STRIPSCHRIFT

verschijnt maandelijks
nummer 117/118
prijs *f* 6,50

* Blanc-Dumont
* Jijé
* Jerry Spring
* Paulus de Boskabouter

SJORS

VOORSTRAAT 371 DORDRECHT 078-142012

DE STRIPWINKEL VOOR JONGENS DIE VAN AVONTUUR HOUDEN

De laatste stripwinkel van de Randstad.

Openingstijden:
ma t/m. vr. 13.00 - 17.30 uur.
Zaterdag 10.00 - 17.00 uur.

Stripschrift

nr. 117/118 1979

Losse nrs.: *f* 4,95 incl. btw
Uitgegeven door Vonk/Uitgevers B.V. voor Het Stripschap Nederlands Centrum voor Belangstellenden in Strips, goedgekeurd bij K.B. 30 sept. 1968.

Abonnementen: Vonk/Uitgevers B.V.
Advertenties: Loes Leeman, Vonk/Uitgevers B.V.

Vonk/Uitgevers B.V.
Postbus 420 – Zeist
Tel. 030-781865

Redaktie: Hans van den Boom, Kees de Bree, Har Brok, Rob van Eijck, Hans Frederiks, Wim van Helden, Martin Wassington
Redaktieadres: Postbus 15268, 1001 MF Amsterdam. Redaktie tel. 020-768948 (ALLEEN voor redaktionele zaken!, en niet voor abonnementen e.d.).
Vormgeving en prod: Loes Leeman

Vaste medewerkers: Herman Pieter de Boer, Evert Geradts, Cees de Groot, Rob Harren, Eric Hoek, Dick Matena, Henk J. Meier, Nico Noordermeer, Guus Ong, Ernst Pommerel, Hans Stoovelaar, Albert Tol, Leny Zwalve (U.S.A.), I. Noerdinger, Jean-Pierre Mercier (Frankrijk).

Stripschrift is verkrijgbaar:
via een abonnement (jan t/m dec) à *f* 38,50
giro 209948 t.n.v. Stripschrift, Slavenburgs Bank Zeist, giro 81168, banknr. 64.38.33.416; of via een lidmaatschap/abonnement van het Stripschap, giro 1513 t.n.v. de penningmeester van het Stripschap, Amrobank, Amsterdam, giro 390376, banknr. 42.11.38.114; alsmede in de losse verkoop à *f* 4,95.
Houders van een CJP-paspoort kunnen zich bij hun CJP-buro opgeven en betalen de gereduceerde abonnementsprijs van *f* 34,50 voor een kalenderjaar.
Lopende (bestaande) abonnementen kunnen niet omgezet worden!
Abonnementen op Stripschrift die in de loop van het abonnementsjaar worden opgegeven, kunnen slechts voor een gehele jaargang worden afgesloten.

NIETS UIT DEZE UITGAVE MAG WORDEN VERVEELVOUDIGD EN/OF OPENBAAR GEMAAKT, DOOR MIDDEL VAN DRUK, FOTOCOPIE, MICROFILM OF OP WELKE ANDERE WIJZE OOK, ZONDER VOORAFGAANDE SCHRIFTELIJKE TOESTEMMING VAN STRIPSCHRIFT EN AUTEURS.

DE VERANTWOORDELIJKHEID VOOR DE GEPLAATSTE ARTIKELEN BERUST BIJ DE AUTEURS.

Stripschrift is eveneens verkrijgbaar in veel boekhandels en kiosken.

Druk: Vonk Zeist

De Vonken springen er in 1979 van af!!!

Aan de abonnees, ledenabonnees en andere lezers van ons blad

Voor u ligt het tweede bij Vonk/Uitgevers uitgegeven nummer 117/118 van Stripschrift, het februari nummer, een dubbelnummer. Zoals in Stripschrift 116 reeds medegedeeld, wordt dit nummer ter kompensatie toegezonden aan alle abonnees van 1978.
Met ingang van het volgende nummer 119 gaat het nieuwe abonnement voor 1979 in. De abonnementsprijzen voor dit nieuwe abonnement blijven gelijk aan die van 1978 te weten:
– een normaal abonnement f 38,50 per jaar, te betalen via postgiro 209948 ten name van Stripschrift.
– een CJP-abonnement f 34,— (of f 34,50) per jaar. Opgeven bij het CJP-bureau, betalen na ontvangst van de acceptgirokaart.
– een abonnement gecombineerd met een lidmaatschap van Het Stripschap. (Het normale lidmaatschap is f 17,50 per jaar). Kosten voor deze combinatie f 47,— per jaar, dus een voordeel van f 9,—. Betaling via postgiro 1513000 ten name van Het Stripschap.
Alle huidige abonnees en leden-abonnees krijgen binnenkort een acceptgirokaart toegezonden.
Vanaf maart zullen dit jaar nog 12 nummers verschijnen, te weten 8 normale nummers en 2 dubbelnummers. In 1979 zullen derhalve met de reeds in januari en februari verschenen nummers in totaal 15 nummers verschijnen, 9 normale en 2 dubbelnummers.

In 1979 zal er elke maand een Stripschrift zijn.

Een regelmatige verschijning van kwalitatief hoogstaande nummers achten wij in 1979 gewaarborgd dankzij een gemotiveerde redaktie en een nieuwe enthousiaste uitgever. Vonk/Uitgevers heeft zich gespecialiseerd in boeken en tijdschriften. Naast de eigen uitgaven worden andere uitgaven met de meest moderne machines geproduceerd. Het reeds 77 jaar oude bedrijf heeft zich mei 1978 geheel verjongd door het in bedrijf nemen van een nieuw pand op de Johannes Postlaan 4 in Zeist. De zetterij, drukkerij, binderij, alles is thans onder één kap.

Het bestuur van Het Stripschap
Wil Soyer, *voorzitter*
Hans Stoovelaar, *secretaris*
Theo van Anraad, *penningmeester*
Ruud Booms, *ledenservice*
John Willemse, *evenementen*

Sommaire
Comme sujet principal de ce nummero de Stripschrift nous vous offrons un interview avec Blanc-Dumont et une histoire complète de ce dessinateur. Nous avons aussi un article d'Anton Hermus sur Jijé, l'index de Stripschrift (1975-1978), Pogo, Eric, beaucoup de nouvelles sur les nouveaux des derniers mois, La France et le top 20 pour 1978 de la redaction.

Summary
Main topic of this issue of Stripschrift we have an interview with Blanc-Dumont and a complete story by this artist. We also have an article by Anton Hermus on Jijé, an index of Stripschrift (1975-1978), Pogo, Eric, a lot of new concerning new books, La France and the top 20 for 1978 according to the editors.

INHOUD

MICHEL BLANC-DUMONT: WE HEBBEN ER EEN SADISTISCH PLEZIER IN DAT CARTLAND ZICH ONGELUKKIG VOELT EN DAT HEM ALLERLEI AKELIGS OVERKOMT... 4
Jean-Pierre Mercier en Martin Wassington interviewden Blanc-Dumont 9

WAARSCHUWING, een herdruk van een westernstrip uit Pilote van Blanc-Dumont 14

DE OUDBAKKEN-BROODJES VAN JIJE, een reactie van Anton Hermus op het Jijé-artikel uit stripschrift 98, met daarop volgend een commentaar van Wim van Helden en Rob van Eijck 21

INDEX op stripschrift (1976-1978) 27

POGO uit 1956 31

LA FRANCE 34

HET STRIPSCHAP 38

DE EERLOZE KRIJG van Eric de Noorman en zijn zoon Erwin 51

DE TOP 20 VAN 1978 zoals gekozen door de stripschriftredactie 55

BOEKENSPECIAL met veel over recente boekuitgaven 71

PI EN SIMPELMAN

MICHEL BLANC-DUMONT:

We hebben er een sadistisch plezier in dat Cartland zich ongelukkig voelt en dat hem allerlei akeligs overkomt...

Michel Blanc-Dumont heeft binnen enkele jaren naam kunnen maken met de Western strip Jonathan Cartland. Of deze strip zo populair had kunnen worden, zonder de afwezigheid van Blueberry, is natuurlijk de vraag. Maar de serie is, na een zwak begin, een duidelijk aanwinst voor het Western genre.
In Nederland verschenen bij Oberon de delen Het laatste Konvooi Naar Oregon en De Geest van Wah-Kee. Dit laatste album met een andere omslag, als in Frankrijk. Waarschijnlijk omdat de Franse omslag te gruwelijk was. (Hebben we in Nederland teerdere zieltjes als in Frankrijk?) In Frankrijk verscheen al een derde album: Le Trésor de la Femme Araignée.
We spraken met Michel Blanc-Dumont tijdens het stripcongres in het koude, winderige Angoulême.

Interview Blanc-Dumont

Wie is Blanc-Dumont?

Nou, ...ik ben dertig jaar, ik teken sinds m'n jeugd. Op school, was ik overal het slechtste in, behalve in tekenen. Op m'n zeventiende ging ik naar de school van toegepaste kunsten, en daar bleef ik vijf jaar... Toen kwam mei '68, ik had niet zoveel zin om te werken, ik restaureerde wat schilderijen, samen met m'n vader. Ik heb twee jaar met hem samen gewerkt. Hij heeft een kunstzinnige opleiding genoten, hij maakt kunst! Ja, we zijn 'n artistiek gezin! (lacht...) In het begin nam m'n vader mijn werk niet erg serieus: 'Strips... nou, ja...' (lacht) Nu vind hij het wel aardig, dat wel, maar ik geloof dat hij liever zag dat ik 'echte' tekeningen, illustraties, zoals Gustave Doré, ging maken... ik trouwens ook, soms...

O, ja???
Ach, ik ben eigenlijk volkomen per ongeluk in de strips terecht gekomen... Ik had heel vroeger voor m'n lol wat pagina's gemaakt. Ik heb altijd grote bewondering gehad voor Jijé. Op een gegeven moment vond ik een aantal pagina's terug die ik op mijn twaalfde of dertiende had gemaakt. En... hahaha... het was precies Jijé, met precies dezelfde trucs. Je weet toch, dat als Jijé z'n figuren naar voren wil laten komen, dat hij dan van die stofwolkjes, voor die galoperende paarden uit, tekent. Ik had al dat soort dingen nagedaan. Ik dacht eigenlijk dat strips maken niet voor me weggelegd was. Maar ondanks dat, had ik wat pagina's voor een wedstrijd van de *Editions Fleurus* opgestuurd... en ik heb niet gewonnen... hahaha...! Ik geloof dat ze dachten dat ik alles van Giraud had overgetrokken.

pagina voor de wedstrijd...

DECEMBRE 1882. BUCK-WOOD, A L'EXTREME SUD DE L'ETAT DE L'IDAHO ETAIT UN MISERABLE VILLAGE OÙ LES REVES DES CHERCHEURS D'ARGENT VENAIENT S'ECROULER ET OÙ LES TRAPPEURS ET LES INDIENS VENAIENT VENDRE DES PEAUX...
UN MATIN, UN SINISTRE SPECTACLE S'OFFRAIT AUX YEUX DES RARES BADAUDS. GORDON PISLER, CHASSEUR DE PRIMES, ARRIVAIT AVEC SA DERNIERE PROIE...
SA PREMIERE HALTE FUT POUR LE BUREAU DU SHERRIF...

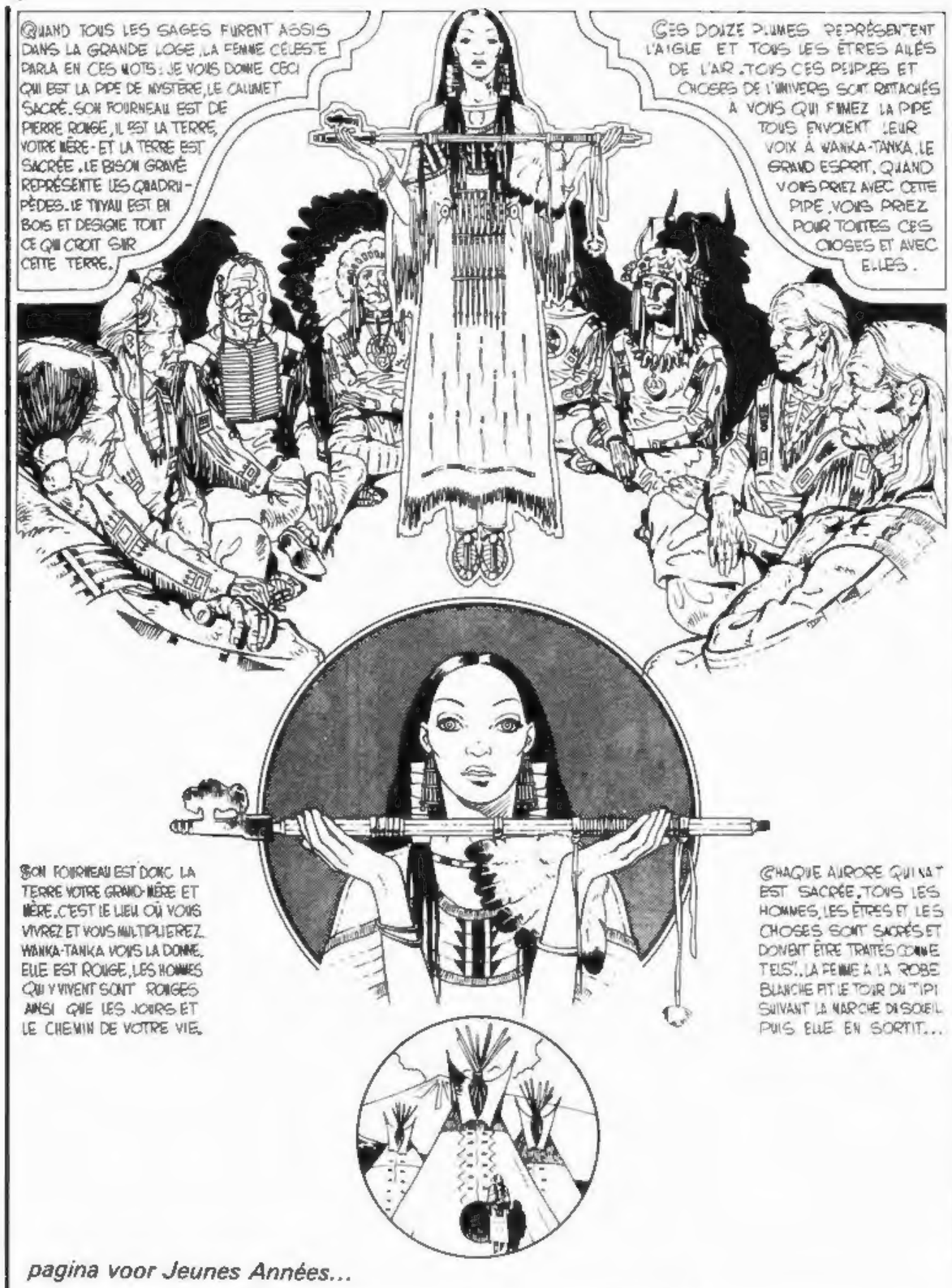
QUAND TOUS LES SAGES FURENT ASSIS DANS LA GRANDE LOGE, LA FEMME CÉLESTE PARLA EN CES MOTS : JE VOUS DONNE CECI QUI EST LA PIPE DE MYSTÈRE, LE CALUMET SACRÉ. SON FOURNEAU EST DE PIERRE ROUGE, IL EST LA TERRE, VOTRE MÈRE - ET LA TERRE EST SACRÉE. LE BISON GRAVÉ REPRÉSENTE LES QUADRUPÈDES. LE TUYAU EST EN BOIS ET DESIGNE TOUT CE QUI CROIT SUR CETTE TERRE.
CES DOUZE PLUMES REPRÉSENTENT L'AIGLE ET TOUS LES ÊTRES AILÉS DE L'AIR. TOUS CES PEUPLES ET CHOSES DE L'UNIVERS SONT RATTACHÉS À VOUS QUI FUMEZ LA PIPE TOUS ENVOIENT LEUR VOIX À WANKA-TANKA, LE GRAND ESPRIT. QUAND VOUS PRIEZ AVEC CETTE PIPE, VOUS PRIEZ POUR TOUTES CES CHOSES ET AVEC ELLES.
SON FOURNEAU EST DONC LA TERRE VOTRE GRAND-MÈRE ET MÈRE. C'EST LE LIEU OÙ VOUS VIVREZ ET VOUS MULTIPLIEREZ. WANKA-TANKA VOUS LA DONNE. ELLE EST ROUGE, LES HOMMES QUI Y VIVENT SONT ROUGES AINSI QUE LES JOURS ET LE CHEMIN DE VOTRE VIE.
CHAQUE AURORE QUI NAÎT EST SACRÉE. TOUS LES HOMMES, LES ÊTRES ET LES CHOSES SONT SACRÉS ET DOIVENT ÊTRE TRAITÉS COMME TELS!.. LA FEMME À LA ROBE BLANCHE FIT LE TOUR DU TIPI SUIVANT LA MARCHE DU SOLEIL PUIS ELLE EN SORTIT...

pagina voor Jeunes Années...

gina's in Phénix. Maar goed. Gigi is een vriend van Moliterni, en Moliterni bereidde in die tijd het *Lucky Luke maandblad* voor. Hij wilde een realistische western serie hebben. En toen had ik plotseling een serie. En daarna opeens een album.
Jammer genoeg liep *Lucky Luke maandblad* niet zo best en hield het op te bestaan. Cartland ging in ballingschap.

Je kon dus een tijdje niet éérst met Cartland vóóraf in een blad verschijnen, voordat de albums uitkwamen!

De tijd van twee albums om precies te zijn. Het laatste verhaal is weer in Pilote verschenen. Ik profiteer van de koerswijziging bij Dargaud: een aantal succesvolle tekenaars van toen zijn verdwenen, en de minder bekenden van nu, profiteren ervan.

Scenarist

Hoe kwam je aan een scenarist?

Ik moest zelf een scenarist vinden, want ik had geen zin in een scenarist die me werd aangewezen, bij wie ik dan onder de plak zou zitten. En omdat ik die stripwereld niet zo goed kende vroeg ik een oude vriendin van me, Laurence Harle, die net als ik geboeid is door de Indianen. Ze weet zelfs meer over het onderwerp dan ik. Ze drijft met haar man een boetiek met Indiaanse kleren, die ze uit de V.S. laten overkomen. Een aantal mensen uit haar familie zitten bij de film. Ze is erg gepassioneerd door de film, en dat is een uitstekende basis, zoals je je wel kan indenken..., ze heeft altijd al graag verhalen willen maken, en ik dacht meteen aan haar toen men mij de serie voorstelde.

Indiaanse rituelen

Maar Gigi zat in de jury en hij vond m'n werk wel goed. Hij had het telefoonnummer gezien dat ik op de achterkant van m'n tekeningen had gezet. Hij belde me de volgende dag op en twee dagen dáárna had hij werk voor me. En zo is dat doorgegaan. Ik heb gelukkig nooit redactiekantoren af hoeven lopen en moeten bedelen of ze m'n werk wilden plaatsen!

Wat is er zo al van je gepubliceerd?

Ik maakte een serie over Indiaanse legenden. Dat hield me nogal bezig in die tijd. Ik houd van fantastische dingen. Deze verhalen verschenen eerst in een blad dat *Jeunes Années* heet. Het was van de *L'Education Nationale*. Ze hadden zelfs posters en dergelijke gemaakt! Van die verhalen verschenen 4 pa-

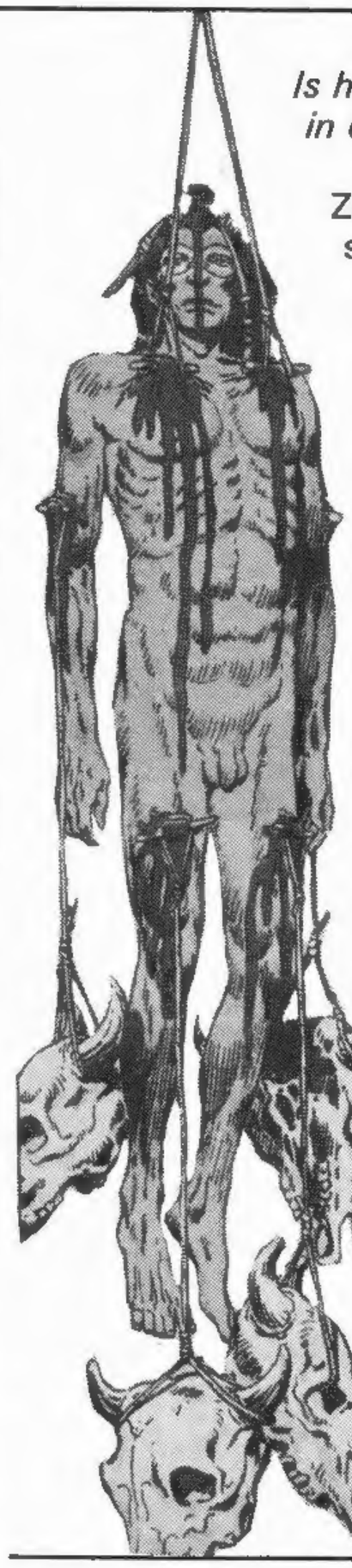

Is het belangrijk om eerst in een blad te verschijnen?

Zeker, en wel om twee essentiële redenen.
Allereerst vóór het succes van een serie. De verkoop van mijn albums was erg middelmatig vóór de verschijning van 'La Femme araignée in Pilote. Sinds de publicatie in dit blad loopt de serie veel beter. De voor publikatie is belangrijk want de mensen lezen je zo. Ze hebben de mogelijkheid om iets nieuws te ontdekken. Als de figuur of het verhaal hen bevalt, dán hebben ze de mogelijkheid om een album te kopen. In ieder geval wordt het publiek geïnformeerd over de serie.

De tweede reden is er een van geld. Ik ben niet zo'n snelle tekenaar. Ik maak gemiddeld twee pagina's per week en daarom is het voor mij zeer interessant om voorpublicatie te hebben!

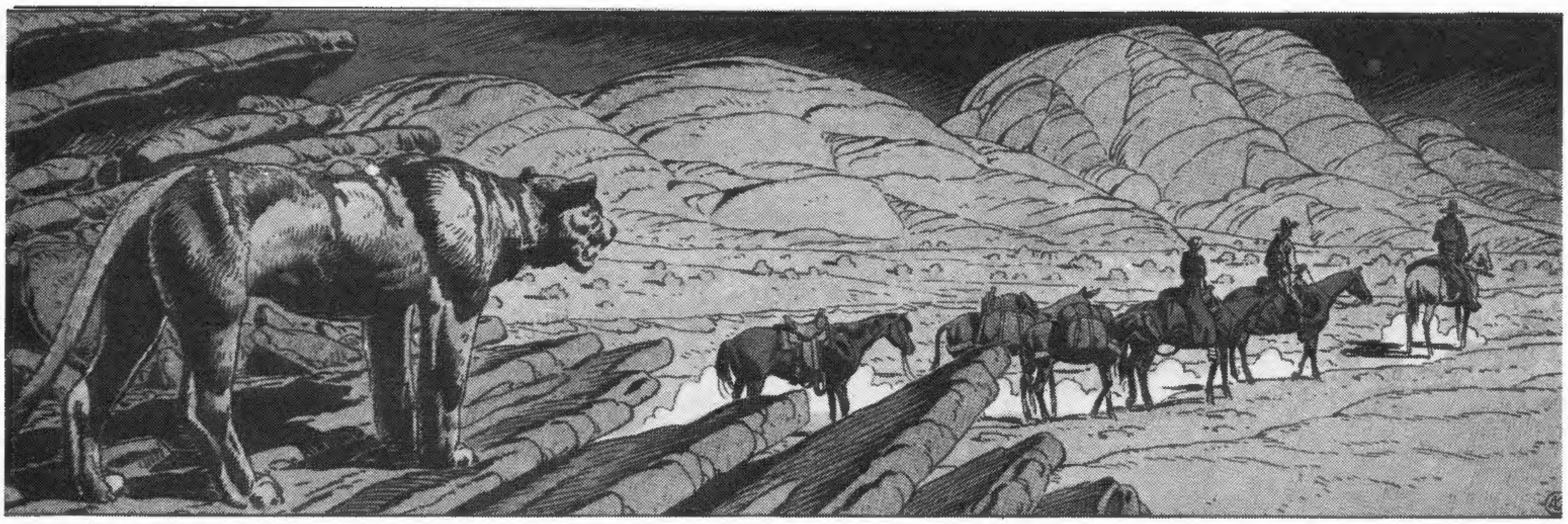

een dooie is een dooie...

We begonnen er aan, we zouden wel zien... en ze heeft het vak samen met mij geleerd. En het gaat goed zo, ons kontakt is gemakkelijk, we doen veel samen, we rommelen samen wat met het scenario. En als ik de actie wat wil veranderen, dan kan dat. Ik kan zelfs de dialogen veranderen, het gaat gemakkelijk en zonder problemen.

Hoe gaat dat schrijven in z'n werk?

O, nou ik schrijf m'n ideeën op, vooral m'n grafische ideeën, die ik graag zou willen tekenen. Die laat ik haar zien en dan praten we er lang over per telefoon. Dan schrijven we het verhaal in grote lijnen en dan deelt zij het verder in.

Er is iets dat je opvalt als je de verhalen van Cartland achter elkaar leest, er zit een soort kontinuïteit in, als of je je held in een precies bepaalde periode hebt gezet...

Ja, ja, je hebt gelijk. Vanaf het begin hebben we het leven van een man willen vertellen, in een chronologische volgorde... Maar op dit moment hebben we dat een beetje laten vallen. We proberen nog wel een bepaalde tijd aan te houden, zodat het op elkaar volgt maar...

Wie is volgens jou Jonathan Cartland?

Tja, dat is moeilijk. Laurence en ik ontdekken dat nu beetje bij beetje. Er zal een keerpunt zijn na het derde album. Het eerste album is tamelijk tweeslachtig, het is interessant als dokument, het laat het ontstaan van een personage zien...

Er is nog iets opvallens aan dat eerste album, die eh... lijntekeningen met die vlakke kleuren, dat zie je ook niet vaak, als je het vergelijkt met Giraud of Jijé, hè?

Ja, dat heb ik expres gedaan, om niet precies als Giraud of Jijé te werken. Maar ik werd me bewust dat het wel erg estetisch was, deze overgekomponeerde pagina's.

Kleur is erg belangrijk voor je?

Ik zou zeggen dat het essentieel is. Wanneer ik begin te tekenen weet ik vanaf het begin wat voor kleur ik op een bepaalde plaats wil hebben. Ik teken in zwart-wit, maar ik zie het al in kleur voor me. Er zijn beelden die ik moedwillig leeg laat, om ze later met kleur uit te werken.

Je kleurt dus zelf in?

Ja, op enige pagina's in *La Femme araignée* na, die zijn door Gemignani ingekleurd... Ik hoop dat hij in de toekomst de inkleuring volledig van me over gaat nemen. Ik geloof dat hij me begrijpt en dat hij de sfeer van de serie begrepen heeft. Vroeger werd er eigenlijk maar wat raak gekleurd. Men maakte een blad en om het er wat vrolijker uit te laten zien voegde men kleur toe, waar en hoeveel dat deed er niet toe. Op het ogenblik heeft men door dat kleur een wezenlijk onderdeel van het geheel is, dat je er ook accenten mee kan aanbrengen, meer relief, en dat het belangrijk is om een inkleurder/ster te vinden die de wereld van de tekenaar begrijpt. Ik heb 't geluk er een gevonden te hebben en we werken goed samen. Hij gaat bijna het hele volgende album inkleuren. Ik heb 'm wat aanwijzingen gegeven voor de belangrijke pagina's en het gaat prima. Als ik tijd zou hebben zou ik ze zelf wel inkleuren...

Je tekent dus voor de kleur?

De waarheid is, dat ik geen zwart-wit tekenaar ben. Ik werk erg weinig met zwarten. Ik heb veel bewondering voor Pratt en Mézières

HÉ! FIVE-MOI LES BOTTES, QUOI.. TU VAS QUAND MÊME PAS GARDER TOUT POUR TOI, BON DIEU!!
FERME-LA! CES BOTTES SONT POUR MOI, J'TE PAIERAI UNE BOUTEILLE..

ongelukkig en akelig...

die op prachtige wijze van zwart-wit vlakken gebruik maken, en voor Jijé die licht gaf aan de zwarten. Het is een grote kunst om met zwarten een indruk te geven van lichtval. Men vergeet wel eens dat strips iets aparts zijn in de wereld van de tekenkunst. Dat het niet genoeg is als je goed kan tekenen. Er zijn tekenaars die uitstekende illustrators zijn maar die geen strips kunnen maken. Als je begint met strips moet je je een heel speciale techniek eigen maken.

Willoos

Maar om terug te komen op Cartland. Ik geloof dat hij wat duidelijker begint te worden in het derde album.
Hij is zeer puriteins, protestants, maar ook... hoe zal ik het zeggen? Zoals de Indianen! De Indianen geloofden en geloven erg in bovennatuurlijke dingen, die hun leven sturen. Cartland heeft een tijd bij de Indianen geleefd. Bovennatuurlijke dingen maken daarom deel uit van zijn leven en verbazen hem daarom ook niet. Hij wordt heen en weer geslingerd tussen die twee kanten van hem. Maar verder heeft hij geen enkele duidelijke karaktertrek. Hij is een tamelijk willoze persoon, een soort padvinder, met iets van die Amerikaanse naïviteit: 'ik ga jullie helpen vrienden, ik kom er aan!' Hahaha!

Dat padvinderachtige heb je van Jerry Spring?

Ja, maar het is ook een soort reactie. Hij IS padvinder, maar alles laat hij

mislukken. Het is net het leven!! Je kan bijna nooit de gang van zaken veranderen. Alles gaat vanzelf. Cartland zit dus dichter bij de werkelijkheid! Hij heeft een soort ondoeltreffendheid, hij ondergaat de gebeurtenissen meer, dan dat hij er invloed op kan uitoefenen. En als hij de boel wil veranderen, dan verergert hij het meestal!
En hij maakt deel uit van een tijdperk met het begin van de industrialisatie, en toch die eenzaamheid, die binding met de natuur, het mistieke Indiaanse...

Je bent net zo iemand als Hans Kresse... De beschrijving van Indianen is een beetje gelijk. Zij zijn altijd de goeden in het verhaal en de blanken de slechten. Is dat niet een soort omgekeerde vorm van discriminatie?

Ja, dat is waar, maar ik doe er toch óók wel eens wat schurkachtige Indianen in. Vaak let je er echter niet zo op of je alle goeden bij de ene kant doet en alle slechten bij de andere. Misschien moet je daar wat meer op letten.

Je wilt graag het echte leven van de Indianen laten zien...

Ja, ja, altijd. Het is belangrijk om te laten zien dat het geen volk was zonder cultuur, zonder mythen, zonder godsdiensten en dat hun gedrag geleid werd door een filosofie. Ze hielden erediensten voor hun goden, die vooral natuurgoden waren. En het bovennatuurlijke leven, dromen en visioenen, beïnvloeden hun leven erg. Ze gingen bijvoorbeeld niet op jacht als ze iets slechts daarover hadden gedroomd. Het is zeer waanzinnig..En verschrikkelijk mooi...

Je laat Cartland overal naar toegaan. Hij gaat naar de houthakkers, hij neemt een radarboot, net alsof hij je verslaggever is. Hij geeft je de mogelijkheid om allerlei soorten milieus te schetsen... het is niet meer de 'lonesome cowboy'...

Dat abstracte rondtrekken op een paard, zoals in tientallen B-films uit de jaren zestig gebeurde, interesseert ons niet zo. Dat waren mensen die volkomen buiten de werkelijkheid stonden, met hun eigen kleine wereldje tussen goed en kwaad... haha! Ze hadden geen enkele binding met de natuur, geen enkele binding met hun omgeving. Je begreep niet waarom ze er waren.
Maar om op Cartland terug te komen. Ik dacht een tijdje over dat soort films na en ik zei bij mezelf: 'zo'n vent wil ik niet'. Cartland gedraagt zich niet zoals een held zich tien jaar geleden zou hebben gedragen. Maar wat hadden we er aan om een superman van hem te maken? Wij hebben er een sadistisch plezier in om hem zich ongelukkig te laten voelen, om hem allerlei akeligs te laten overkomen, hem te redden en weer te laten verliezen.

Wat voor richting gaan jullie uit met Cartland?

De western is altijd erg logisch geweest, zonder fantastische tussenkomsten. Wij houden erg van een irrationele benadering. Heel het leven van de Indianen was ontleend aan de mistiek. De western-lezer is gewend aan logische verhalen, waarin de dingen in elkaar grijpen en rationeel zijn. Na het verhaal van *La Femme Araignée* kregen we veel vragen over dat luipaard, dat de bewaker was van de schat van die Indianen. Voor de meeste mensen is een dooie, een dooie en als die dan weer levend wordt dan begrijpen ze het niet meer.

In het volgende verhaal komen zeer fantastische dieren voor, zoals die bestaan in de verhalen van de Cheyennes. Wij willen deze wereld een beetje verkennen. Het is 'n gedeelte van de geschiedenis van het Westen, die nog weinig is verteld.

Laten we even van dit onderwerp afstappen. Je maakt tegenwoordig ook wel eens science fiction verhalen voor Metal Hurlant.

Ja, dat vind ik erg leuk om te doen. De scenarist waarmee ik dat doe, Letendre, is een zeer interessante figuur, erg dubbelzinnig, daar houd ik van. Hij is moeilijk te doorzien. Zijn scenario's liggen niet voor de hand. Hij heeft een sce-

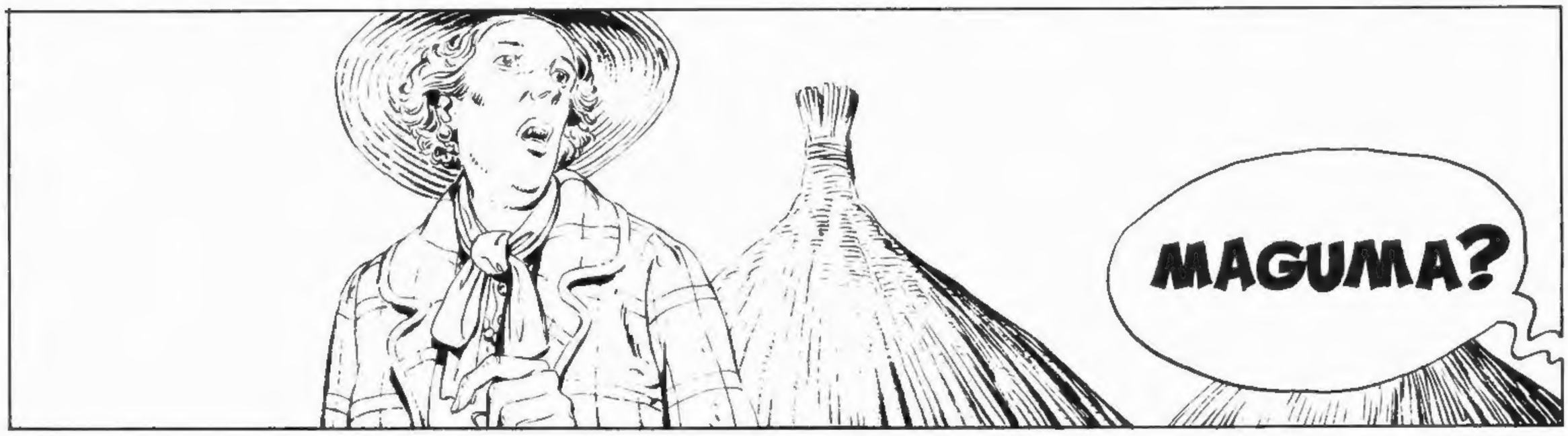

nario geschreven voor een waanzinnige western, maar ik heb geen tijd om die te maken, ik werk verschrikkelijk langzaam en ik heb geen zin om nóg een western serie te maken.

leeuws kasteel in de Rocky Mountains. Hij gaat op de bisonjacht samen met een zuster, wiens gezondheid zeer te wensen overlaat. Ze spelen samen klavesimbel in de woestijn... hahaha... (lacht zeer onheilspellend...)

Dus je gaat van de western gebruik maken om je eigen fantasieën te vertellen? Het is een volledige verandering, als je de eerste albums bekijkt. Die waren toch tamelijk documentair.

ren, meer naturalistisch...

Blueberry was niet zò nieuw, dat was Peckinpah. Er is een enorm verband tussen strip en film.

Dat heb jij niet??

Zeker wel, maar ik probeer het niet zo te tonen. Er kwam een verandering met films zoals Little Big Man of Jeramia Johson. Een verandering in denken over Indianen, met Wounded Knee, e.d. Het werd een soort mode...

laatste konvooi naar Oregon' keren wij terug naar de oude heldendichten over het Westen. Net als de film 'Le convoi des géants', die trouwens niet van Ford is. Daar houd ik van, maar het is vreselijk ambitieus. Maar ik zou dat niet in een stripverhaal van 46 pagina's kunnen vertellen. Het is een beperking, die 46 pagina's. Laurence en ik zouden graag wat meer acties en karakters uitwerken. We stoppen toch al te veel elementen in onze verhalen en ik vraag me af of dat niet fout is. We zouden er wat minder in moeten stoppen en de verhoudingen tussen de mensen onderling wat meer moeten uitwerken. Nou ja, dat is het probleem met strips in het algemeen: te veel te zeggen en te weinig plaats.
Maar om onze originaliteit even samen te vatten, het is het fantastische wat men vindt bij Jeramiah Jonson, met die waarschuwingen, of in Little Big Man, met dat oude opperhoofd. Dat vind ik belangrijk. Dat zou een andere draai aan de western kunnen geven, en de boel een beetje kunnen vernieuwen.

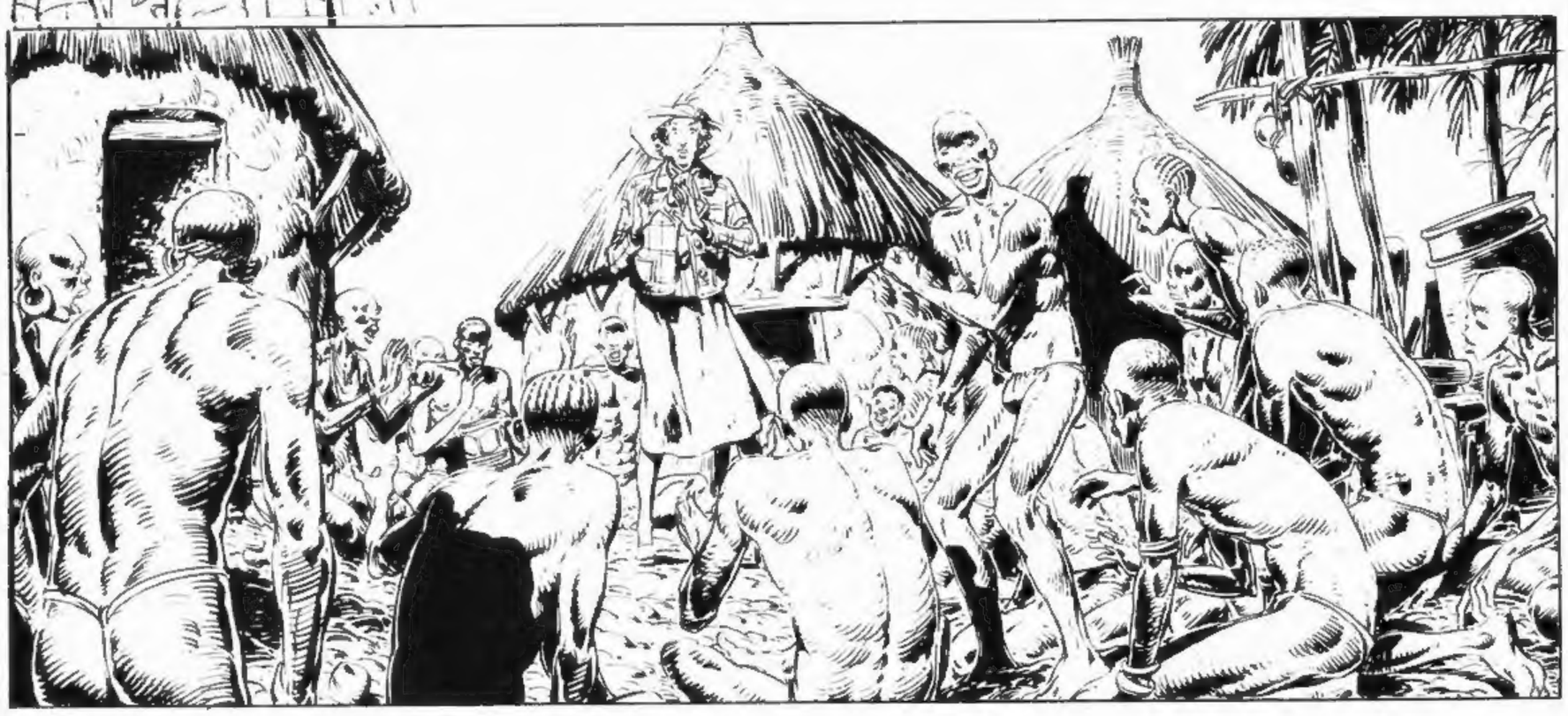

uit verhaal voor Métal Hurlant...

De S.F. doe je alleen voor je plezier?

Nee hoor, niet alleen. Ik heb zo weinig tijd. Ik zou graag een zeer persoonlijke science-fiction-wereld willen scheppen. De wereld van Moebius is prachtig, die van Bilal is prachtig, of die van Auclair. Ik heb de indruk dat alles al gedaan is. Dingen als 'The Long Tomorrow' van Moebius, dat is toch fantastisch. Hier wordt een zeer realistische wereld geschapen.
Maar op een dag ga ik er aan beginnen. Maar nu nog niet, want ik moet verder met Cartland en ik kan niet met allerlei genres tegelijk bezig zijn.
Ik ben op het ogenblik bezig met de volgende Cartland. Het moet een zeer barok en dekadent verhaal worden, een beetje vervreemd van de western. Er komt een type à la Louis Deux de Bavière in voor. Hij leeft zeer teruggetrokken in een soort middeleeuws kasteel in de Rocky Mountains. Hij gaat op de bisonjacht samen met een zuster, wiens gezondheid zeer te wensen overlaat. Ze spelen samen klavesimbel in de woestijn... hahaha... (lacht zeer onheilspellend...)

Ja, dat is waar, maar de documentaire kant hoeft niet zo duidelijk te zijn... Het is niet zo dat we zitten te denken: 'we gaan de kindertjes eens wat leren...' We maken die strip voor ons plezier en we brengen er graag wat van die Indiaanse seremonieën in. Dat maakt 't verhaal een stuk aantrekkelijker, het maakt het waarschijnlijker. In het begin heb je gauw de neiging om je wat meer bij de werkelijkheid te houden, misschien uit gebrek aan zelfvertrouwen. Maar nu wij aan het vijfde verhaal beginnen, voel je je wat zekerder. Je kan wat meer vervreemdende elementen inbrengen... Je kan wat anders gaan proberen.

Visie

Geloof je niet, dat in een bepaalde periode een aantal tekenaars, zoals Auclair, Derib, Giraud en jij op een nieuwe manier bezig waren, meer naturalistisch...

Jij bent dus begonnen schoon schip te maken met de traditionele western, je maakte het 'autentieker', en nu ben je bezig met een persoonlijke visie...

Ja, dat is het, het is de geschiedenis vertellen van het Westen, het Westen waar ik van houd. En ik wil ontsnappen aan de invloed die Giraud gehad heeft, met z'n Peckinpah- en Leonestijl. Ik vind het prachtig hoor, maar ik vind dat het beter is om zelf wat nieuws te vinden en deze uiterlijke visie verlaten, met z'n effectvolle schitterende camerabewegingen...
Maar je kan western niet los zien van de Film. Elke generatie tekenaars wordt beïnvloed door de film!
Jerry Spring, dat is John Ford. Blueberry begint met John Ford en eindigt met Peckinpah. Laurence en ik hebben een passie voor John Ford. In 'Het laatste konvooi naar Oregon' keren wij terug naar de oude heldendichten over het Westen. Net als de film 'Le convoi des géants', die trouwens niet van Ford is. Daar houd ik van, maar het is vreselijk ambitieus. Maar ik zou dat niet in een stripverhaal van 46 pagina's kunnen vertellen. Het is een beperking, die 46 pagina's. Laurence en ik zouden graag wat meer acties en karakters uitwerken. We stoppen toch al te veel elementen in onze verhalen en ik vraag me af of dat niet fout is. We zouden er wat minder in moeten stoppen en de verhoudingen tussen de mensen onderling wat meer moeten uitwerken. Nou ja, dat is het probleem met strips in het algemeen: te veel te zeggen en te weinig plaats.
Maar om onze originaliteit even samen te vatten, het is het fantastische wat men vindt bij Jeramiah Jonson, met die waarschuwingen, of in Little Big Man, met dat oude opperhoofd. Dat vind ik belangrijk. Dat zou een andere draai aan de western kunnen geven, en de boel een beetje kunnen vernieuwen.

Blueberry is teruggekeerd! Daar maak je je geen zorgen over?

Nee, nu niet meer. Ik ben me bewust dat ik van de afwezigheid van de held Giraud heb kunnen profiteren. Omdat de liefhebbers van de western niet meer hun gebruikelijke portie kregen, hebben ze zich op mijn held gestort... Op het ogenblik is Cartland genoeg ontwikkeld en hij bezit zijn eigen karakteristieke eigenschappen. Ik kan nu zonder veel schade de terugkeer van Blueberry afwachten...

Vertaling: Hans Frederiks
Lettering: Rob van Eijck

WAARSCHUWING

BLANC DUMONT 75

SIR! DE UITWERPER VAN DEZE VERVLOEKTE SPRINGFIELD BLYFT STEKEN! HY WORDT TE HEET!!

„ ALTYD DEZELFDE SMOESJES!! ... JE BENT EEN GROTE LAFAARD, BRADY!..

AAAAHH

ZO, JY KOMT NIET VERDER MEER, BESTE VRIEND!...

SCHIET DE PAARDEN AF!! „ ZOEK ER DEKKING ACHTER!

negen

TROMPETTER BLAAS HET LAATSTE CARRE!!!

TATARATA

AAARRRG

SOLDATEN, VECHT DAPPER.... STERF HELDHAFTIG VOOR DE VLAG VAN HET 7e REGIMENT CAVALERIE. JULLIE NAMEN ZULLEN VOORTLEVEN IN DE GESCHIEDENIS VAN ONS LAND.... ALS GEMETSELDE STENEN, DE EEN BOVEN OP DE ANDERE....

... BOUWEN ZE SAMEN DE AMERIKAANSE BESCHAVING OP, BOVENOP HET MOERAS VAN HET INDIAANSE BARBARENDOM.....

AAA

ARRGH

TARA RA TARA

HET IS VYF UUR, GENERAAL!... HEEFT U GOED GESLAPEN?

UITSTEKEND, RILEY!... UITSTEKEND!!...

AH... SOLDAAT, JE MOEST EENS WETEN!! „IK HEB EEN FANTASTISCHE DROOM GEHAD!! FANTASTISCH!

„ WE GAAN EEN LEUK DAGJE BELEVEN!!.... AH!° AH!!°°

TROTSE SOLDATEN VAN HET 7e! DE HEUVELS DIE AAN DE LITTLE BIG HORN LIGGEN ZULLEN GETUIGE ZYN VAN EEN DAG, DIE IN DE AMERIKAANSE GESCHIEDENIS ZAL VOORTLEVEN!

TYDENS HET TREFFEN MET DE SIOUX EN DE CHEYENNES BY DE RIVIER LITTLE BIG HORN IN MONTANA OP DE 25e JUNI 1876 KWAMEN GENERAAL GEORGE ARMSTRONG CUSTER EN VYF ESKADRONS VAN HET 7e REGIMENT CAVALERIE OM TOT DE LAATSTE MAN....

...EEN DAG DIE ZAL VOORTLEVEN IN DE AMERIKAANSE GESCHIEDENIS.. HA! HA! HA!

EINDE

BIANCO DUMONT 75

DE OUDBAKKEN BROODJES VAN JIJÉ

door
Anton Hermus

Paard: meesterhand?

Is het u ooit opgevallen hoe slecht men paarden tekende vóórdat de auto er was, toen er nog overal paardevijgen lagen?
–Jijé in Stripschrift 33/34

Een kunstenaar moet zijn sporen verdienen. **Hoe? Door waarachtige kunstwerken van een tijdloos soort monumentaliteit na te laten. Dat is een. En door schoonheid te verheffen tot een onuitsprekelijke hoogte, waar gevoelens wel eens te kort willen schieten. En twee.**
Dit geldt evenzeer voor de revueartiest. Zijn streven immers is zijn act naar een aan perfectie grenzende hoogte op te trekken. Aaah! roept de menigte dan. Om luchtziek van te worden. Maakt de artiest een fout dan is hij vakkundig genoeg om die schuiver op te vangen. Dank zij het professionaliteitsbeginsel dat hij voor zich zelf heeft geculiveerd bouwt hij een dergelijke misstap gewoon in in zijn performance. Is zijn act een aaneenschakeling van stomme blunders dan zal niemand het in zijn hoofd halen de kluns te overgieten met een stormachtige ovatie. Tenzij je Van Oekel heet.

Wie de voorplaat van ons blad van december 1976 – en dan nog niet eens al te aandachtig – beschouwt, zal weinig moeite hebben de ontwerper een levenslang baantje toe te wensen als versierder van een bondsorgaantje van een of andere duivenmelkersvereniging. Hoogste tijd dus dat de kromgegroeide verhoudingen weer danig worden rechtgetrokken.
Wie jarenlang is verwend met de meesterlijke handschriften en vol van leven sidderende lijnen van een Hergé, een Hubinon, een – vooruit – Vandersteen, spreekt zich toch eigenlijke wel uit met dubbele tong wanneer hij zijn liefde voor de vader van *Jerry Spring* bekrachtigt in superlatieven en kwijlerig gekwaak. Dat moet ieder voor zich weten uiteraard, maar je moet toch op zijn minst wel een tikkeltje onnozel zijn om met hetzelfde gevoel waarmee je Laurel en Hardy bewondert, zulke drollerige standverkopers in gezondheidstricotage als Walden en Muyselaar in het zonnetje te zetten. *De massale Jijé-verering stoelt op blindheid.*

Afval de hemel in

Er wordt beweerd dat Jijé kan tekenen. Ik beweer staalhard het tegendeel en wil dat met enige steekhoudende bewijzen nog wel inkleden ook. Nu ja, tekenen... Af en toe dan, soms, zoals het koppel Rob van Eijck en Wim van Helden aantoont. Maar waarom dan uitgerekend een weerzinwekkend dieptepunt als *Cedric* moest worden herdukt wordt niet gemotiveerd. Zijn er dan geen kriteria meer geldig: dit is waard om zes kostbare pagina's aan op te offeren (een kuriosum, een rare item, een keerpunt in iemands oeuvre) en dat vod daar toevallig niet? Kritiekloos worden de laatste tijd shorties geprogrammeerd die illustratief heten te zijn voor en artiest. Een naar verschijnsel dat wijst naar bergafwaartse richting. Want zo'n Cedric-verhaal heeft illustratief volstrekt weinig om het lijf en bovendien is het nog niet eens een lekker verhaal. Nivellering, verpietering, stilstand en vertrossing, dat zijn zo van die nare zaken wat er van het stripbedrijf zou kunnen worden als zelfs vaklieden afval de hemel inprijzen. De macht van de middelmaat, de concessies aan een weinig eisen stellend publiek, de terreur van de verzoekplaten, 'en mag ik nog een groetje overbrengen?' Niemand kan hardmaken dat alle bronnen reeds uitputtend zouden zijn aangeboord. Buiten het forum van de 'sterren' ligt een rijke oogst van schitterend beeldmateriaal gewoon te verschimmelen. We zagen het onlangs nog aan *Frank Moore*, een veteraan van het zuiverste water, die door Danny de Laet weliswaar werd ontdekt (een vondst waarover in één zin verslag van werd gedaan), maar waar hij geen poot naar uitstak. Totdat ik er achterheen ging. Borrebach, jaren in stilte in het schijnsel van de lichtkanonnen voortploeterend, toonde zich hartstikke blij. Nooit had hij kunnen dromen dat er nog mensen waren die zijn chef d'oeuvre na dertig jaar nog bewonderden. In een brief spreekt hij van zijn 'helaas te korte strip-serie Frank Moore' en dat kon wel eens betekenen dat hij een derde deeltje in petto heeft. Voor dit soort artiesten van de middenklasse betekent erkenning vaak selfsupporting. Aan dit voorbeeld-Borrebach (apropos: De Laets rapport in *Ciso* 9, juni 1972, blz. 42) is dus duidelijk te zien wat er gebeurt (of eigenlijk: *niet* gebeurt) wanneer je een artiest onderschat, of zelfs, in dit geval, voordat ik er lucht van kreeg, straal negeert! Jijé daarentegen is hèt voorbeeld van overschatting. Hij mag dan wel aan de wieg van de Europese strip hebben gestaan, gelijk de heren Van Eijck en Van Helden menen, maar heel toevallig stond die Europese strip niet aan de windsels van Jijé te rukken. Dit is net zo'n rammelende stelling als wanneer Domien ten Berge zit te beweren dat de Toonder Studio's zo'n beetje de halve Europese stripstijl hebben bepaald. Natuurlijk, Jijé is van belang geweest voor de ontstaansgeschiedenis van een weekblad als *Robbedoes*, die rol valt moeilijk weg te cijferen, hoezeer men nu ook neerkijkt op diens uiterst beweeglijke en charmante en niet minder primitieve beeldwerk als *Freddy Fred* (inclusief de eh dinges), dat wel eens van meer invloed op het realisme zou kunnen zijn dan

men in algemene termen gesproken had gedacht (onderschatting!). Maar zijn naoorlogse plaatjes kunnen me mooi gestolen worden.

Zwarte moordenaar

'Er is niets romantisch aan strips tekenen – het is een beroep als elk ander. Als je op inspiratie zou moeten wachten, zat je al gauw op een houtje te bijten.' (Keith Roberts, *Invasie van Giganten.* Amsterdam 1970) Kennelijk bijt Jijé bijzonder graag op zulke houtjes, want de neerslag van deze doehetzelverij in zijn werk is er dan ook naar. En wie de tedere gevoelens voor zijn lievelingsstrips even aflegt en zijn kijker zonder vooringenomenheid instelt op Jerry Spring, die ziet: Jijé kan niet tekenen. Een aardige man, tikkeltje Simon van Collemerig, de boosaardige grijns precies op de juiste plaats, dat mag ik wel zo'n kale knakker met een Sadi-baardje, maar eh... Men begrijpt?

Hoe komt het dat Jijé niet kan tekenen? Boeiende vraag. Zoals zij die op goede voet staan met de schone letteren wel zullen weten lopen er bosjes schrijvers los die de schrijfvaardigheid amper meester zijn. Dat ligt niet aan mij, maar aan henzelf. Op zich hoeft dan natuurlijk nog geen ramp in te houden, ware het niet dat zij hun onvermogen niet aanvoelen dat hen laat denken dat ze het wèl kunnen. Zoiets als Zwadke Kornelisz er van overtuigd is dat hij een soortement van dichter is. *De poëtitis tien tegen een, de gevreesde hobbyistische ziekte.* Met tekenen ligt het haast precies zo, per slot van rekening heeft de dichter Chris van Geel vlak voor zijn dood niet voor niets gezegd: 'schrijven is een vorm van tekenen'. Alleen, *de act staat de formulering in de weg.* Een tragisch kunstenaar heet dat dan. Minder netjes: mislukt artist.

Ik wil niet eens al die mieterse superlatieven waarmee het duo VE/VH de Springmeester overgieten op de lezer afvuren teneinde de blindheid van de Springfan aan te kunnen tonen. Evenmin voel ik me geroepen tegenover dit sloopwerk iets te zetten. Ik denk er alleen het mijne van en wil niet méér kunnen dragen dan ik torsen kan. Toch lijkt me dat nog een knap eenvoudig werkje. Immers: Jijé's bedrog is tamelijk doorzichtig. Met minder vertoon van vuurwerk lijkt me dit karweitje dus binnen een handomdraai te klaren. Ik kan het zelfs stellen zònder zwarte moordenaar om de puien van de Jijécultus met zo min mogelijk gedaver neer te halen! Daar staat 'de fan' natuurlijk van te kijken, een fan in wiens hoofd kennelijk een veer is afgegaan, een springveer die blijvend letsel veroorzaakte, maar kan ik het helpen dat Jijé beroerd kan tekenen? Wel, aan mij dus de geslagen gaten te dichten. Per

Het gaat over jou, Wissler... Ik moet je spreken.
dat komt dat omdat ik een afspraak heb met zekere Jack Pontiac die me betaald heeft om jou te verlossen en naar hem toe te brengen...
over te halen. 'Hij liet jou doorgaan voor zijn beminde broer die door bandieten werd gevangen gehouden. Van mijn kant heb ik inlichtingen ingewonnen. Onder meer dat jij enige zoon bent en dat Pontiac je handlanger was bij de
Merkwaardig!... Je praat als een sheriff, Sam-;
je bent een mensenvenner kerel. Ik ben namelijk U.S. marshal! En als ik zo eerlijk tegenover jou optreed, dan is dat omdat je me... Ja heus...
Op dit punt kom ik in een hachelijke positie. Als we

Passage uit **El Zopilote:** *tekenkunst?*

slot van rekening moet het pad begaanbaar blijven willen wij ooit nog eens een stap opschieten. *Met op boerefluitjes te spelen schieten we geen klap op.*

Zoete koek

We leven eigenlijk in een gelukzalige tijd waarin de beeldliteratuur een unieke positie heeft veroverd, ik zeg het nog maar even. De brug tussen film en literatuur is geslagen om een blijvende uitwisseling van gedachten en interessen te garanderen. Vergeten klassieken worden ontdekt, artiesten die dreigden te verkommeren in de anonimiteit van het harde bestaan worden welwillend doch schoorvoetend geïnterviewd of geportretteerd. En toch zijn er nog dingen die niet deugen of als een historische vergissing kunnen worden aangemerkt, zoals Jerry Spring. Een querulant tot strompelen gedoemd, die niet gewoon volgens een natuurmethode mag sterven maar kunstmatig in leven moet worden gehouden. Naast de werkgelegenheid die zo'n broedkuiken weer oplevert stromen de revenuen met een klaterend geluid binnen en het publiek golft in brede drommen aan. De groothandelaren in Kunst en Amusement mogen bij gebrek aan zo'n Herculena, een Kordaat, een Spring. *Onder Jijé's vlag varen geen mensen maar trekpoppen.* Kindje blij tata misschien, maar ik die gewend ben recht te trekwat krom en krom wat recht is, niet. Bij Jijé vloeit niets, niets loopt op rolletjes of van een leien dakje. Zijn mensjes bewegen zich in harnassen, ijzeren korsetten waarop de moordende zon van het Mexicaanse landschap alleen nog maar de doodslag verzuimt toe te brengen. Hun enge gezichten gaan schuil achter maskers. Ze zeggen nooit iets deze potentiële terroristen, omdat ieder gevoel voor emotie en dramaturgie hen vreemd is. Op hun gezichten ligt weinig meer verstorven dan de uitdrukkingsloze mascara van een wereldvreemde verwondering. Zet voor de zekerheid hier de natuur als een spiegel naast: van die hele Jerry Spring blijft geen spaan overeind.

Jijé's gestuntel met zwart en wit kan niet anders worden uitgelegd als de versluiering van zijn ontoereikend talent. Daarmee bereikt hij juist het omgekeerde effekt: zijn spel is doorzien. En dan mogen VE en VH wel beweren dat daardoor juist 'de sterke kanten van zijn werk enorm geaccentueerd worden', maar ik geloof daar helemaal niets van. *Jijé's werk kent uitsluitend zwakke kanten.* Zelfs zijn paarden, die door kenners worden geroemd als de beste raspaardjes die het Europese realisme op stal heeft staan, zijn geen paarden. (Ik zou het oordeel van een jockey wel eens willen horen.) Dat hoef ik niet uit te leggen. Misschien dat de verstedelijkte mens denkt dat een paard eruit ziet zoals Jijé het tekent, maar wij, die de paarden kennen van geraffineerder tekenaars en schilders, weten wel beter. De vette zwarten die Jijé's kaders vullen is een concessie aan de gemakzucht. Gemakzucht niet uit luiheid, maar uit nood geboren. Wie nog niet zindelijk is maakt natuurlijk aardige vlekken.

Ik struikel vooral over zijn lompe contouren, die als het even kan met schaduwpartijen (tegenlicht) worden opgevuld om problemen te vermijden. Men heeft geen loep nodig om na inzoomen tot een vernietigend oordeel over zijn achtergronden te komen. – Hergé's changementen: een breed uitwaaierend scala van herkenningen vol luister en gloed, derdeplans verwikkelingen die je bij de raamvertelling gewoon cadéau krijgt. Om door een ringetje te halen. En zo zie je ook nog eens wat. Vergelijk de uiterst 'leesbare' decors van iemand anders in Jijé's eigen discipline: Giraud, een Hermann' (Harman, Flanders, Bishop).

Canyon-girl; recent hard realisme (maar let weer op de 'onthardende dialoog)

Kriterium: *een striptekenaar bewijst zijn kunde en zijn kwaliteit in de achtergronden.* De achtergrond verraadt iemands mate van vakmanschap, de zorgvuldigheid voor opbouw van eeen couleur locale, sfeer, dynamiek, intrige. Het bewijst of iemand de hele mise-en-scène in de klauw heeft ja of nee. Zo'n achtergrond is een aardige schaal om iemands tekorten aan te meten.

Jerry Spring is haastwerk, lossepolsgedoe, en wie zich haast laat steken vallen, dat is onvermijdelijk. Jerry Spring, op tekeningen van Jijé: gewoon een matige cowboystrip van de derde garnituur. Laten de kritici dit werk toch rustig onbevooroordeeld beoordelen. Al die valse noten. 'Want alzo lief heeft Jijé het Westen gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon Jerry Spring gegeven heeft, opdat een ieder, die in Hem gelooft, niet verloren ga, maar eeuwig leven hebbe.' Johannes 3 : 16.

Ik ben dus een ongelovige, een scherprechter. Nu, mij om het even. Maar laat de parochie wel goed doordrongen zijn van het feit dat haastwerk voor een karikaturist weinig kwaad kan (Sleen, Dik, Feiffer), maar voor doeltreffend realisme haastige spoed zelden goed is. Iemand die gewoon B-films aflevert moet niet pretenderen dat hij onvergankelijke klassieke werken aan de filmcultuur bijdraagt. Dat is een beetje zielig en schept op den duur vermoedelijk problemen, maar wie nu eenmaal de hemel wil bereiken moet de doornenpaden voor lief nemen. Bovendien maakt men zich onsterfelijk belachelijk. Maar dat wisten we al van Jerry Spring. Is het toeval dat juist hij zich 'beweegt' in lege decors als woestijnen en dergelijk paniekaanrichtende landschappen waar het oriëntatievermogen scherp op de proef wordt gesteld en waar alles hetzelfde lijkt?

Pasteltinten

Nu er toch steeds door VE en VH vergelijkingen worden getrokken tussen Jijé en artistiek gezien verre zijn meerdere Giraud; de laatste staat nog wel een treetje hoger dan alleen maar fotografisch: *filmisch,* terwijl Jerry Spring natuurlijk toneel is van het allerberoerdste soort. Iedereen die in het duitse plaatsje Bad Seegeberg de jaarlijkse Karl May-Festspiele wel eens heeft meegemaakt weet precies wat ik bedoel: gereconstrueerde werkelijkheid in de open lucht. Niet zoals bij film, met zijn constante tijd- en niveauwisselingen en die door het snijwerk pas het eigenlijke karakter krijgt opgelegd (al schiet je nog zo'n klotefilm, de cutting maakt er nog iets van), maar toneel: pats boem en spelen maar. Amateurs. Hobbyisme. Liefdewerk oud papier. Toneel zoals dat vroeger zo beklemmend en zwaarwegend van kneuterigheid in de Slottuin te Zeist werd opgelezen.

Zwartwit-werk heeft de eigenschap dat het de artiest in al zijn naaktheid laat zien. Die hulpeloosheid dat is nooit zo leuk.

Lachen: meesterhand?

En daartegen heeft Jijé zich bij voorbaat afgeschermd door zich van een kleurtje te laten voorzien. Slim bekeken maar tamelijk doorzichtig. Het effekt (of gevolg) is dan ook dat dit werk, meer nog dan bij andere integere zwartwitwerkers (Pratt bijvoorbeeld, de Hollandse School ook) de leegte ademt die zich ziet weerspiegeld in de plotopbouw, inclusief uit- en afbouw. Gefopt dus. Mijn indruk is tenminste dat dit ongekleurde (of zal ik zeggen: kleurloze?) werk onnoemelijk veel krukkiger oogt dan het in pasteltinten gehouden verhaal *Canyon-girl* dat verleden jaar in Robbedoes in première ging. Wie dit jongste werk naast de zwartwitte verhalen zet ziet dadelijk ook het markante verschil, ten gunste van de girl uiteraard. Maar denk die kleuren weer weg en ze zitten weer opgescheept met de primitieve, ik zou haast willen zeggen barbaarse Jijé van eertijds, in wie de meer scherpzinniger toeschouwer met recht allerlei haken en ogen ziet doorschemeren. Ik zie die kleurtjes dan ook niet anders als een dekmantel waarachter Jijé voor het grote publiek zijn tekortkomingen wegmoffelt. Staan zijn creaturen er werkelijk gekleurder op wanneer hij zijn opus in zwartwit uitgeeft zoals hij ons vaak wil verzekeren? Nee toch!

Nu ik met grote tegenzin (maar dat is onzin; hoe zou ik anders geïnspireerd zijn dit stuk te schrijven?) een album als *De wrekers van Sonora* (gevolgd door *Zilvermaan*) nog eens doorneem moet ik opeens denken aan de ATH-series *Fred Penner* en *De Onbekende Stille* van de in 1975 overleden P. Visser, een tekenaar die in alle stilte een indrukwekkend oeuvre opbouwde. Het lijkt me een onderzoekje waard deze Visser eens tegen godheid Jijé af te wegen. Van de laatste zal dan weinig heel blijven.

In het werk van Visser overheerst dezelfde natuur, dezelfde cast (stoelend op de verstandhouding tussen Don Quichote en Sancho Panza), dezelfde figuratie van desperado's en 'fatsoenlijke' burgers. Ook de plotopvattingen zijn vaak precies gelijk aan die van Jijé, evenals het overanderlijke noodlottige gekras dat er alleen maar toe schijnt te dienen de voorgeplande kaders in zo weinig mogelijk tijd zo veel mogelijk op te vullen. En ook Visser bekommerde zich weinig om authenticiteit en de natuurwetten: diens leegte is inherent aan die van Jijé. Maar bij Visser onderken ik een zekere flair en allure, die Jijé vroeger stellig ook gehad moet hebben (Freddy Fred, de oude Kordaten) en die zijn tegenwoordige verhalen mogelijkerwijze boven de oppervlakkigheid hadden kunnen doen uittillen. Deze onderschatte Visser is een verademing naast Jijé, die zich naar mijn smaak te veel heeft zitten vertrouwen op de routine, met het oorzakelijke gevolg dat hij nu kennelijk als een automaat in sjablone-technieken meent te moeten tekenen.

Achteruit

Er zijn artiesten die zich vóóruit, in opgaande lijn ontwikkelen, tot steeds meer een graad van perfektie en verfijning is bereikt. Maar er zijn ook tallozen die zich in tegenovergaande richting begeven. Jijé is een typische exponent van deze laatste kategorie. *Hij ontwikkelt zich achteruit.* Waar een Hergé zich op hoge leeftijd nog overeind weet te houden met méér dan een fractie van vitaliteit, gaat Jijé gebukt onder de last van seniliteit. De 'Meester' takelt af en dat is allerminst een ziektebeeld van de laatste jaren.

Beweging: meesterhand?

De kiem legde hij reeds in de oorlog toen de humorist die hij zich voelde 'ernstige' verhalen ging maken.

De strenge scheiding tussen karikaturisme en realisme die Jijé zelf meende te moeten trekken (de keuze vooral) is hem op den duur rampzalig geworden. (Hoe superieur weet Hergé een synthese tussen deze twee polen aan te scherpen!)

Het zal de lezer intussen aan het verstand zijn gebracht dat ik de modieuze-Jijé verwerp, ten gunste van de oude-Jijé, precies zoals ik de nieuwe lijnen van de Cadillac niet kan velen omdat ik toevallig de koetswerken van vóór 1945 verkies,[1] en *dat heeft niets te maken met nostalgie maar alles met het instinkt van de epicurist.*

Wie zijn aandacht fixeert op Jijé alsof het hier je-van-het zou betreffen, moet goed begrijpen dat hij voorbijgaat aan beeldverhalen die Jijé met zijn banale handschrift in de weg staat. Wie deze ergens achter in het peloton thuishorende illustrator gewoon geeft wat hem toekomt, maakt de weg vrij voor artiesten die anders onopgemerkt zouden zijn gebleven. Ik bedoel natuurlijk niet dat ik zou willen dat Jijé weggesaneerd moet worden, maar gewoon: even die Spring bekijken en wel totaal los van Jijé's betekenis voor de geschiedenis van de strip aan de Europese kust. Met andere woorden: stel dat die P. Visser de maker was van Jerry Spring, zou er dan zo enorme drukte om zijn gemaakt? O.

Jijé's realistisch beeldwerk is een *karikatuur* van het realisme. Het kan dan ook moeilijk anders of het laatste oordeel moet luiden: de jijéïsten mogen nog zo hoog als ze willen het deeg laten rijzen, maar laten ze wel oppassen het àl te bruin te bakken.

Noot

1 Wie naast strips ook oude autofolders verzamelt mag zijn billen wel dichtknijpen, als hij tenminste de catalogus bezit met de 16 Cadillac-modellen uit ca. 1937, uitgegeven door 'Agenzia Generale par l'Italia SIMCA'. Dit boekje *Combinazione Colori della Cadillac,* bracht in 1974 in Londen weliswaar nog £500 op, maar naar ik hoorde vraagt een expert op dit gebied als Bernard Quaritch (5-8 Lower John Street) nu al minstens de helft meer!

Totaalindruk: meesterhand?

ZELFBESTUIVING

Reaktie van Rob van Eijck en Wim van Helden

D. Visser

'Jijé...

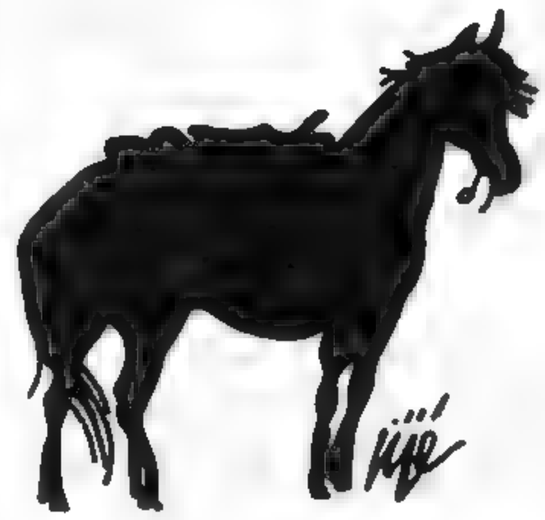

Het is ons nooit gemakkelijk gevallen de producten van Anton Hermus' 'typmachine en te grote hoeveelheid vrije tijd' – citaat uit Furore – uit te lezen. Soms slagen we er, dank zij 'n snelle start, in om 'n aantal alinea's te vorderen. Maar altijd komen we al ruim voor de helft de man met de hamer tegen. En ver voordat het einde van de rit in zicht is zitten we in de bezemwagen.

Het stemde ons dus niet bepaald monter toen juist *Hermus* – in maart 1977 – 'n reaktie op ons Jijé-artikel (zie Stripschrift nr. 96, december '76) instuurde. En het héèft ook even geduurd, maar we zijn er doorheen. Het lezen ervan viel eigenlijk best wel mee. Erop reageren is lastiger: het stuk staat zo vol inhoudsarme kreten, tegenstrijdigheden, verkeerde interpretaties, onjuistheden en ingewikkelde – en doorgaans zonder enige aanwijsbare logica op elkaar volgende – zinnen dat 'n volledige bespreking nogal veelomvattend zou worden. We houden het liever kort; we zullen zoveel mogelijk de grote lijnen proberen te volgen, die, voor zover ons duidelijk is geworden, neerkomen op de volgende twee punten: 1) Jijé kan niet tekenen en 2) de Europese strip heeft het in zijn ontwikkeling zonder Jijé kunnen stellen. We beginnen bij punt 2. In ons Stripschrift-artikel hebben we gesteld dat zowel de Robbedoes-realistische stijl als de Robbedoes-karikaturale stijl bij Jijé hun oorsprong vonden. Hermus is het daar mee eens, gezien zijn opmerking dat het weekblad Robbedoes voor zijn ontwikkeling veel aan Jijé te danken heeft gehad. Nu is de Europese strip gegroeid dankzij vier invloeden: Disney, de Amerikaanse realisten en de weekbladen Kuifje en... *Robbedoes*. Zijn kreet dat Jijé voor de groei van de Europese strip geen betekenis heeft gehad spreekt Hermus dus *zelf* al tegen. *Wij* hebben er verder niets meer aan toe te voegen.

Wat punt 1 betreft (Jijé kan niet tekenen) belooft Hermus ons steekhoudende bewijzen. In zijn volgende zin zegt hij echter, dat Jijé toch *wel kan tekenen, maar verderop in zijn verhaal komen er dan toch bewijzen dat Jijé niet* kan tekenen. En niet misselijk ook: Jijé is op anatomisch gebied 'n onbenul, hij is niet in staat om beweging uit te beelden, tekent niet vloeiend en zonder diepte, hij kan geen paarden tekenen en nog 'n heleboel meer. Het is nogal wat, dus. Maar, zijn dit eigenlijk wel *bewijzen*? Nou nee, voorlopig zijn het alleen nog maar kreten en die woordkeus van drie-halen-twee-betalen waarin ze geslaakt worden maakt ze niks minder *loos*. Vervang Jijé door Frans Hals en strips door schilderijen en je hebt 'n verhaal over schilderkunst dat je óók niet wijzer maakt. Alleen de *tekeningen zelf* zouden klaarheid moeten geven. Dat is ook Hermus niet ontgaan, hij heeft 'n paar Jerry Spring albums doorgespit en daar 'n aantal minder geslaagde plaatjes uitgelicht. Ze zijn bij zijn artikel afgedrukt. Zijn we er dan nu? Zijn dat bewijzen? Helaas, nog steeds niet. Een artikel van *even negatieve* strekking als dat van Hermus over Jijé is te schrijven over – we noemen maar één van de diverse mogelijke voorbeelden – de door Hermus zo bewonderde Hubinon, in wiens werk eveneens voldoende bewegingsloze houteklazerij enz. te vinden is om het doeltreffend met plaatjes te illustreren. Waarmee we *niet* willen beweren dat Hubinon niet kan tekenen, integendeel. *Wél* willen we duidelijk maken dat je *alles* kan 'bewijzen' als je je voorbeelden maar passend kiest en de rest negeert.

Over Jijé kan 'n kritiekloos ophemelend stuk worden geschreven en overtuigend geïllustreerd met de mooie plaatjes die in zijn werk verre van zeldzaam zijn. De auteur van zo'n verhaal zou echter even eenzijdig zijn als Hermus met het zijne. Jijé is 'n tekenaar die veel prachtige momenten afwisselt met evenveel forse blunders en die daarnaast ook nog heel wat gewoon middelmatig werk heeft afgeleverd. Wil dat zeggen dat Jijé dus niet kan tekenen? Welnee, iemand die niet kan tekenen haalt zelden de middelmaat en stijgt daar *nooit*, of hoogstens dank zij 'n uiterst sporadische toevalstreffer, bovenuit. Je kan Jijé *wél* luiheid aanwrijven, of gebrek aan interesse, of schijt aan zijn lezers, maar *niet* dat hij niet kan tekenen.

In ons Jijé-artikel hebben we geprobeerd die nuance aan te brengen. Citaat: 'De verschillen binnen één verhaal, ja soms binnen één plaat, kunnen af en toe heel groot zijn. Dit is vooral zo bij de latere Jan Kordaat verhalen en veel werk voor Pilote, waar hij soms alle gevoel voor bewegingen, houdingen en compositie kwijt lijkt. De lijnen worden dan vet en slordig, of rafelig en *even* slordig en verlie-

D. Visser
...NIETS! WAT DACHT JE HIER TE VINDEN?
IN ORDE! IK HOUD NIET VAN HALF WERK.
EEN HALF UUR LATER ...
DAAR KOMEN ZE, AAN JONGENS! KITTY HEEFT DAT PRACHTIG GE-DAAN... GEWEREN KLAAR?
'2

Jijé...

zen hun trefzekerheid; de decors – hij is toch al niet gek op decors tekenen – worden volledig verwaarloosd en het totale resultaat is dan wel eens om van te janken.'

Deze nuance is voor Hermus kennelijk wat te hoog gegrepen. Hij wrijft ons slechts superlatieven en kwijlerig gekwaak aan en het is tekenend voor zijn redeneertrant dat hij hierbij ook meteen de strip Cedric maar meeneemt. Dat Cecric inderdaad 'n dieptepunt is zullen we niet ontkennen; we hebben trouwens nooit iets gezegd waaruit het tegendeel zou kunnen blijken. Deze strip is echter toch afgedrukt vanwege de zeldzaamheid omdat juist de strips uit *Pilote* bij veel Nederlanders onbekend zijn. Jijé's beste werk, Jerry Spring, kent *iedereen*. Onze mening over de *kwaliteit* van de verhalen die Jijé voor Pilote heeft getekend (dus ook Cedric) is terug te vinden in de regels uit ons artikel die we hierboven al geciteerd hebben. Hermus interpreteert die als 'de hemel inprijzen'. Dat Hermus moeizaam schrijft was geen nieuws voor ons.

Dat hij ook moeizaam leest wel. We zijn nog niet helemaal klaar met Hermus' opmerkingen over Jijé's tekencapaciteiten. Niet alleen draagt Hermus voorbeelden aan om aan te tonen dat Jijé *niet* kan tekenen, hij vertelt ook wie het, wat het Westerngenre betreft, *wel* kunnen. P. Visser is zo'n man. P. Visser was indertijd tekenaar van Fred Penner en De Onbekende Stille.

NARE GESCHIEDENIS! GELUKKIG DAT WE KONDEN WEGKOMEN!
SMERIG GESPUIS! WANNEER ZULLEN WE ERVAN VERLOST ZIJN?.. WAT IS ER GEBEURD?...
EUH...
15.
AHA! DAAR IS BASKETAL. HY HEEFT ONS VLUG GEVONDEN. TUSSEN HAAKJES. REGGIE. IK GELOOF HELEMAAL NIET DAT DIE AFDALING VAN DE BERGTOP LANG DUURT... ALS JE HET GEHEIM MAAR KENT...
HOU OP MET JE GEHEIM. FRED.
WAFFF!!

Jijé... *D. Visser*

Wanneer P. Visser en Jijé met elkaar vergeleken worden zal er van laatstgenoemde weinig overblijven, belooft Hermus ons. Hij laat zelf die vergelijking echter achterwege. Daarom zijn wij maar in onze voorraad Fred Penners gedoken om U 'n selectie te kunnen laten zien van P. Visser's vaardigheden. De getoonde plaatjes zijn representatief hiervoor; in tegenstelling tot dat van Jijé is het oeuvre van P. Visser van 'n bewonderenswaardige gelijkmatigheid. Als Hermus echter over de kwaliteit van dit werk op te merken heeft dat het van Jijé weinig heel laat, zegt dat eigenlijk niets meer over de tekeningen van Jijé, noch over die van P. Visser. Het karakteriseert alleen maar het onderscheidingsvermogen van Hermus: dat van 'n spiritusdrinker.

Tot zover waar het de grote lijnen van Hermus' stuk betrof. De rest, de details, de halve waarheden, de enormiteiten, de talloze niet ter zake doende voorbeelden, maar *vooral* de pathologische hoeveelheden vergezochte alliteraties, nutteloze en ellenlange bijzinnen en anderssoortige lozingen van quasi-literaire zelfbestuiving (Zelfbestuiving? Zelfbestuiving?! Pollutio!) laten we verder gaarne voor wat ze zijn. Slechts één citaat uit Hermus' stuk willen we, wat dit betreft, nog als uiterst zinvol onder Uw aandacht brengen: 'Zoals zij die op goede voet staan met de schone letteren wel zullen weten', schrijft Hermus, 'lopen er bosjes schrijvers los die de schrijfvaardigheid amper meester zijn. (...)

Op zich hoeft dat natuurlijk nog geen ramp in te houden, ware het niet dat zij hun onvermogen niet aanvoelen dat hen laat denken dat ze het wèl kunnen.' Die Hermus. Zelfs de strekking van zijn *eigen* woorden is niet aan hem besteed.

WvH/RvE

D. Visser

DE KAROS RIJDT DE NACHT IN, VOORZICHTIGTIG GEVOLGD DOOR PEPE.
WAT EEN LEF HEEFT DIE SPRING!..
TWEE MYL VERDER...
DAAR IS DE WAGEN. VAN AF DIT PUNT... EEN RAAK SCHOT EN WE ZYN BEVRYD VAN DIT OBSTAKEL.

Jijé...

FANTASTIC VISIONS

3 VERDIEPINGEN STRIPS
SCIENCE FICTION EN
(POP)MUZIEKLITERATUUR

SLAAK 18 ROTTERDAM
010-33.17.10.

Burne Hogarth - THE GOLDEN AGE OF TARZAN (1939-1942). 192 pagina's, 63x39 cm., geheel in kleur, gebonden in goudlederen band. Genummerde oplage van 2000 exemplaren, gesigneerd door Burne Hogarth. Prijs:Fl.396,00
THE COMPLETE WEIRD SCIENCE. 88 complete verhalen en 22 covers in kleur. Prachtig tekenwerk van mensen als Wally Wood en Al Williamson. The complete weird science bestaat uit 4 gebonden boeken in een box. Prijs:Fl.150,00
THE ILLUSTRATED HARLAN ELLISON. De verhalen van Ellison in stripvorm gebracht door o.a. Steranko, Ralph Reese, Alfred Alcala. Geheel in kleur. Prijs:Fl.29,50
DIRTY COMICS-A history of the eight pagers. 132 pagina's sexavonturen van Betty Boop, Mickey Mouse, Popeye e.v.a.. Een bundeling van de eight pagers zoals ze in Amerika in de dertiger jaren verschenen. Prijs:Fl.19,50
Weer in voorraad:COMIX INTERNATIONAL nr. 2,3 en 4. Prachtige kleurenstrips van Richard Corben, Esteban Maroto, Wally Wood e.v.a.. Prijs per stuk: Fl. 9,90
THE SAVAGE SWORD OF CONAN THE BARBARIAN. In voorraad de nummers 12, 20, 22 t/m 40. Prijs per stuk: Fl. 4,95
A SUIVRE. Een van de mooiste franse stripbladen met medewerking van tekenaars als Tardi, Hugo Pratt, Montellier e.v.a.. Nu leverbaar nr. 1 t/m 15. De losse nummers kosten Fl. 6,50 per stuk, behalve nr. 6/7 (dubbelnummer). Dit nummer kost Fl.9,90.
VERZAMELBAND A SUIVRE nr. 1. Inhoudende de nummers 1 t/m 5. Prijs:Fl.19,90
De hier vermelde boeken zijn per post te bestellen d.m.v. overmaking van het juiste bedrag, vermeerderd met Fl. 2,50 portokosten op gironummer 3812165 t.n.v. FANTASTIC VISIONS, Slaak 18 te Rotterdam. Op de girokaart bij mededelingen de bestelling zetten. Levertijd bedraagt ongeveer 10 dagen.

VISIONS

gratis!

TIJDSCHRIFT VOOR STRIPS, SCIENCE FICTION EN (POP)MUZIEKLITERATUUR

"VISIONS" is ons eigen tijdschrift dat in de plaats is gekomen van ons maandelijks nieuwsbulletin. In "VISIONS" (dat 8x per jaar zal gaan verschijnen) zullen, naast een uitgebreide nieuwsrubriek, ook interviews, boekbesprekingen, strips en artikelen over strips en science fiction gaan verschijnen. En bovendien "VISIONS" is gratis. Iedereen die van onze postorderdienst gebruikt maakt krijgt "VISIONS" automaties toegezonden. Een proefnummer is aan te vragen d.m.v. het zenden van een postzegel van één gulden met de vermelding 'aanvraag Visions'. Het eerste nummer van "VISIONS" zal rond 1 mei verschijnen.

INDEX STRIPSCHRIFT 1976~1978

Door Har Brok

Het materiaal
Stripschrift werd voor Het Stripschap in de hier bestreken periode van 3 jaargangen uitgegeven door Thespa. In 1976 (jg. 9) verschenen de nrs. 85-96 (waarvan 2 dubbelnummers), in 1977 (jg. 10) verschenen de nrs. 97-106 (waaronder 1 dubbelnummer) en in 1978 de nrs. 107/108-117/118 (waaronder 3 dubbelnummers en 1 driedubbelnummer). Een index van de periode 1968-1972 werd door Cornelis Jan Aarts en Frans Netscher onder de titel *Index Stripschrift 1968-1972* gepubliceerd in *Stripschrift* nr. 49/50, blz. 27-30. De aansluitende periode werd door mijzelf gepubliceerd in *Stripschrift* nr. 86, blz. 13-18 onder de titel *Index Stripschrift 1973-1975.*

Toelichting voor de gebruiker
Deze index is net zo opgezet als de in 1976 door mij gepubliceerde. De geïnteresseerde gebruiker zij dus verwezen naar de toelichting op de *Index Stripschrift 1973-1975,* zie nr. 86, blz. 13. Eén voorbehoud moet tot mijn spijt voor het daar gestelde gemaakt worden. De grote haast waarmee onderstaande gemaakt moest worden is er oorzaak van dat de rubriek *La France! Oh! Lala!* niet verder uitgesplitst kon worden. Dat betekent dat deze rubriek slechts als zodanig opgenomen is en dat de afzonderlijke onderwerpen (*Pilote, Echo des Savanes, Métal Hurlant,* Bilal, Blanc-Dumont, Tardi, enz.) niet in de index terug te vinden zijn. Men doet er dus goed aan voor Franse tijdschriften en auteurs ook steeds de verschillende afleveringen van *La France! Oh! Lala!* door te nemen.

ACHTERGRONDEN VAN HET BEELDVERHAAL, zie Kuifje 5 en H. G. Wells.
ARGENT CORRIGAN, zie nr 93 (30-31).
ALAIN d'ARCY, zie H. G. Kresse 2.
ALDRIDGE, Alan, zie George Perry.
ALEX, zie J. Martin.
AMERONGEN, J. VAN:
– (Nico Noordermeer): *Jan van Amerongen,* nr 85 (23-24).
ANIMATIE, zie Tekenfilm.
APPIE HAPPIE, zie Dik Bruynestein.
ARCHIE, zie Bert Bus 1.
AUCLAIR:
– 1) *Jason Muller* (Uitg. Les Humanoïdes Assoc.), recensie in nr 87 (29-30);
– 2) *Simon van de Rivier: De stam der ruiters* (Uitg. Lombard), recensie R. v. E.(ijck) nr 90/91 (29-30);
– 3) Hans van den Boom: *Auclair. De tekenaar als stripheld,* nr 102/103 (28-32).
AUTOSTRIPS:
– 1) Hans van den Boom: *De auto in de strip,* nr 92 (3-5);
– 2) Anton Hermus (ps. van H. Tonus): *Van krasjes in het lak; tot crashes in de prak,* nr 92 (16-19).
– Zie ook Jean Graton 1.

BABBIT, ART:
– Mike Barrier: *Art Babbit,* nr 90/91 (5-8). Overgenomen uit *Funnyworld.*
BACKER, HENK:
– 1) (in memoriam), nr 92 (24);
– 2) (Nico Noordermeer): *Henk Backer,* nr 92 (24-25);
– 3) Martin Wassington: *De werkelijke geschiedenis van Tripje,* nr 98 (13-14).
BALM, HARRY, zie Spaarnestad.
BARELLI, zie Bob de Moor 2.
BARKS, CARL:
– 1) Arie Lodder/Kees Oostdijk/Thom Roep: *Barks index,* nr 90/91 (20);
– 2) E. Barbara Boatner: *Gekwaak bij Barks,* nr 105 (5-6). Overgenomen uit *Newcon-catalogue;*
– 3) Daan Jippes: (_____), nr 105 (7);
– 4) Cees de Groot: *Salesman Donald,* nr 105 (7);
– 5) (komplete heruitgave, Uitg. Wissenschaftlicher Comic Buch Club 1977), recensie W. v. H(elden) nr 109/110 (54);
– Zie ook Tom Roep.
BASSIE, zie Frans Piët.
BEELDVERHAAL, DAG VAN HET, zie Stripdagen.
BEELDVERHAAL IN NEDERLAND VOOR 1940:
– 1) Cor Nijmeijer: *Strips in de 30er jaren: gezapig en kinderlijk,* nr 98 (3-4);
– 2) Albert Tol/Cor Laurens/Nico Noordermeer/M. J. Pluymers/Gerard Knipsel (= Knispel); *Bibliografie,* nr 98 (4-8).
– Zie ook Doe Mee.
BEELDVERHAAL, OORSPRONG VAN HET:
– 1) C.F. van Veen: *Centsprenten,* nr 98 (12-13);
– 2) Har Brok: *De samenhang tussen centsprenten en strips,* nr 116 (4-6).
BEELDVERHAAL, TECHNIEK VAN HET:
– 1) Rob van Eijck/Wim van Helden: *Van denkbeeld tot beeldenreeks,* nr 111 (5-7);
– 2) Rob van Eijck: *De striptekenaar in aktie. Zwaar zwoegend naar de laatste pennestreek,* nr 111 (8-11), zie ook nr 112/113/114 (66);
– 3) Har Brok: *Spreken in letters,* nr 111 (13-15);
– 4) Kees de Bree: *De inkter als kunstenaar contra de kunstenaar als inkter,* nr 111 (17-20);
– 5) Marian Veldhuizen: *Het rode jasje van Donald Duck ofwel het werk van de 'inkleurster',* nr 111 (21-22);
– 6) Fred Milton (mmv. Thom Roep/Daan Jippes): *Het restaureren van strips,* nr 90/91 (16);
– 7) Patty Klein: *Strips schrijven;* nr 85 (20-22);
– 8) Andries Brandt: *Produkt is interessanter,* nr 101 (20);
– 9) Lo Hartog van Banda: *Je moet in beelden denken,* nr 101 (21);
– Zie ook Donald Duck.
BEELDVERHAAL, VERTALING VAN HET:
– Stef Keizer: *De hoofdbrekens van stripvertalers,* nr 100 (54-55);
– Zie ook nr 105 (40) en nr 112/113/114 (68).
BEELDVERHAAL, WAARDERING VAN HET:
– 1) Albert Tol: *Stripdoorsnede. Verschraling van de Nederlandse dagbladstrip,* nr 106 (27-29);
– 2) Arthur Eger: *Vooroordelen tegen het beeldverhaal. Het lezen van strips leidt tot leesluiheid,* nr 109/110 (32-33);
– Zie ook Enquêtes, Het Stripschap 2, 5, Stripschrift 1-5 en (eigenlijk ook) Striptoptien.
BEHRENDT, FRITZ:
– Fritz Behrendt: *F. Behrendt,* nr 115 (14-18).
BIBLIOGRAFIE: zie Carl Barks 1, Index Stripschrift, E. Paape 2, Beeldverhaal in Nederland voor 1940 2, Hugo Pratt 4, Waardering van het beeldverhaal 1, Kuifje-weekblad, Tom Roep, Lombard-uitgeverij, Hans Matla 1, 2, H. R. Mondria, Robbedoes-weekblad 3, G. T. Rotman, Martin Lodewijk.
BIDDELOO, KAREL, zie de Rode Ridder 2 en 3.
BIELSA, JOSé:
BLAKE EN MORTIMER, zie E. P. Jacobs.
BLAUWBLOEZEN, DE, zie nr 94/95 (45).
BLANC-DUMONT, MICHEL:
– Jean Pierre Mercier/Martin Wassington: *Michel Blanc-Dumont: We hebben er een sadistisch plezier in dat Cartland zich ongelukkig voelt en dat hem allerlei akeligs overkomt...,* nr 117/118 (4-8).
BLUEBERRY:
– Hans Frederiks: *Van pokerface tot angelface,* nr 101 (20);
– Zie ook Charlier 1 en Numa Sadoul.
BOEKBESPREKINGEN: Een rubriek onder deze titel verscheen in nr 85 (28), 86 (28-30), 87 (29), 89 (18), 90/91 (29-30), 92 (29-30), 93 (25), 94/95 (30), 96 (33-36)
Korte besprekingen zijn gepubliceerd onder de titel Boeken in 't kort.
BOMMEL, zie Marten Toonder 1-3, 5 en nr 100 (63), 94/95 (37).
BREE, Kees de: zie Tom Poes Weekblad.
BRUGMAN, GIDEON, zie nr 102/103 (53).
BRUYNESTEIN, DICK:
– *Appie Happie* (Uig. Amsterdam Boek 1976), recensie, Rob van Eijck nr 94/95 (30).
BUCKINKX, HARRY:
– *Titula & Titul (De Tituls Comix)* (Uitg. Drukwerk 1977), recensie Har Brok nr 109/110 (44).
BULLETJE EN BOONESTAAK, zie G. van Raemdonck.
BUS, BERT:
– 1) Rob van Eijck/Hans van den Boom: *Interview Bert Bus,* nr 87 (3-8);
– 2) Rob van Eijck: *Vier regels uit een geschiedenisboek: daar zit een heel verhaal in,* nr 109/110 (25-28).
BUTTERWORTH, MIKE, zie Trigië 1, 2.

CALLICO, CHARLES, zie Filip Denis.
CANIFF, MILTON:

– Martin Lodewijk: *Milton Caniff,* nr 99 (3-6).
CAPELLEN, WILLEM VAN, zie nr 95/95 (37).
CASTERMAN:
– Nico Noordermeer: *Casterman, multinational in stripverhalen,* nr 89 (3).
CAVENS, KAREL, zie Robbedoes-weekblad 2.
CENTSPRENTEN, zie Oorsprong van het beeldverhaal.
CHARLIER, J. -M:
– 1) _____/Jean Giraud: *Blueberry: Angel face* (Uitg. Lombard 1976), recensie Rob van Eijck nr 87 (29);
– 2) Marcel van der Hoff/Wim van Helden/F. Hansen (ps. H. Frederiks): *Charlier: De nieuwe bladen? 'Veel geweld, veel porno, maar weinig of geen goede verhalen en geen enkele rechtvaardiging voor wat ze brengen',* nr 101 (16-19).
CLAEYS, J. C.:
– Kees de Bree: *Foto-art van J. C. Claeys, nr 112/113/114 (67).*
CLERKX, AART:
– *W. Shakespeare's Hamlet* (Uitg. Onafhankelijk Toneel 1977), recensie nr 100 (63).
COOLEN, PETER, zie Uco Egmond.
CORBEN, RICHARD:
– *Rolf* (Uitg. Les Humanoïdes Ass.), recensie nr 87 (29).
CORI DE SCHEEPSJONGEN, zie Bob de Moor 3.
CORRIGAN, AGENT, zie nr 93 (30-31).
CRAENHALS, FRANÇOIS:
– (Nico Noordermeer): *François Craenhals,* nr 89 (25).
– Zie ook De 4 Helden.
CRUMB, R.:
– *Scetchbook, november 1974 to january 1978* (Uitg. Zweitausendeins 1978), recensie Hans Frederiks nr 115 (24-27).
CUVELIER, PAUL:
– MW(assington): *Paul Cuvelier,* nr 115 (34);
– Zie ook Jean van Hamme.

DAG VAN HET BEELDVERHAAL, zie Stripdagen.
DAGSTRIPS, zie Waardering van het beeldverhaal 1.
DAM, AREND VAN, zie Kartoen 3.
DéLIRIUS, zie J. Lob.
(DENIS, FILIP):
– *'Tintin en Suisse'* (Uitg. Callico 1976?), recensie Har Brok nr 109/110 (47-50).
DETECTIVEFILM:
– 1) Kees de Bree: *The Maltese Falcon. Een verhaal van hebzucht, begeerte en moord!,* nr 112/113/114 (48);
– 2) Kees de Bree: *Driver,* nr 112/113/114 (58).
DETECTIVESTRIPS, zie nr 112/113/114.
DEVOS, JACQUES:
– *Vuurwapens in beeld* (Uitg. Rossel 1974), recensie Rob van Eyck (=Eijck) nr 92 (30).
DIONNET, J. P.:
– Hans Frederiks: *Dionnet. Een belangrijk man,* nr 101 (22).
DISNEY, WALT:
– 1) Kees de Bree: *Walt Disney. Droomkoning en kultuurvervalser,* nr 90/91 (3-4);
– 2) Cees de Groot: *Fantasia: Fake of fenomeen?,* nr 90/91 (9);
– 3) Kees de Bree: *Disneyland in pocketformaat. Wat is er leuker dan Pluto aan z'n staart te trekken?,* nr 105 (22-24);
– 4) Kees de Bree: *The rescuers,* nr 107/108 (50);
– Zie ook Techniek van het beeldverhaal 6, Donald Duck-weekblad 1 en Floyd Gottgredson.
DOE MEE:
– Herman Pieter de Boer: *De toverwereld van Doe Mee,* nr 98 (9-11).
DOKUMENTATIE, zie Stripdocumentatiecentrum Nederland en Het Stripschap 1.
DONALD DUCK:
– Daan Jippes: *Terug naar de tekentafels met Daan Jippes,* nr 105 (19-21);
– Zie ook Carl Barks 1 tm. 4.
DONALD DUCK-WEEKBLAD:
– 1) Wim van Helden/Daan Jippes/Cees de Groot/Thom Roep: *Disney strips en de Nederlandse Donald Duck. Van oude glorie en een nieuwe bloei,* nr 90/91 (11-12);
– 2) Gerard Aartsen/Wim van Helden: *Cees de Groot, chef-redakteur van Donald Duck: We zijn weer terug!,* nr 90/91 (13-15);
– 3) Guus Luijters: *De gelukkige jeugd van Guus Luijters. Over geheimzinnige warme worstverkopers en de rampzalige cowboy,* nr 100 (59).
DRUILLET, PHILIPPE:
– *Urm le fou. Tome II* (Uitg. Dargaud), recensie Kees de Bree nr 86 (29-30);
– Zie ook J. Lob.
DULIEU, JEAN:
– 1) Maarten J. de Meulder: *Hoe het Paulus verder verging,* nr 93 (11-14).
– 2) *Paulus de Boskabouter: Het Blokkenplan, De Mussenklus, De Boebomen* (Uitg. Gooise uitgeverij) en *De Zeurboom* (Uitg. Oberon), recensie Hans Frederiks nr 117/118 (64-65).

EGMOND. UCO:
– Wim van Helden: *Peer en Uco ofwel de strip buiten de randstad,* nr 109/110 (29).
EISNER, WILL:
– 1) Kees de Bree: *De come-back van een filmheld op papier. Will Eisner's Spirit,* nr 112/113/114 (5-16);
– 2) Kees de Bree: *Korte biografie,* nr 112/113/114 (16);
– 3) Hahn/Knigge/Stellmann: *Will Eisner, een rebellerende grootmeester: 'Ik heb geld verdiend en ik heb geld verloren maar ik was altijd op zoek naar iets nieuws!',* nr 112/113/114 (24-28). Eerder gepubliceerd in *Comixene* nr 18 (1978).
– KEES DE BREE/MARTIN WASSINGTON/ALBERT TOL: *Piet van Elk: tekenfilms zijn saai; hanna en barbera maken er soms gehakt van, rotzooi maar het is wel professioneel.* nr 116 (11-15).
ENEG:
– *La Princesse Elaine* (Paris 1977), recensie A. Diercken nr 105 (39).
ENQUêTE:
– 1) *Stripschrift-enquête 1976,* nr 86 (19);
– 2) (Hans van den Boom): *Uitslag enquête: meer strips, meer illustraties,* nr 93 (10).
EPPO, zie Uco Egmond.
EPPO-WEEKBLAD:
– Rob van Eijck: *Eppo: Een ouderwetse formule in een nieuw blad!,* nr 109/110 (4-9).
ERIC DE NOORMAN, zie H. G. Kresse 3.

FANZINES EN MAGAZINES: Besprekingen en korte inhoudsopgaven; tot nr 88 als zelfstandige rubriek onder redaktie van Kees de Bree, daarna in summiere vorm voortgezet in de rubriek Nieuws en La France! Oh! Lala! (vanaf nr 96). Hervat in nr. 116 (34-35).
F. C. KNUDDE, zie nr 86 (21).
FOKKIE FLINK, zie nr 94/95 (45).
FOLLET, RENé:
– Hans van de Boom: *De omzwervingen van René Follet,* nr 109/110 (11-15).
FOSTER, HAROLD, zie Prins Valiant.
FOTOMONTAGE, zie J. C. Claeys en nr 107/108 (55).
FRANKA, zie Henk Kuijpers.
FRANSE STRIPS, zie La France! Oh! Lala!

GIBSON, WALTER, zie The Shadow.
GIJSJE GOOCHEM:
– Yf Blokker: *Yf Blokker ging voor Stripschrift op zoek naar Gijsje Goochem,* nr 98 (24).
GIRAUD, zie Carlier 1, Numa Sadoul en Moebius.
GOSCINNY, RENé:
– 1) _____/Morris: *Lucky Luke: La guérison des Daltons,* (Uitg. Dargaud 1976), recensie Lees Swen/Koene Vegter nr 87 (23-24);
– 2) _____/Morris: *Lucky Luke: L'empereur Smith,* (Uitg. Dargaud 1976), recensie MW(assinton) nr 93 (25);
– 3) (?): *René Goscinny: Een leven in dienst van de strip!,* nr 106 (42);
– 4) _____/Uderzo: *Asterix: De grote oversteek,* recensie nr 89 (31).
GOTTFREDSON, FLOYD:
– Malcolm Willits/Thom Roep/Daan Jippes: *Floyd Gottfredson. Een ding is zeker: Walt Disney heeft Mickey Mouse gecreëerd,* nr 90/91 (17-19).
GRATON, JEAN:
– 1) Hans van de Boom/Richard v.d. Boom: *Jean Graton: Je moet er steeds met je neus bovenop zitten,* nr 92 (7-11);
– 2) (Hans van den Boom): *Strip en werkelijkheid,* nr 92 (20-21).
GREG (ps. M. L. A. Regnier):
– Wim van Helden: *Greg. Geen lanterfanterig type,* nr 101 (5-9).
GROOT, CEES DE, zie Tom Roep en Donald Duck-weekblad 2.
GROSSMAN, JAC., zie Gijsje Goochem.
GROTE PYR, zie Dick Matena.
GUMMI:
– Martin Wassinton/Marcel van der Hoff: *Gummi. Een rekbaar begrip staat voor zorgeloos genieten van strips,* nr 99 (34-35);
– Zie ook nr 100 (62) en 102/103 (46).

HAMME, JEAN VAN:
– _____/Paul Cuvelier: *Epoxy* (Uitg. Horus), recensie R. v. E(ijck) nr 109/110 (45-46).
HANDEL IN (OUDE) STRIPS: Zie Tom Poes Weekblad, H. R. Mondria, H. Matla en nr. 115 (31-32).
HARTOG VAN BANDA, LO:
– _____/Dick Matena: *Ridder Roodhart: De strijd om Hildegonde* (Uitg. Oberon 1976), recensie Rob van Eijck nr 89 (18).
HEARTFIELD, JOHN, zie nr 107/108 (55).
HERGé (ps. G. Rémi):
– 1) (Har Brok): *Georges Rémi,* nr 89 (22);
– 2) Har Brok/Ernst Pommerel: *Hergé sans voiles: 'Ik laat me altijd nemen',* nr 100 (35-39);
– 3) *Archives Hergé.* Deel II (Uitg. Casterman 1978), recensie Har Brok nr 117/118 (55-57).
– Zie ook Filip Denis en Kuifje 3, 4.
HERZFELD, HELMUT, zie nr 107/108 (55).
HOLTROP, BERNARD, zie Willem en Kartoen 3.
HUIZINGA, DIRK, zie H. G. Kresse 3.
HULST Sr., W. G. VAN DE:
– Peter Karstkarel: *Honderdduizenden soete*

suikerbollen. W. G. van de Hulst-Senior – W. G. van de Hulst-Junior, nr 98 (20-21).
HULST Jr., W. G. VAN DE, zie W. G. van de Hulst Sr.

ILLEGALE STRIPUITGAVEN, zie Filip Denis, nr 86 (31) en nr 94/95 (44 en 46).
INDEX STRIPSCHRIFT:
– 1) Har Brok: *Index Stripschrift 1973-1975,* nr 86 (13-18);
– 2) Har Brok: *Index Stripschrift 1976-1978,* nr 117/118 (21-26).
IN DE ZOEKER: Rubriek met stripkuriosa onder redaktie van Rob van Eijck in de nrs 93 (26-27), 96 (19).
INDIANENREEKS, zie H. G. Kresse 1 en 2.
INKLEUREN VAN STRIPS, zie Techniek van het beeldverhaal 5.
INKTEN VAN STRIPS, zie Techniek van het beeldverhaal 4.
ISABELLE AVONDROOD, zie Tardi.

JACK PALMER:
– Hans Frederiks: *Jack Palmer, detective, contra arghhh. Een grap uitleggen is nooit leuk,* nr 112/113/114 (39-41).
JACOBS, E. P.:
– Rob van Eijck/Nico Noordermeer: *Edgar P. Jacobs: Het stripverhaal is in principe een soort getekende opera,* nr 102/103 (5-10).
JERRY SPRING, zie Jijé 1.
JESS LONG:
– Wim van Helden: *Jess Long. De schim van Elliot Ness,* nr 112/113/114 (59-60).
JIDéHEM:
– (?): *Jidéhem,* nr 92 (22).
JIJé:
– 1) Rob van Eijck/Wim van Helden: *Jijé. De maestro van de sierra's. Van Kuifjes maken tot voedster-vader,* nr 96 (3-7).
– 2) Rob van Eijck/Wim van Helden: *Interview Jijé,* nr 96 (9-11);
– 3) Anton Hermus (ps. van H. Tonus): *De oudbakken broodjes van Jijé,* nr 117/118 (14-17);
– 4) Rob van Eijck/Wim van Helden: *Zelfbestuiving,* nr 117/118 (18-19).
– Zie ook In de zoeker nr 96 (19).
JONG, A. M. DE, zie Jan Kooijman.

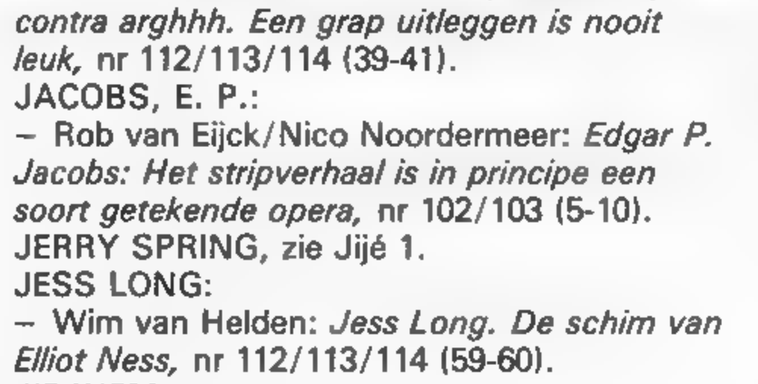

KAAL, RON:
– *Hiëroglyfen. Autobiografische essays* (Uitg. De Harmonie 1977), recensie Kees de Bree nr 100 (60).
KAPITEIN ROB:
– 1) Martin Lodewijk: *Striptekenaars sterven niet, they just fade away,* nr 107/108 (35-37);
– 2) Kees van Staal: *Ik was Kapitein Rob,* nr 107/108 (39-40);
– 3) Annemarie Kindt: *Kapitein Rob had het toch misgehad,* nr 107/108 (42-43);
– 4) Lex Ritman: *Kapitein Rob en Amsterdam,* nr 107/108 (44-45). Met korrekties in nr 109/110 (57);
– 5) Appie Weytenburg: *De werkelijkheid van Kapitein Rob,* nr 111 (33-35);
– 6) E. Werkman: *De avonturen van het zeilschip De Vrijheid,* nr 107/108 (10-15). Operettescenario uit 1950;
– Zie ook Hans Kuhn 1, 2 en nr 109/110 (57).
KARTOEN:
– 1) Wim van Wieringen: *Van strijd tot strip. Overpeinzingen bij de politieke plaat,* nr 92 (26-27);
– 2) (Guus) Ong: *Weer Oost-Europeanen onderscheiden op Werelkartoenale te Knokke-Heist,* nr 93 (23-24);
– 3) Koos van Weringh: *Cartoon, om te lachen, ons op te winden of desnoods beide tegelijk,* nr 100 (48-50);
– 4) Guus Ong: *Wereldkartoenale 1977,* nr 104 (20-21);
– 5) Ton van Hoogendoorn: *Van Mandril tot Kartoenale. Kan de wereld NOG lachen om die goeie ouwe tijd?,* nr 109/110 (34-35);
– Zie ook F. Behrendt, Peter van Straaten, Tom Ungerer, Stefan Verwey, Willem en nr 87 (19).
KELLY, SELBY, zie Pogo 3.
KELLY, WALT:
– (?): *Walt Kelly,* nr 93 (5);
– Zie ook Pogo 1, 2 en 3.
KLOKKERS, RICHARD:
– (Nico Noordermeer): *Richard Klokkers,* nr 86 (11-12).
KONGRESSEN:
– 1) Hans van den Boom: *Lucca Dodici,* nr 96 (32-31!);
– 2) Marcel van der Hoff: *Angoulème,* nr 99 (40-41);
– 3) Aad Sprong/Bram Uil: *9e Convention de la bande dessinée,* nr 107/108 (54).
KOOIJMAN, JAN:
– _____/Hans Stoovelaar: *In de ban van Bulletje en Boonestaak* (Uitg. Noordermeer 1977), recensie Rob van Eijck nr 109/110 (46).
KRESSE, H. G.:
– 1) Rob van Eijck: *Kresse's indianen,* nr 89 (26);
– 2) Martin Wassington/Rob van Eijck: *Kresse: Hou toch op met dat woord 'kunstenaar', ik ben gewoon een handwerksman!,* nr 100 (3-13);
– 3) _____/Dirk Huizinga/Gerrit Stapel: *De jeugd van Eric de Noorman. Deel 2* (Uitg. Panda 1977), recensie Rob van Eijck nr 109/110 (47);
– Zie ook nr 98 (30).
KUHN, HANS:
– 1) Evert Werkman: *'Het ging Kuhn om het verhaal zonder meer',* nr 107/108 (5-9);
– 2) Martin Wassington: *Kuhn was 24 uur per dag met de strip bezig,* nr 107/108 (20-29). Met aanvulling in nr 109/110 (57);
– Zie ook Kapitein Rob 1, 3 en 4.
KUIFJE:
– 1) Har Brok: *Kent u uw Kuifje? (3),* nr 85 (18-19);
– 2) Har Brok: *Oplossing Kent u uw Kuifje? (3),* nr 87 (16-17);
– 3) Har Brok: *Kuifje en de Picaro's. Een licht belegen veteraan op herhalingsoefening,* nr 89 (19-21);
– 4) Har Brok: *Nader tot Kuifje (5): Mannen op de maan,* nr 97 (9-13);
– 5) Hans van den Boom: *De avonturen van Kuifje: Kuifje in Rotterdam,* nr 99 (39);
– Zie ook Filip Denis, Hergé 1-3, H. G. Wells en nr. 97 (27).
KUIFJE-WEEKBLAD:
– 1) René Meulenbroek/Geert Nijmolen: *Het nieuwe gezicht van Kuifje,* nr 94/95 (31-33);
– 2) Nico Noordermeer: *Bibliografie bij de veranderingen in Kuifje-weekblad,* nr 94/95 (33);
– 3) Marcel van der Hoff/Peter Parlevink/Ruud Ultee/Geert Nijmolen/René Meulenbroek: *De bewogen geschiedenis van het weekblad Kuifje,* nr 102/103 (33-39).
KUIJPERS, HENK:
– Har Brok/Ernst Pommerel: *Henk Kuijpers: 'Je bent niet zomaar tekenaar, je bent striptekenaar!',* nr 109/110 (16-24).
KWIK EN FLUPKE, zie Hergé 3.

LAET, DANNY DE:
– *Het beeldverhaal in Vlaanderen* (Uitg. Brabantia Nostra 1977), recensie Rob van Eijck nr 106 (39-40).
LA FRANCE! OH! LALA!, signalement van Franse albums, vak- en stripbladen door Hans Frederiks (ook onder ps. F. Hansen en Hans Fransen) verschenen in de nrs 96 (34-35), 97 (28-29), 98 (29), 99 (45), 100 (61), 101 (23), 102/103 (49-51), 105 (40), 106 (36-37), 111 (39-40), 112/113/114 (69), 115 (31-32), 116 (30-31) en 117/118 (31-33).
LAWRENCE, DON, zie Trigië 1 en 2.
LETTEREN VAN STRIPS, zie Techniek van het beeldverhaal 3.
LOB, JACQUES:
– (?): *Jacques Lob. De rode ogen van Lone Sloane,* nr 101 (10-15). Eerder verschenen in *Falatoff* nr 32/33.
LODEWIJK MARTIN:
– Har Brok/Rob van Eijck: *Stripschapsprijs 1978 voor Martin Lodewijk,* nr 116 (29).
LOMBARD-UITGAVEN:
– Marcel van der Hoff: *Puzzel mee,* nr 102/103 (40).
LONE SLOANE, zie J. Lob.
LORO, JEAN-MARC:
– Hans van den Boom: *Loro, of het cabaret der onbekenden,* nr 112/113/114 (46-47).
LUCKY LUKE, zie Goscinny 1 en 2.
LUC ORIENT, zie E. Paape .

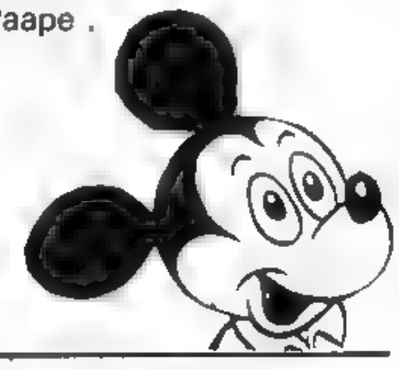

MAGNUM-REEKS, recensie Har Brok nr 117/118 (66-67).
MANDRILL, zie Kartoen 5.
MARTIN, JACQUES:
– Rob van Eijck/Nico Noordermeer/Hans van den Boom: *Jacques Martin. Ik ben geen geboren tekenaar, ik heb tekenen geleerd om een verhaal te kunnen vertellen,* nr 89 (5-11).
MATENA, DICK:
– *Grote Pyr: De grotten van de witte beer* (Uitg. Oberon 1976), recensie Rob van Eijck nr 89 (18).
– Zie ook Techniek van het beeldverhaal 2 en Lo Hartog van Banda.
MATLA, HANS:
– 1) *Stripkatalogus 1977. Officiële katalogus der Nederlandstalige stripalbums* (Uitg. Matla 1976), recensie Har Brok nr 96 (36);
– 2) *Stripkatalogus 1978. Officiële katalogus der Nederlandstalige stripalbums* (Uitg. Panda 1977), recensie Har Brok nr

109/110 (44)
MERCHANDISING:
– (?): *Merchandising: Stripfiguren inzet van keiharde zaken,* nr 111 (23- 24). Eerder verschenen in *Financieel Economisch Magazine* april 1978.
MEYS, LUCIEN:
– _____/William Vance: *Roderik: Amathea* (Uitg. Impressum 1975), recensie Rob van Eijck nr 85 (28).
MICHEL VAILLANT, zie Jean Graton 1 en 2.
MICKEY MAANDBLAD, zie Donald Duck-weekblad 2.
MICKEY MOUSE, zie Art Babbit, Floyd Gottfredson.
MOEBIUS (ps. Giraud):
– *Arzach* (Uitg. Les Humanoïdes Ass.), recensie KdB(ree) nr 93 (31-32);
– Zie ook Numa Sadoul.
MONDRIA, HENK R.:
– *Bommelbibliografie 1978* (Uitg. Panda 1977), recensie Har Brok nr 112/113/114 (64-65).
MONTELIER, CHANTAL:
– *1996* (Uitg. Les Humanoïdes Ass.), recensie Hans Frederiks nr 116 (30-31).
MOOR, BOB DE:
– 1) Rob van Eijck: *Vlaanderen de leeuw! Bob de Moor en de Vlaamse ridderschap,* nr 88 (21-24);
– 2) *Barelli: De raadselachtige meneer Barelli* (Uitg. Lombard 1976), recensie Har Brok nr 96 (33);
– 3) Har Brok/Rob van Eijck: *De onoverwinnelijke Bob de Moor,* nr 102/103 (15-21);
– Zie ook nr 93 (30) en Magnus-reeks.
MORDILLO, zie nr 93 (31).
MORRIS, zie Goscinny 1 en 2.
MULLER, FRITS, zie Kartoen 3.

NIEUWS, signalementen van nieuwe albumuitgaven, vak- en stripbladen, feiten en marginalia/kuriosa en stripflitsen in nr 85 (30-32), 86 (30-32), 87 (31-32), 88 (31-32), 89 (30-32), 90/91 (31-32), 92 (30-32), 93 (28-32), 94/95 (42-47), 96 (36-40), 97 (27, 31-32), 98 (30-32), 99 (46-48), 100 (62-64), 101 (33-35), 102/103 (52-55), 104 (33), 105 (40-42), 106 (41), 107/108 (53-55), 109/110 (54-56), 111 (40-42), 112/113/114 (67-68), 115 (33-34), 116 (33, 35-38) en 117/118 (69-70).
NOORDERMEER, NICO:
– *P. C. Wijn* (Uitg. Noordermeer 1976), recensie Rob van Eyck (=Eijck) nr 92 (29-30).

O'BRIEN, RICHARD:
– *The golden age of comic books 1937-1945* (Uitg. Ballantine Books N.Y. 1977), recensie MvdH(off) nr 101 (34).
ONG-GEZIEN, een rubriek over Kartoen verschenen in de nrs 87 (18-19), 93 (23-24) en 104 (20-21).
OORSPRONG VAN HET BEELDVERHAAL, zie Beeldverhaal, Oorsprong van het.
OPLAND; zie Kartoen 3.

PAAPE, EDDY:
– 1) Wim van Helden/Rob van Eijck: *Eddy Paape. Een tekenaar van teevee series,* nr 86 (3-7);
– 2) (?): *Bibliografie Eddy Paape: Nederlandstalige strips,* nr 86 (8).
PAULUS DE BOSKABOUTER, zie Jean Dulieu.
PEANUTS, zie nr 86 (32).
PEP:
– 1) Hans van den Boom/Martin Wassington: *De Haarlemse stripbladen. Een gesprek met Peter Middeldorp,* nr 104 (17-19);
– 2) Jan van Erp: *Por-nios. Han van Erp geeft zich bloot,* nr 109/110 (30-31). Zie ook nr 111 (22).
PERRY, GEORGE:
– _____/Alan Aldridge: *The Penguin Book of Comics* (Uitg. Penguin 1967), recensie TMF Steen nr 100 (56). Eerder verschenen in nr 0.
PéTILLON, zie Jack Palmer.
PEYO, zie Smurfen 1 en 2.
PICHA, zie Tarzoon.
PIËT FRANS:
– Anton Hermus (ps. van H. Tonus): *Bassie, het verhaal van den zeeman!,* nr 116 (16-18).
PILOTE, zie J. P. Dionnet.
PIROTON, zie Jess Long.
POGO:
– 1) A. den Dooier (ps. Dick Matena): *Pogo,* nr 93 (3-4);
– 2) Evert Gerardts/A. den Dooier (ps. van)/Dick Matena: *A-POGO-logie,* nr 96 (21-22);
– 3) (?, ingeleid door Kees de Bree): *Tekenaresse Selby Kelly weert politiek uit Pogo,* nr 97 (23-26). Eerder verschenen in *Cartoonist Profiles;*
– Zie ook nr 102/103 (46).
POLITIEK EN BEELDVERHAAL:
– 1) Har Brok: *Mickey Mouse als oorlogsvrijwilliger,* nr 90/91 (bijlage 2);
– 2) Henk J. Meier: *Strips & Politiek. De vaderlandse politiek is maar al te vaak een stripverhaal dat veel te zelden getekend wordt,* nr 115 (4-5);
– Zie ook Trigië 2, 3 en 4 en Kartoen 1.
PRATT, HUGO:
– 1) Kees de Bree/Hans Frederiks: *Hugo Pratt. Een kwestie van wennen,* nr 106 (5-9);
– 2) Martin Wassington: *Pratt-praat met Stripschrift. Ik ben een anarchist,* nr 106 (10-16);
– 3) Claude Moliterni/Jean-Pierre Gourmelen: *Meningen over Hugo Pratt,* nr 106 (15);
– 4) (?): *Korte bibliografie,* nr 106 (16);
– 5) *La ballade de la mer sallée* (Uitg. Casterman), recensie in nr 87 (30).
PREISS, B.:
– _____/R. Reese: *Son of Sherlock Holmes. The woman in red* (Uitg. Pyramid Press N.Y.), recensie Kees de Bree nr 109/110 (51-52);
– Zie ook Schlomo Raven.
PRESLEY, E., zie G. Rijff en nr 102/103 (47-48).
POSTRIPTUM/POSTSTRIPTUM, ingezonden brievenrubriek in de nrs 85 (9), 86 (27), 87 (19), 92 (29), 94/95 (36), 96 (21-22), 100 (58), 101 (33), 102/103 (46), 109/110 (57-58), 111 (22 en 42), 112/113/114 (66). Zie overigens ook nrs 96 (39) en 97 (14).
PRINS VALIANT:
– Rob van Eijck: *Prins Valiant. Ridder in optima forma,* nr 88 (7-9).
PROFESSOREN IN HET BEELDVERHAAL:
– Piet de Graaf/Domien ten Berge: *Stripprofessoren (De professor in de Westeuropese strip),* nr 85 (3-8).
PROF. ADHEMAR, zie Professoren.
PROF. BARABAS, zie Professoren.
PROF. LUPARDI, zie Professoren.
PROF. PRLWYTSKOFSKY, zie Professoren.
PROF. SICKBOCK, zie Professoren.
PROF. ZONNEBLOEM, zie Professoren en Kuifje 3.

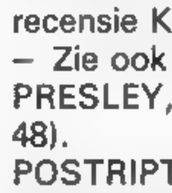

RAEMDONCK, G. VAN:
– Jan Kooijman: *George van Raemdonck, in de ban van Bulletje en Boonestaak,* nr 98 (18-19);
– Zie ook Jan Kooijman.
REDAKTIONEEL, opgenomen in de nrs 98, 100 tm. 117/118 (3).
REESE, R., zie B. Preiss.
REGNIER, M. L. A., zie Greg.
RéMI, GEORGES, zie Hergé.
REPORTER LEFRANC, zie Jacques Martin.
RESTAURATIE VAN STRIPS, zie Techniek van het beeldverhaal 6.
RICHARD, R.:
– *Het Nederlandse beeldverhaal. Een kort overzicht / The Dutch comic-strip. A short survey* (Uitg. Panda 1977), recensie Har Brok nr 106 (40). Zie ook nr 109/110 (57).
RIDDER ROODHART, zie Lo Hartog van Banda.
RIDDERSTRIPS:
– Rob van Eijck: *De ridder als realiteit. Botte vechtersbaas of heer van stand?,* nr 88 (3-6);
– Zie ook Lo Hartog van Banda, Lucien Meys, Bob de Moor 1 tm. 3, Prins Valiant en Rode Ridder 1 tm. 3.
RIJFF, G.:
– *Elvis Presley Echoes of the past* (Uitg. Blue Suede Shoes Prod.), recensie MW(assington) nr 99 (44).
RIK RINGERS:
– Henk J. Meier: *Rik Ringers en het ethisch reveil. Vertrossing in het stripverhaal,* nr 102/103 (41-42).
RIVIèRE, FRANÇOIS:
– *L'école d'Hergé* (Uitg. Glénat 1976), recensie HB(rok) nr 98 (31).
ROBBEDOES-WEEKBLAD:
– 1) Reinolt Duerings: *De ontwikkeling van het blad Robbedoes. Van weekblad voor de opgroeiende jeugd tot wekelijks verschijnend blad vol strips,* nr 94/95 (3-6);
– 2) Kees de Bree/Martin Wassington/Wim van Helden: *Karel Cavens. Het geheugen is nu eenmaal geen geschiedschijver, maar een dichter,* nr 94/95 (7-10);
– 3) Ton Koninckx/Paul van der Linde/Martin Wassington: *Robbedoes index,* nr 94/95 (20-28).
ROBINSON, JERRY:
– *The comics. An illustrated history of comic strip art,* recensie Kees de Bree nr 101 (32).
RODE RIDDER:
– 1) Rob van Eijck: *De Rode Ridder. 's Ridders strijd tegen de deadline,* nr 88 (15-17);
– 2) R. Duerings: *De Rode Ridder in 't vizier,* nr 88 (17-19);
– 3) R. Duerings: *'Ge moet er niet te zwaar aan tillen, de Rode Ridder is niet geschiedkundig',* nr 88 (19-20).
RODERIK, zie Lucien Meys.
ROEP, TOM:
– _____/Cees de Groot/Rob Stechwey: *Barks boek* (Uitg. Panda), recensie Wim van Helden/Albert Tol nr 109/110 (53-54).
ROTMAN, G. T.:
– M. J. Pluymers: *Gerrit Theodoor Rotman 1893-1943,* nr 98 (16-17). Met bibliografie.
RUILADVERTENTIES, opgenomen in de nrs. 85 (9), 86 (20), 90/91 (30), 94/95 (18), 97 (14), 98 (15), 99 (14), 100 (53), 102/103 (4, 27), 104 (26), 106 (30), 107/108 (52), 109/110 (37), 111 (35), 115 (32), 116 (38).

SADOUL, NUMA:
– *Mister Moebius et Docteur Gir* (Uitg. Michel), recensie HvdB(oom) nr 90/91 (29).
SAINT-OGAN, ALAIN:
– Pierre Couperi: *Alain Saint-Ogan, nestor van het Europese beeldverhaal,* nr 116 (21-23). Eerder verschenen in *Hommage à Alain Saint-Ogan* (1974).

SALVéRIUS, LOUIS, zie nr 94/95 (45).
SCENARIOSCHRIJVEN, zie Techniek van het Beeldverhaal 7, 8 en 9, J. Lob, Marten Toonder 5.
SCENARISTEN:
– Patty Klein: *Geef het volk brood en spelen,* nr 111 (12).
SCHIM, DE, zie The Shadow.
SCHLOMO RAVEN:
– Kees de Bree: *Raven is de naam, Schlomo Raven privédetective!,* nr 112/113/114 (37-38).
SCHULZ, CH.:
– *Peanuts: Snoopy's lief en leed* (Uitg. Amsterdam Boek), recensie in nr 93 (31).
SCHUURMANS, PAUL, zie nr 111 (41).
SCIENCE FICTION, zie Kapitein Rob 3.
SHADOW, THE:
– Rob van Eijck: *The Shadow. De Schim uit het verleden die weet!,* nr 112/113/114 (29-33).
SHELTON, GILBERT:
– _____/Dave Sheridan: *Freak Brothers: The 7th Voyage,* recensie KdB(ree), nr 91/92 (31).
SHERIDAN, DAVE, zie Gilbert Shelton.
SHERLOCK HOLMES, zie B. Preiss.
SIMON VAN DE RIVIER, zie Auclair 2 en 3.
SIMPELMAN:
– Kees de Bree: *Simpelman... brekebeen met een confectiepakkie an,* nr 87 (20).
SMURFEN, DE:
– 1) Kees de Bree: *De fluit met de zes smurfen. De laatste Belvisionfilm dansend naar het einde!!,* nr 86 (22);
– 2) Kees de Bree: *Film in zicht: De fluit met de zes smurfen,* nr 107/108 (51);
– 3) KdB(ree)/MW(assington): *Smurf met ons mee!,* nr 107/108 (52);
– Zie ook Merchandising.
SPAARNESTAD:
–H. v.d. B(oom): *De Spaarnestad-studio. Deel 1,* nr 85 (10-13).
SPIRIT, THE, zie Will Eisner 1 en 3 en nr 89 (31).
SPRINT, zie Robbedoes-weekblad 3.
STAPEL, GERRIT, zie H.G. Kresse 3.
STECHWEY, ROB, zie Tom Roep.
STEEN, TMF, zie Stripschrift 2.
STEVEN SEVERIJN, zie René Follet.
STOOVELAAR, HANS, zie Jan Kooijman.
STRAATEN, PETER VAN:
– 1) Rob van Eijck/Wim van Helden: *Peter van Straaten over strips en politiek: 'Ik wil dat iemand de schuld heeft',* nr 115 (6-13);
– 2) *Uit m'n hoofd* (Uitg. Van Gennep), recensie in nr 89 (30);
– Zie ook nr 107/108 (53).
STRIP, zie ook Beeldverhaal.
STRIPBLADEN, zie Charlier 1, Dionnet, Doe Mee, Donald-Duck-weekblad, Gummi, Kuifje-weekblad, Henk Kuijpers, Pep 1 en 2, Robbedoes-weekblad, Stripkoerier, Syndication 1 en 2.
STRIPDAGEN:
– 1) Gerard Aartsen: *Stripdagframenten* (sic), nr 94/95 (17);
– 2) D. Q. (ps. M. Wassington): *Stripdag notities,* nr 106 (30). Zie ook nr 109/110 (57).
STRIPDOCUMENTATIECENTRUM NEDERLAND:
– Har Brok: *5 Jaar Stripdocumentatiecentrum Nederland, een evaluatie,* nr 86 (9-10).
STRIPDOORSNEDE, zie Waardering van het Beeldverhaal 1.
STRIPENCYCLOPEDIE, verschenen in nrs 85 (23-24) en 86 (11-12). Daarna titelloos voortgezet in de nrs 89 (22 en 25), 92 (22-23) en 93 (5).
STRIP EN WERKELIJKHEID, zie Jean Graton 2 en Kapitein Rob 4.
STRIPKOERIER:
– Martin Wassington/Hans Frederiks: *'Als het waar is dat in Nederland alles 40 jaar later gebeurt, dan zijn we precies op tijd': Stripkoerier,* nr 99 (32-33).
STRIPSCHAP, BESTUURSMEDEDELINGEN VAN HET, verschenen in de nrs 85 tm. 117/118.
STRIPSCHAP, HET:
– 1) P. Hans Frankfurther: *Wat is er blijven liggen...,* nr 105 (26-27);
– 2) K. Helderman: *De avonturen van Het Stripschap. Hoogte- en dieptepunten van 10 jaar verenigingsleven,* nr 105 (25-29);
– 3) Cor Nijmeijer: (zonder titel), nr 105 (27-28);
– 4) John van der Mark: (zonder titel), nr 105 (29);
– 5) Har Brok: *Het doorsnee lid,* nr 105 (32).
STRIPSCHAPSKALENDER, 1976 nr 85 (16-17), 1977 nr 97 (16-17), 1979 nr 117/118 (36-37).
STRIPSCHAPSPRIJS, zie Tante Leny Presenteert 2 en Martin Lodewijk.
STRIPSCHRIFT:
– 1) Har Brok: *Stripgeschiedenis in 100 afleveringen: tien jaar Stripschrift,* nr 100 (40-43);
– 2) Cornelis Jan Aarts: *Stripschrift in de jaren 1967 en 1968,* nr 100 (41);
– 3) Frits de Winter: *Een buitenbeentje,* nr 100 (42);
– 4) Sandra Boes: *Stripschrift, hoezo, verschijnt dat nog eens?* nr 100 (43);
– 5) Hans Stoovelaar: (zonder titel), nr 100 (55-56).
STRIPSCHRIFT, INDEX, zie Index Stripschrift.
STRIPTOPTIEN, door MWMGW(assington) verschenen in de nrs 85 tm. 116; een totaalstand van de nrs 73-100 verscheen in nr 100.
STRIPUITGEVERS, zie Casterman, Eppo-weekblad, enz.
SUTTON, TOM, zie Schlomo Raven.
SWARTE, JOOST:
– Herman Pieter de Boer: *Joost Swarte. De magie van het ritme,* nr 104 (5-12);
– Zie ook nr 87 (31).
SYNDICATION:
– 1) (Hans van den Boom): *Van een Hollandse school naar een Haarlems imperium,* nr 100 (51-53);
– 2) Hans van den Boom/Martin Wassington: *De Haarlemse stripbladen III. Gesprek met Pieter M. Tuijnman,* nr 106 (25-26);
– 3) (?): *Het maken van een strip... en dan!,* nr 111 (15);
– 4) Martin Wassington: *Over de prijs worden we het wel eens,* nr 111 (25-27);
– 5) Martin Wassington: *10.000 Generaals à 5% royalties, dat is geen vetpot!,* nr 111 (28-30);
– Zie ook Henk Backer 3, Lombard-uitgeverij en Pep 1.

TABARY, zie nr 93 (30).
TANTE LENY PRESENTEERT...:
– 1) (?). *Tante Leny exposeert,* nr 85 (14);
– 2) (?): *Tante Leny triomfeert,* nr 105 (30);
– 3) Hans Frederiks: *Tante Leny Presenteert,* nr 105 (31).
TARDI:
– Hans v.d. Boom: *Tardi in de voetsporen van Jules Verne,* nr 89 (12-14).
TARZOON:
– Kees de Bree: *Tarzoon. De schande van de jungle,* nr 88 (28-29).
TECHNIEK VAN HET BEELDVERHAAL, zie Beeldverhaal, Techniek van het.
TEKENFILM:
– 1) KdB(ree): *Kuifje en Asterix,* nr 94/95 (44);
– 2) Werkgroep Dokumentatie (enz.): *Striphelden en filmsterren,* nr 100 (44-47);
– Zie ook Art Babbit, Walt Disney 2, 3 en 4, Jean Dulieu, Smurfen 1 en 2, Tarzoon en Van Elk.
TEKENSTUDIO'S, zie Spaarnestad en Toonderstudio's.
TENTOONSTELLINGEN, zie Kuifje 5 en Tante Leny Presenteert... 1.
THEBAN, zie Bert Bus 1 en 2.
THIJS IJS, zie Martin Toonder 4.
TIBET, zie Rik Ringers.
TILLIEUX, MAURICE:
– (?): *Maurice Tillieux 7 augustus 1922 – 4 februari 1978,* nr 109/110 (59).
TITULS, DE, zie Harry Buckinkx.
TOL, HENK:
– (Nico Noordermeer): *Henk Tol,* nr 85 (23-24).
TOM POES WEEKBLAD:
– *Tom Poes Weekblad. Een fascinerende selectie uit de jaargangen 1947-1951* (Uitg. Skarabee 1975), recensie Cor Laurens, nr 86 (28-29). Met een nawoord van Kees de Bree.
TOONDER, MARTEN:
– 1) Gerard Peet: *Magister Hocus P. Pas. Queeste naar herwonnen levenskracht,* n 93 (15-17);
– 2) Jan Gerhard Toonder: *De stripkunst van Marten Toonder,* nr 93 (20-22);
– 3) Jan Gerhard Toonder: *De stripkunst van Marten Toonder 2. J. G. T. zet recht voor L. H. V. B.,* nr 96 (28-29);
– 4) Hans van Straten: *Toonders eerste beer,* nr 98 (23);
– 5) Marten Toonder: *Vertellen: vermomde behoefte aan communicatie,* nr 100 (29-33);
– 6) Arie Elings: *De wind waait weg... Margje Toonder onthult!,* nr 116 (19).
– Zie ook H. R. Mondria, Tom Poes Weekblad, Toonderstudio's, nr 100 (58) en nr 105 (41).
TOONDERSTUDIO'S, zie Techniek van het Beeldverhaal 4 en Ben van Voorn.
TRIGIë:
– 1) (Hans van den Boom): *Strijd om Trigië,* nr 97 (3-7);
– 2) Henk J. Meier: *Trigië: 'Mein Kampf' in stripvorm. De fascistische chaos van de heren Butterworth en Lawrence,* nr 99 (29-31);
– 3) Jan van den Berg: *De analytische chaos van Henk J. Meier. Terugkeer naar Trigië,* nr 104 (13-15);
– 4) Henk J. Meier: *Reaktie van Henk J. Meier,* nr 104 (15 en 26).
TRUDEAU, GARRY:
– *The Doonesbury Chronicles* (Uitg. Holt, Rinehart, Winston), recensie H. v.d. B(oom), nr 90/91 (29).
TUIJNMAN, PIETER M., zie Syndication 2.

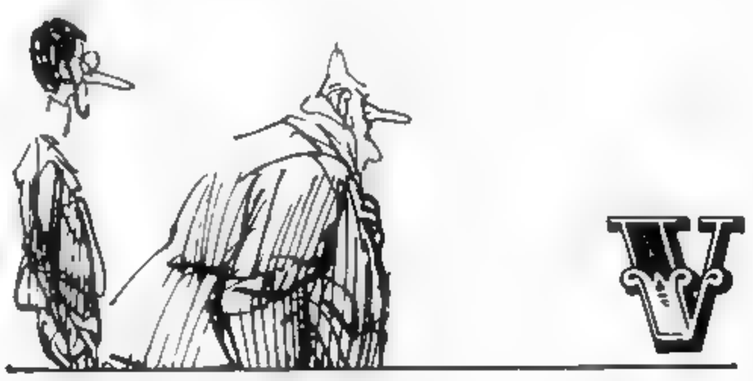

UDERZO, zie Goscinny 4.
UIT DE BLADEN: Rubriek met nieuws uit de niet-vakpers, verschenen in de nrs 87 (30), 93 (28), 94/95 (10), 100 (63) en 104 (34).
UNDERGROUND:
– 1) Kees de Bree: *Underground,* nr 97 (30-31);
– 2) Kees de Bree: *Underground, ground level, overground,* nr 104 (31).
UNGERER, TOM:
– Guus Ong: Tom Ungerer, nr 87 (18).
VADER EN ZOON, zie Peter van Straaten en nr 107/108 (53).
VAKBLADEN, zie Stripschrift 1 tm. 5.
VANCE, WILLIAM, zie Lucien Meys.
VANDERSTEEN, WILLY, zie Rode Ridder 1 tm. 3.
VERBEEK, GUSTAVE:
– *Niet te geloven onderste boven* (Uitg. Thomas Rap), recensie in nr 93 (32).

VERTALEN VAN STRIPS, zie Beeldverhaal, Vertaling van het.
VERWEY, STEFAN:
– *Niks aan de hand* (Uitg. De Harmonie 1978), recensie MW(assington) nr 109/110 (55);
– Zie ook Kartoen 3.
4 HELDEN, DE:
– Kees de Bree: *De 4 helden. Onsympathiek amusement voor de massa,* nr 89 (23-24).
VISUELE NOVELLE, zie B. Preiss.
VOORN, BEN VAN:
– Dick de Boer/Cor Nijmeijer: *Ben van Voorn van tekenaar tot schilder: 'Ik bewonder Toonder enorm, maar ik wil niet hetzelfde pad aflopen'*, nr 116 (7-10).
VRIJE BALLOEN, DE, zie nr 85 (9), 86 (27), 87 (19) en 94/95 (44).

WAARDERING VAN HET BEELDVERHAAL, zie Beeldverhaal, Waardering van het.
WEDSTRIJDEN, zie Kuifje 1 en 2.
WELLS, H. G.:
– *Sir Basil Zaharoff* (Uitg. Pommerel 1976 = Achtergronden van het Beeldverhaal 1), recensie Har Brok nr 93 (25).
WIERINGEN, WIM VAN:
– (Nico Noordermeer): *Wim van Wieringen,* nr 86 (11-12): Zie ook Simpelman.
WIJN, P. C., zie N. Noordermeer.
WILLEM (ps. van Bernard Holtrop):
– Ernst Pommerel: *Willem, Van 'de School met den Bijbel' tot 'God, Nederland & Oranje'*, nr 115 (19-20);
– Zie ook Kartoen 3.
WOOD, WALLACE:
– Hans Frederiks: *De wereld van Wallace Wood,* nr 99 (15-19).

ZAHAROFF, BASIL, zie H. G. Wells.

STRIP IN STRIPSCHRIFT

B
BARKS, CARL: (diverse kartoens), nr. 90/91 (21). Herdruk.
BLANC-DUMONT, MICHEL: *Waarschuwing,* nr 117/118 (9-13). Eerder verschenen in *Pilote.*
BORN, BOB VAN DE: *Professor Pi* nrs 85 t/m 117/118. Eerder verschenen in *Het Parool.*
BUS, BERT: *De wraak van Nitokris,* nr 87 (9-13). Herdruk.

C
CANIFF, MILTON: *Male Call,* nr 99 (7-9). Eerder verschenen in *Stars and stripes.*

D
(DENIS, FILIP): *Tintin en Suisse,* blz. 1-4 nr 109/110 (49-50). Herdruk 1976.
DISNEY, WALT:
– *Donald Duck: Salesman Donald,* nr 105 (8-17). Eerder verschenen in 1943;
–*Mickey Mouse als oorlogsvrijwilliger,* nr 90/91 (tussen blz 16 en 17).

E
EISNER, WILL: *De Spirit: Plaster van Parijs,* nr 112/113/114 (17-23). Eerder verschenen in 1948.
ELDER, BILL: *Mickey Rodent!,* nr 90/91 (20-25). Herdruk.

G
GRATON, JEAN: *Michel Vaillant: Het 24e uur,* nr 92 (12-15). Eerder verschenen in *Kuifjeweekblad nr 24 (1957).*
GROSSMAN, JAC: Gijsje Goochem, nr 98 (25-28). Herdruk.

J
JACOBS, E.P.: *De schat van Toetanchamon,* nr 102/103 (11-14). Eerder verschenen in *Kuifje*weekblad.
JIJé: *Cédric,* nr 96 (13-18). Eerder verschenen in *Pilote* (1964).

K
KELLY, WALT:
– *Pogo,* nr 93 (6-9). Eerder verschenen in 1957/59;
– *Pogo,* nr 94/95 (37-39). Herdruk;
– *Pogo: Still secrets run deep,* nr 94/95 (40-41). Herdruk;
– *Pogo: Mickey Spillebeen: De bloederige druppel,* nr 96 (23-27). Herdruk;
– *Pogo: Double scoop Sunday with nuts,* nr 97 (18-22). Herdruk uit *The Pogo Sunday Book.* New York (Simon and Schuster) 1956, blz. 1-10;
– *Pogo: Mother Goose hangs high,* nr 99 (36-38). Herdruk uit *Pogo Sunday Book,* blz. 89-94;
– *Pogo: Stuck on the stack,* nr 104 (22-26). Herdruk *Pogo Sunday book,* blz. 95-102;
– *Pogo: A flying mirac-owl,* nr 105 (36-38). Herdruk *Pogo Sunday Book,* blz. 103-108;
– *Pogo: Ice cream, you scream,* nr 106 (31-33). Herdruk uit *Pogo Sunday Book,* blz. 109-113;
– *Pogo: Done to a turn,* nr 109/110 (41-43). Herdruk uit *Pogo Sunday Book,* blz. 114-119;
– *Pogo: Up in them air,* nr 111 (36-37). Herdruk uit *Pogo Sunday Book,* blz. 120-123;
– *Pogo: A fly in a coop,* nr 117/118 ( ). Herdruk *Pogo Sunday Book,* blz. 124-132.
KRESSE, HANS G.:
– *Eric de Noorman: De stille strijd,* nr 100 (14-27). Herdruk;
– *Eric de Noorman: De eerloze krijg,* nr 101 tm. 117/118. Herdruk.
KUHN, PIETER: *De geniale constructie,* nr. 107/108 (29-32). Herdruk van een reklamestrip voor Magneetfietsen.
KURTZMAN, HARVEY/Wallace Wood:
– *Prince Violent!,* nr 88 (10-13). Herdruk uit *Mad strikes again.* New York (Balantine Books) 1975.
– *Teddy and the pirates!,* nr 99 (10-13). Herdruk uit *Mad strikes back.* New York (Balantine Books) 1955.
– *Gopo gossum,* nr 101 (24-27). Herdruk *Mad strikes back;*
– *Shadow!,* nr 112/113/114 (34-37). Herdruk *Mad strikes back.*

L
LORO, JEAN-MARC: *De vergiste Bourbon,* nr 112/113/114 (49-57). Herdruk.

M
MAURICE: *Punky Punck: De afrekening,* nr 87 (25-28). Eerder verschenen in *Circus.*
MAZURE, ALFRED: *Glashard,* nrs. 85 tm. 90/91. Herdruk boekuitgave 1969, blz. 91-220.
MONTELLIER, CHANTAL: *1996* ('Love me ... hold me'), nr 116 (31). Eerder gepubliceerd in *Métal Hurlant* nr 14 (1977).
MOOR, BOB DE: *Duikboot gevonden!,* nr 102/103 (22-26). Eerder verschenen in *Kuifje*weekblad jg. 14, nr. 30.

P
PéTILLON: *Jack Palmer: De trein van 17.46,* nr 112/113/114 (42-45). Herdruk uit *L'Echo des Savanes présente Pétillon.*
PRATT, HUGO: *Luck star O'Hara,* nr 106 (17-24). Herdruk.

R
ROB-VEL: *Spirou* afl. 1 tm. 6, nr 94/95 (11-16). Eerder verschenen in *Spirou* nr 1-6 (1938).

S
STAPEL, GERRIT: (Kapitein Rob), nr 107/108 (33-34).
STRAATEN, PETER VAN: *Bij ons in het dorp. Het vervolg* (afl. 1, 5, 6, 8, 14, 19, 20, 30, 32), nr 115 (8-13). Eerder verschenen in *Het Parool.*
SWARTE, JOOST: *Jopo de pojo* nr 1-3 plus diversen, nl 104 (5-12). Herdruk.

T
TARDI: *Un épisode banal de la guerre des tranchées,* nr 89 (15-17). Eerder verschenen in *Libération* en *Charlie Mensuel* (1975).
THE TJONG KHING: (zonder titel), nr 106 (43).
TOONDER, MARTEN:
– *Tom poes en de schoonschijners* (afl. 1610-1627), nr 94/95 (34-35). Herdruk;
– (slotpagina HP–Bommelstrip), nr 100 (34).
TOONDER STUDIO'S: *Kapitein Cees voor Pampus,* nr 107/108 (37-38). Eerder verschenen in *Ariadne* (1970).

W
WIERINGEN, WIM VAN: *Simpelman,* nrs,. 87 tm. 117/118. Eerder verschenen in *Het Parool.*
WILLEM (ps. Bernard Holtrop): (kartoens), nr 115 (21-23). Herdruk uit *Provo* 1965/66.
WOOD, WALLACE:
– *The curse,* nr 99 (21-28). Herdruk;
– Zie ook Harvey Kurtzman.

A FLY IN THE COOP

HÉ, PORKY, LEEN ME JE TELESCOOP. POGO EN CHURCHY ZYN OP WEG NAAR MARS, BETER BEKEND ALS DE PLANEET VENUS
THE HON. STUFFY WALTERS
THE CHICAGO PIGEON

IK BEN BLY DAT IK WAT SPUL MEEGENOMEN HEB NAAR MARS... IK ZAL ME ALS MARSMAN VERKLEDEN---- EN...
CHICKEN FARM
THE CITY OF SEATTLE
INTUSSEN

ALS ALLES GOED GAAT KAN IK CHURCHY MISSCHIEN REDDEN VAN **UITBROEDING** DOOR DIE MARTIAAN.

MET DEZE **RUBBER HANDSCHOEN** EN DIT **PLU-MOOTJE** LYKT HET NET ECHT...

OHOH, MISSCHIEN TOCH NIET ZO'N GOED IDEE.... DIE **HAAN** DENKT DAT IK EEN **DAME** BEN...

UH. OH

TOKKEL TOK ...MOKKEL EEN GROK?

GROK? HY NODIGT ME UIT VOOR EEN **KIPPENVOER DINER!**

GROGGEL GROK UIT TROG.

WHOO... HY DENKT DAT IK HET LEKKER VIND.

PRIZE EGG LAYING MASH

JA, HET IS MOOI DAAR EVEN AAN TE DENKEN.
EEN ROERENDE GEDACHTE
POGO HEEFT IETS WAAR IK WEL OP WIL PASSEN... EEN KLEIN 20 PONDS HAMMETJE.
ALLEEN OPPASSEN?

TE ZELFDER TYD

WHOOOH... WAT WARM! HOE VERTEL IK DEZE MARSDAME DAT ZE ZICH VERGIST?

IK ZAL NET DOEN OF IK UIT-GEBROED BEN, DAT MOET HELPEN...

PIEP! PIEP! PIEP-E-BIEP! RIEP-ROEP! OH, MA! OH, PA! IK BEN UITGEKOMEN! VREUGDE!

OH, NEE, CHURCHY OVERDRYFT! HY LYKT WEL EEN HYSTERISCHE HYENA....
OH, PIEP!

ZE WILLEN HEM HELEMAAL UIT DE DOP SCHUDDEN.
SORRY, PA. DIT IS EEN DOP MET EEN INGEBOUWDE IK.

ZE ZYN WEG OM IETS TE HALEN... NU KUNNEN WE ONTSNAPPEN.

ZE HEBBEN EEN BYL! ZE WILLEN ME LOSHAKKEN....
MY, HUN EIGEN KUIKENTJE!
WE KUNNEN BETER ZYN VOORRADEN OPMAKEN VOOR ALS-T-IE NIET TERUG-KOMT.
POGO.
OH, IK BEN ECHT ZEER DROEF OM POGO'S LOT

IK ZAL TROTS ZYN ALS IK ALS TEKEN VAN RESPECT ZYN SNOEP OPEET.

HET IS ROEREND JE ZO HAASTVOL TE ZIEN KNABBELEN OP ZYN OVERGEBLEVEN TAARTEN.
WE KUNNEN WEL EEN BEDEVAARTS-PLAATS VAN Z'N HUIS MAKEN...ZOLANG ER ETEN IS.
- 'K-DOE-'T ALLEEN OMDAT HY ZO GOED OVER MY DACHT,

DIE MARTIAAN HAALT JE IN...

ALS JE GOED KYKT ZIE JE DAT-IE **JOU** OOK INHAALT.

IK **MOET** JE NEER-ZETTEN.

WAT?! ME VOOR DE WOLVEN GOOIEN?

WAAROM REN JE **ZELF** NIET? JE BENT NIET **KRUIPEL**.

GÔH! WAAR-OM HEBBEN WE **DAT** NIET EERDER BEDACHT?

HALLO, OOM CHURCHY

DAG, NEEFJE TAD.. OP WEG NAAR SCHOOL?

DE **MARTIAAN** VOLGT ONS NIET MEER.. HY IS IN HET WATER GEVALLEN!

YEP.

IK ZAL EEN **BOON** WORDEN! IK WIST NIET DAT MYN ZUSTERS GRUT NAAR SCHOOL GING OP **MARS!**

ER IS EEN ONMETELEKE VERGISSING GEMAAKT.... WE ZYN HELEMAAL NIET OP MARS... KYK, DAAR IS MYN EIGEN KLEINE HUISJE.
?

ZEG, POGO'S ETEN DOET WAT MET M'N OGEN... HET IS NET OF IK HEM ZIE.
HY EN CHURCHY ZYN ZO ONDER-HAND GEESTEN...
POGO
EH, WY?!
DAN BEN IK ERG BANG VOOR MEZELF.

DIE VEELVRATEN DENKEN DAT WE DOOD ZYN EN ETEN AL M'N HAPJES OP, IN MYN MEMORIAM.
POGO

ZULKE ONHARTELYKE ZELFZUCHTERIGHEID IS ECHT IN- EN ONGELOOFLYK!
CHURCHY, JY BENT EEN ECHTE VRIEND.

ALS ZE ALLES GAAN OPETEN, HADDEN ZE MY BEST KUNNEN INVITEREN!
TREK HET JE NIET AAN.

KYK! POGO EN CHURCHY ZYN HELEMAAL NIET DOOD.

POGO

'TUURLYK NIET! WE LEVEN! MAAR JULLIE ETEN WEL M'N HAPJES OP

IK HOOP DAT WE NOG OP TYD ZYN VOOR HET DESSERT.

WE WAREN HIER TER ERE VAN JOUW NAGEDACHTENIS ... WE MAKEN VAN JOUW HUIS EEN **BEDEVAARTPLAATS** ...

.. EN RESTAURANT.

JY GEEFT ZO'N RARE **DRAAI** AAN DE FEITEN DAT IK NAUWELYKS KAN ETEN.

HIER IS ALLES BYNA OP. IK GA MET CHURCHY NAAR ZYN HUIS OM TE ETEN ....

KERSTMIS!

OH NEE! BYNA VERGETEN... KOM MEE!

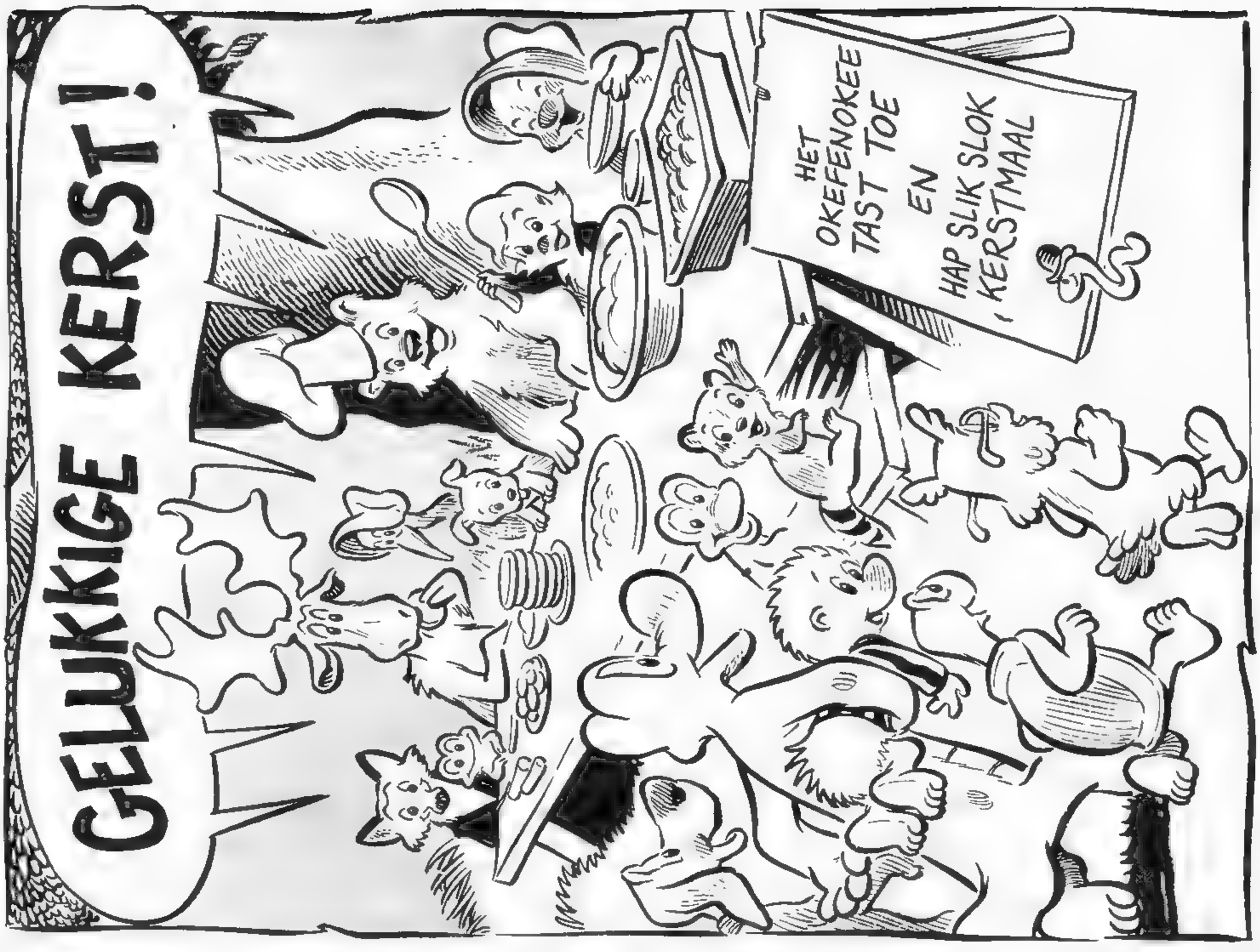

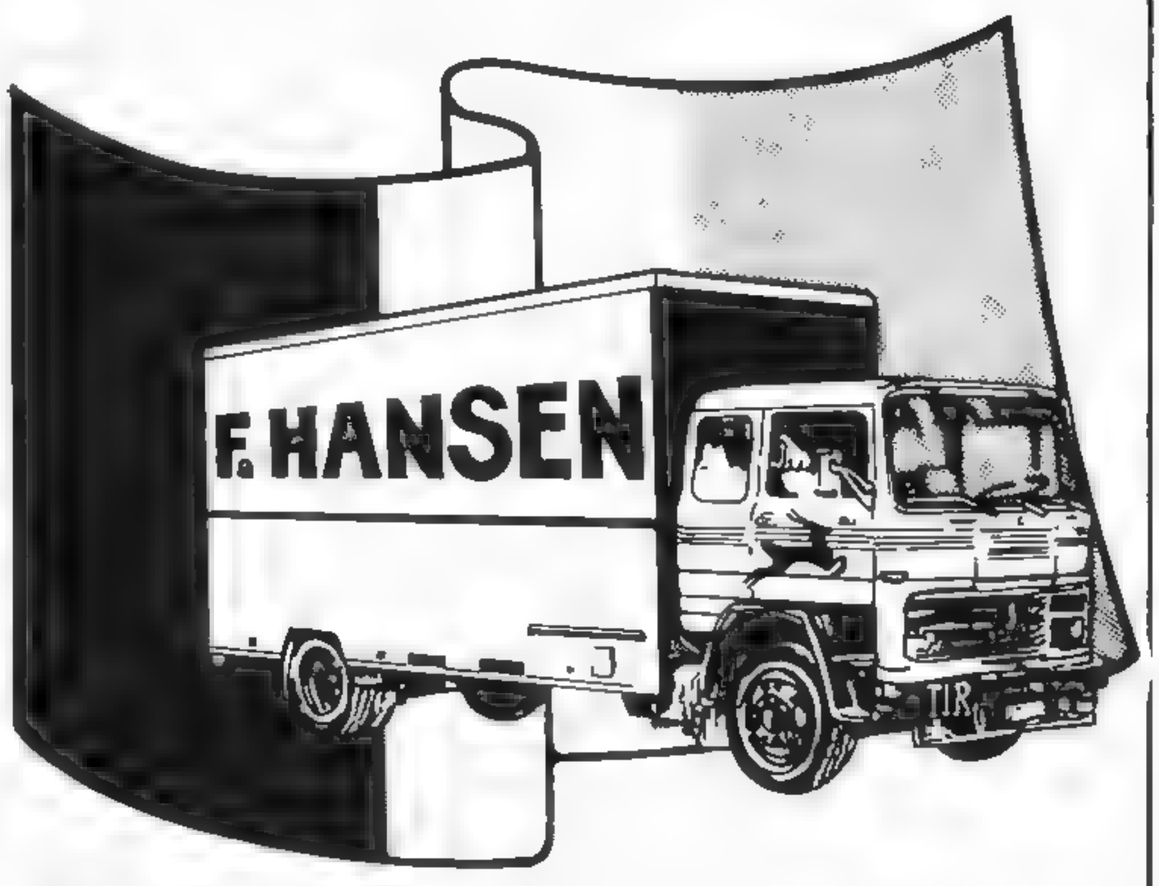

Hans Frederiks

Schtroumpffanzine

Eerst maar 'ns schoon schip maken met alle nog niet besproken Schtroumpffanzines, die er dit jaar verschenen en nog niet besproken zijn.
Nummer 15 heeft als belangrijkste onderwerpen interviews met Régis Franc en Mouminoux.
Franc is een van de belangrijkste nieuwe tekenaars in het humoristische genre. Van hem verschenen dit jaar enige albums (o.a. Histoires Immobiles et Récits Inachevés en Nouvelles Histoires bij Dargaud en Café de la Plage bij Le Matin). Behalve de gewone onderwerpen (hoe ben je begonnen, de toekomst van het stripverhaal) gaat men nogal diep in op het feit dat Régis Franc voor een krant tekent. Dat is niet gebruikelijk in Frankrijk.
Er is een beweging, die begonnen is dankzij de grote, geniale Claire Bretécher. De dag dat zij Les Frustrées voor de Nouvel Observateur begon te tekenen, begon er een nieuw tijdperk voor de stripmakers. Wij hebben haar gevolgd en nu zijn er mensen die graag de strippagina's in de krant lezen... Het werken voor Le Matin vind ik zo belangrijk, omdat je dan niet alleen voor dat kleine stripfanaten publiek tekent, die 40.000 lezers die al de stripbladen altijd lezen...
In 17 als belangrijkste onderwerp een interview met F'Murr, ook een van de belangrijkste nieuwe humoristen (grote God, eerst de nieuwe realisten, en nu...). F'Murr tekent voor een grote verscheidenheid aan bladen: Pilote, Métal Hurlant, à Suivre, Circus en zelfs Robbedoes.
Over het opvoedkundige aspect van strips zegt hij o.a.: *Denk 'ns aan de beroemde Oom Wim verhalen, geschreven door Joly. Deze verhalen werden op een zeer speciale manier gebracht, met een bepaald doel. Ik heb 'ns een verhaal gelezen van diezelfde Joly, waarin er op een gegeven moment een vergadering van samenzweerders was. Het verhaal speelde in Rusland en aan het hoofd van die samenzweerders stond een zekere Lenin. Bij de naam Lenin stond een*

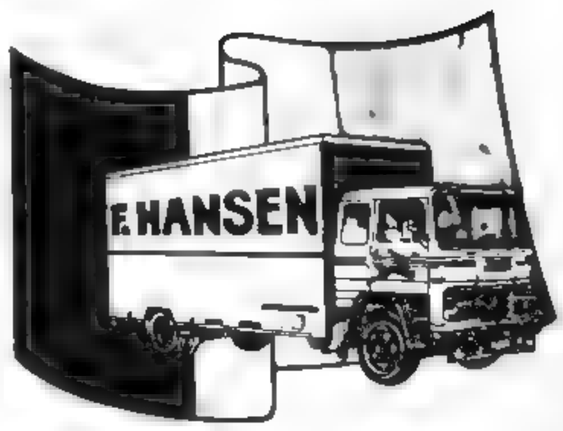

La France? Oh la la!

sterretje en onder aan deze pagina stond als noot: 'Lenin, revolutionaire opruier' of zoiets dergelijks. In een blad dat een opvoedkundige functie wil hebben zou je kunnen duidelijk maken dat die Lenin later staatshoofd is geworden... Van mij hoeft dat niet zo strips met een opvoedkundige functie...

In Schtroumpffanzine 19 interviews met Annie Goetzinger (Casque d'or) en Guy Vidal. Met tekenares Annie Goetzinger wordt nogal veel gepraat over het verschijnsel 'striptekenares' en hoe het nu zo is, in die mannenwereld, die de stripwereld toch eigenlijk is. Op de vraag waarom ze nog nooit voor AH! NANA heeft getekend antwoordt ze:

Dat heb ik ten eerste nooit gedaan omdat het zo slecht betaald wordt en ten tweede omdat ik het niet nodig heb. Ik geloof niét dat ik wat wijzer zou worden van zo'n samenwerking. Wat ik in AH! NANA kwijt zou kunnen, dat kan ik in ieder ander blad kwijt.

Guy Vidal was in 1974 de opvolger van René Goscinny, als hoofdredacteur van Pilote. In dit overigens erg aardige interview wordt gepraat over zijn voorganger, over de serie albums (Collection Pilote) die hij samen met Claude Moliterni heeft gelanceerd en over de problemen die er ontstonden toen er een flink aantal tekenaars bij Pilote wegliepen.

Schtroumpffanzine 21 met twee interviews. Allereerst met Jean Solé, een tekenaar die waarschijnlijk bekender is door z'n illustraties dan door z'n strips. Hij tekent voor bijna alle 'nieuwe bladen'. Voor L'Echo des Savanes maakte hij de strip 'Le Plombier Maudit'.

Ik teken alleen maar voor geld. Ik ben niet zo'n purist. In bepaalde tekeningen kan ik 'puur' zijn, omdat ik daar m'n ideeën in kwijt kan, maar in andere is geld m'n voornaamste drijfveer: reclame, affiches voor films waar ik niet van hou, daarbij ben ik alleen financiëel gemotiveerd...

Het tweede interview is met Jean Pierre Dionnet, waarmee Stripschrift al in nummer 101 een gesprek had. Dezelfde onderwerpen komen aan bod: uitgeven, Métal Hurlant en scenario's schrijven. Over Métal zegt hij nu onder andere:

Het is een blad geworden met allerlei soorten strips, niet alleen meer voor volwassenen, maar voor... eh... tamelijk volwassenen. Als ze me morgen een stripverhaal brengen, dat in de middeleeuwen speelt, dan plaats ik dat, en als ik de dag daarna een strip over de Mayas aangeboden krijg, prima, dan plaats ik dat ook... Science fiction zal het blad voor 50% blijven vullen...

De thema-nummers van Schtroumpf blijven ook verschijnen. Nummer 36 is aan Paul Gillon gewijd, tekenaar van o.a. Les Naufragés du Temps. Het nummer bevat zoals gewoonlijk een zeer uitgebreid interview èn een aantal beschouwende artikelen.

Nummer 37 van dit blad gaat volledig over de scenarist Jean-Michel Charlier. Ook hier natuurlijk een uitgebreid interview, dat niet veel nieuws toevoegt aan het interview, dat Stripschrift had met hem voor nummer 101.

Métal Hurlant

De tekenaars spreken, staat er op de afschuwelijke omslag van Métal Hurlant 33. De tekenaars spreken, wat hebben we daar voor boodschap aan? Als we willen weten waar ze van houden, spruitjes of lof, dan lezen we wel een stripfanzine. Hier, in Métal Hurlant moeten ze hun bek houden en eens wat beter op hun tekenwerk gaan letten. Vooral die Voss met z'n facistoïde stijltje! Niet om vrolijk van te worden, deze Métal of de vorige of de volgende. (Aaii, die Nicollet! Waar zou die 's nachts van dromen?) Als ik u was, zou ik gewoon maar even wachten, totdat het nieuwe verhaal van Chantal Montellier, *Shelter*, in album vorm verschijnt. Een zelfde thema als in 1996: een naargeestige toekomst...: hup, de schuilkelders in, waar je meteen een speld met je nummer krijgt, enge bewakers...

Voor de rest is 't niet veel in Métal. Wél goed idee zijn de speciale afleveringen van dit blad, gewijd aan één bepaald onderwerp.

Het eerste van deze nummers, 33bis, had als thema de schrijver Lovecraft, en bevatte strips van o.a. Druillet, Moebius, Hé, Claveloux, Pichard en Lob.

Het thema voor het tweede speciale nummer was: *het einde van de wereld,* een zeer bekend en afgelebberd thema. Toch wel aardig geworden. Héél leuk is natuurlijk Pétillon, met een zeer waanzinnige einde der tijden voorspeller. Ook om te lachen is Margerin met het verhaal waarin de mensen uit hun rol vallen, als ze hebben vernomen dat de aarde over vijf uur vergaat... Totaal 150 pagina's einde der tijden verhalen, waarin blijkt dat de tekenaars van humoristische strips méér met dit thema kunnen doen, dan hun wat 'serieuzer' aangelegde collega's. Deze laatsten vervallen vaak in clichés. En dan wordt 't allemaal een beetje teveel van het goede.

Pilote

Van Pilote zijn inmiddels na stripschrift 116 alweer drie nummers uit: 54, 55 en 56. In 54 het vervolg op het redactioneel van hoofdredacteur Guy Vidal over de problemen die de volwassen stripbladen hebben getroffen. Er zijn verschillende knipsels uit kranten opgenomen en enkele reacties van tekenaars en scenaristen. Belangrijkste strips in deze nummers zijn de steeds spannender worden Phalanges de l'ordre noir, van Bilal en Christin (over dit verhaal meer na verschijning in album) en Pratt's East of Eden, een modern Kaïn en Abel verhaal...

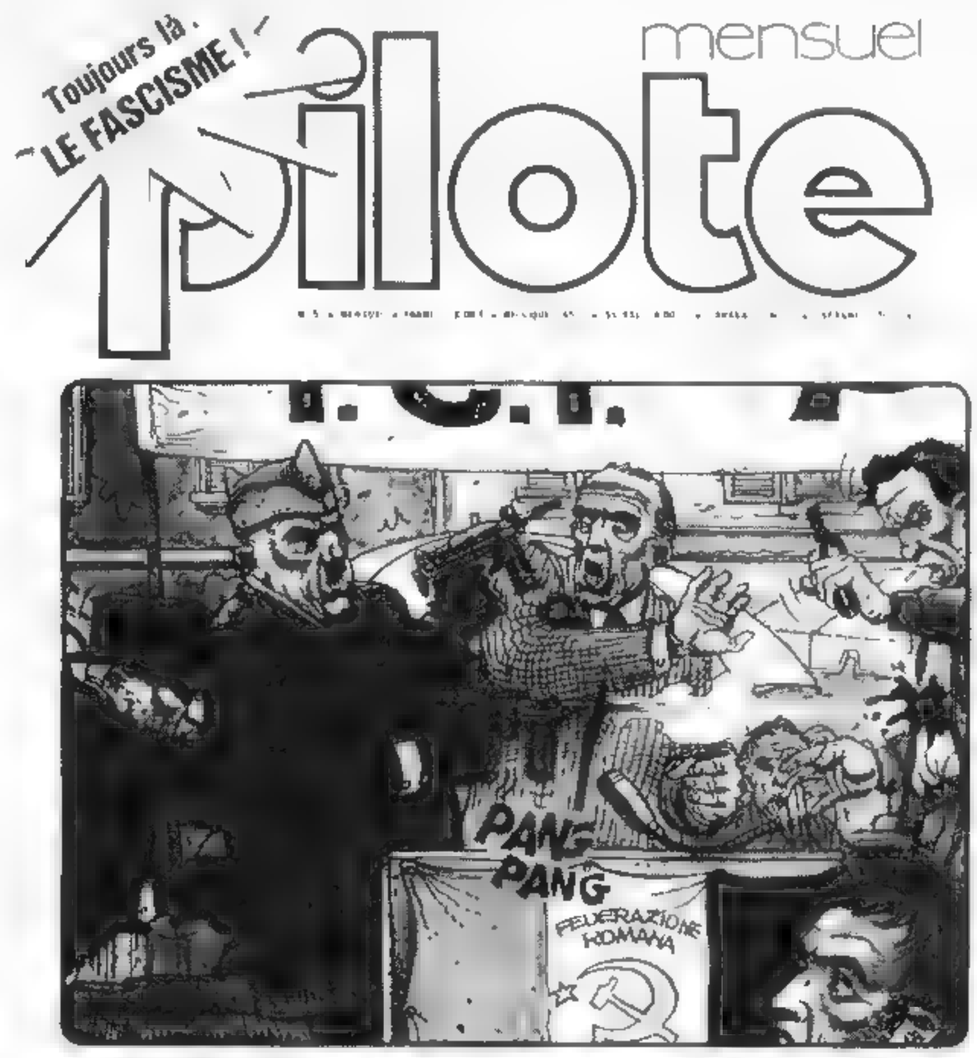

Les phalanges de l'Ordre noir

A Suivre
A Suivre 11 en 12 zijn ook uit. In 11 een interview met Hergé over zijn favoriete boekenkeus, een strip van Bénoit en Cheraqui in Hergé-achtige stijl en het vervolg van het verhaal van de fantastische broertjes Schuiten. In 12 de terugkeer van Corto Maltesse (Fable de Vénise, waarin blijkt dat Pratt gebouwen-tekenen niet zo beheerst) en het einde van het 161 pagina's tellende *Ici même* van Tardi en Forest.

AH! NANA
Jammer dat AH! Nana zoveel tekst en zo weinig, goede strips bevat. In nummer 9 met als thema 'incest', zijn eigenlijk alleen Chantal Montellier en Nicole Claveloux goed. Verdomme, altijd dezelfde namen. Ik kan het ook niet helpen.

Hans Frederiks

Griffu
Bij de Editions du Square (uitgever van o.a. Charlie, Hara Kiri en B.D.) verscheen vorig jaar december het album *Griffu* van scenarist Manchette en tekenaar Tardi.
Griffu is de naam van een juridisch adviseur in Parijs, die tegen wil en dank detective moet gaan spelen. In het begin van 't verhaal gaat hij samen met een meisje dossiers stelen in een fabriek. Volgens het meisje behoren deze dossiers haar toe. Eenmaal in het bezit van de dossiers, laat ze Griffu achter in de fabriek. Hij wordt betrapt door de bewakingsdienst, maar weet te ontkomen.
In z'n eergevoel aangetast en getergd, gaat hij de zaak tot op de bodem uitzoeken: een klassiek begin voor een detectiveverhaal. Het gaat ook verder zoals het in zo'n verhaal hoort: mensen waarmee hij moet spreken zijn net vermoord, de politie mag hem niet, hij mag de politie niet, en door alle partijen wordt hij gebruikt. Iets dat hij pas op het einde door krijgt. Dan presenteert hij de rekening...
Het verhaal is in de ik-vorm. Het taalgebruik is zeer hedendaags. Griffu is een detective in de traditie van Chandler's Marlowe of Ross MacDonald's Lew Archer: cynisch, onverstoorbaar, geen superman, maar een mens, die in z'n eigen waarde gelaten wil worden. De volgende uitspraak van Griffu is karakteristiek voor dit soort detectives:
Ik heb een boodschap voor je ellendeling! Je kunt knoeien zoveel je wilt. Je mag met je fabriek zoveel renoveren als je wilt. Je smerige advocaat mag zoveel oudjes vervolgen als ie wil en je gangsters mogen wat mij betreft alle bistro's opblazen. Wat kan mijn dat verrotten! Maar mijn kantoor laat je heel!! Begrepen!
Schurkachtige huiseigenaren, corrupte advocaten, volksvertegenwoordigers en politiebeambten, dat zijn mensen waarmee Griffu te maken krijgt.
Griffu was Manchette zijn eerste stripscenario. Hij is schrijver van politieromans. Ondanks dat het z'n eerst scenario was, geeft Manchette blijk het genre volledig door te hebben. De karakters komen redelijk tot ontwikkeling, vooral Griffu zelf komt goed uit de verf. Het is een prestatie een detectiveverhaal met een tamelijk ingewikkeld plot helder en duidelijk in 50 pagina's te vertellen..
Voor Tardi is dit een geheel nieuw type verhaal. Zijn Isabelle Avondrood speelt ook in Parijs, maar in een volledig andere tijd en dus met een heel andere sfeer. Tardi's eigen scenario's zijn anders. Hij wil vaak teveel vertellen en maakt het plot daardoor te ingewikkeld. Zijn verhalen zijn fantastischer, droomachtig. Griffu is de realiteit! Tardi heeft dat heel goed aangevoeld. De sfeer van Parijs is

Parijs is veranderd

anders geworden: hoge flatgebouwen en sombere woonblokken bepalen nu het gezicht van de stad. De straten krioelen van auto's en mensen. Overal afbraak en opbrekingen.
De tekenstijl van Tardi is hier wat losser, rommeliger misschien. Maar Parijs is ook rommeliger. Zijn decors blijven gedetailleerd. Hij durft meer met grote zwarte vlakken te werken, sfeer te scheppen. Pratt heeft nog steeds invloed...
Alles bij elkaar is het een zeer vruchtbare samenwerking geweest. Zeker voor herhaling vatbaar. Met *Griffu* hebben ze een zeer herkenbaar Parijs geschapen, een verhaal dat de sombere jaren zeventig duidelijk weergeeft. Maar het is ook een spannend verhaal geworden, lekker om te lezen! En daar gaat het toch om bij een stripverhaal?

Hans Frederiks

drieëndertig

STRIPDAG 1978, NIET EEN VAN DE ALLERBESTE!

Je leeft er naar toe, naar zo'n jaarlijkse Stripdag. Waarom probeert die vereniging der duizend leden dan van te voren mijn plezier te vergallen, door me zo'n lelijk programmaboekje toe te sturen?

Een vochtige ochtend in september

Honderden stripidioten in een schoolgebouw.
Een trillerige voorzitter toont vol trots de gymzaal: 'Nog nooit hadden we zo'n grote ruimte voor de ruilbeurs!' Tegen een uur of elf is het feest echter dermate op gang gekomen dat het schoolbord bij de ingang van dè zaal aangeeft, dat de verzamelaar die helemaal naar Rotterdam komt om er zijn stripboekjes te ruilen, daar niet meer ruimte tot zijn beschikking krijgt dan een halve tafel! Zuiderburen beginnen te mokken...

De leden hebben dan toch hun zin gekregen!
De uitreiking van de Stripschapsprijs is dit keer openbaar. Maar als dat feest uiteindelijk veel te laat aanvangt, zitten er nog heel wat gaten in de zaal... Wil Soyer opent, nog wat onwennig zo te zien. De pers slurpt de fraaie gestandariseerde zinnen op: 'duizend leden', 'tiende stripdag', 'meer dan honderd nummers van ons blad'...
De enige gastspreker op deze Stripdag is het schoolhoofd. Hoe de man zijn best ook doet, een stripboek heeft hij waarschijnlijk nog nooit gelezen.
Als derde soepelt de vanouds vlot impoviserende Martin Wassington het toneel op in een poging de stotterende verschijningsfrequentie van Stripschrift goed te praten (een vorm van verschijnen die al dit soort bladen gemeen hebben, die misschien wel een kenmerk vormt). Tot slot is het de beurt aan Martin Lodewijk om het schavot te beklimmen. Hij krijgt prijs plus een schitterende oorkonde en een applaus van alle aanwezigen, voorgegaan door Dick Matena.
De opening is een feit.
Een beetje kil, bloedeloos. Geen burgemeester, geen VVV-bons, geen drank! Dat hebben we in het verleden in Zaltbommel, Dordrecht en Gouda wel anders meegemaakt.

Als ik later op de dag de diverse klaslokalen afstruin, waar uitgeverijen en antiquariaten zich ophouden, is de sfeer daar wat opgeruimder (gelatener?) dan aan het begin van de dag. Vele 'handelaren' liepen toen trap op trap af hun voorraden aan te zeulen en keken met verbijstering naar de geringe ruimte die een klaslokaaltje biedt als je het eenmaal ontgroeid bent.
'Hoe raak ik het kwijt?'
'We mogen wel driehoog stapelen!'
Een bijkomend probleem is om de diverse stands terug te vinden als je een bepaald iemand nodig hebt. Al die klasjes, al die etages...

De vochtige omstandigheden van die dag hebben hun uitwerking uiteindelijk niet gemist: de bevoorrading van mijn eigen stand blijkt zo rond het middaguur ergens in Nederland verzopen langs de kant van de weg te staan. M'n trieste stemming wordt er ook niet beter op als ik m'n striptas af ga halen; en ongelooflijke hoop onbestelbaar drukwerk, deze keer aangevuld met een doosje Asterix-lucifers...

Uiteindelijk is het over half twee voor de eerste lading tijdschriften onze stand bereikt. De grootste stroom bezoekers heeft de tocht langs de stands dan al gemaakt. De echte verzamelaars (die de hele dag in de school blijven rondhangen) hebben onze klas in de afgelopen uren al vele malen (tevergeefs) aangedaan; ze weten het zo langzamerhand wel.
Op dit moment begint het forum met politici en tekenaars, waar men in grote getale heentrekt. Interessant, maar bij ons moet nú gewerkt worden. In een poging om toch nog wat binnen te halen besluiten we de 'harde verkooptechniek' toe te passen. Met produkt en geschenken (toe) mengen we ons onder de stripliefhebbers. Naast veel 'ach, sodemieter toch op!' heeft het gelukkig ook nog wel wat verkoop tot gevolg.

Veel kritiek op deze 10de Dag van het Beeldverhaal.
In een school, gelijk de allereerste dag. Teruggang of bezinning?
Een voordeel was zeker dat alle activiteiten dicht bij elkaar waren ondergebracht. Wel kostte het vaak veel tijd om iets of ie-

V.l.n.r.: Leo Pusch, Steef Davidson, Nellie Smit-Kroes, Peter van Straaten, Kees Kousemaker, Leo Molenaar, Hans Kombrink

mand terug te vinden, maar ik moet er niet aan denken wat een dergelijke weergesteldheid in Dordrecht of Gouda had kunnen aanrichten.
Nadeel in Rotterdam was de hokjesgeest die we als striplief-hebbers dan wel gewend zijn, maar die met dit klaslokaalgebeuren nu in overdreven zin werd geaccentueerd.Het maakte het contact – iets wat zo'n dag gezellig maakt en voor velen zelfs het hoogtepunt vormt – volstrekt onmogelijk! Gelijk de opening, ik schreef het al eerder, was de hele dag een beetje sfeerloos.
Volgend jaar dus anders hopen we. Er moet toch een middenweg bestaan tussen een schoolgebouw en de Koopmansbeurs?

Maarten J. de Meulder
27 oktober 1978

SPECIALE AANBIEDINGEN AFHALEN IS MOGELIJK OP RUILBEURZEN EN STRIPDAGEN
Alle aanbiedingen zijn te bestellen door overmaking op postgiro 3291121 tnv Het Stripschap, Postbus 11335, 1001 GH Amsterdam.

Special van het oudste stripantikwariaat van Nederland, Lambiek
Tgv het 10-jarig bestaan van LAMBIEK heeft Kees Kousemaker 2 boeken vol cartoons van Professor Pi (auteur Bob van den Born) uitgebracht.
Deze boeken kosten per stuk *f* 12,50; alleen indien afgehaald op ruilbeurzen en/of stripdagen krijgen leden 10% korting. Als u de boeken thuisgestuurd wilt hebben, dan maakt u dus *f* 25,— over op bovengenoemd postgironummer.

L.S.,

In 1978 schoten ons, tot onze spijt, de financiële middelen tekort om de jaarlijkse Stripschapkalender uit te geven.
Met des te meer genoegen presenteren wij thans de Stripschapkalender voor 1979. Dertien Nederlandse en Belgische tekenaars stelden een tekening ter beschikking

omslag	*Willy Vandersteen, tekenaar o.a. van Suske en Wiske*
januari	*Ben van Voorn, tekenaar o.a. van Tom Tippel*
februari	*Piet Wijn, tekenaar o.a. van Douwe Dabbert*
maart	*Henk Tol, tekenaar o.a. van Bearend Barebyt*
april	*Jac. H. Molier, tekenaar o.a. van Professor Vliegwiel in het Vaderland 1935*
mei	*Marits Rietdijk, tekenaar o.a. van Baron Gas ter Planck*
juni	*Ger Sligte, tekenaar o.a. van Ah Kruuk in De Spiegel 1949-1953*
juli	*Nico van Dam, tekenaar o.a. van Woep en Wap in Rosita 1960-1968*
augustus	*George van Raemdonck, + 1966, tekenaar o.a. van Bulletje en Boonestaak*
september	*Bert Bus, tekenaar o.a. van Stef Ardoba*
oktober	*M. Güthschmidt, + 1958, tekenaar o.a. van de Haust serie in de 20-er jaren*
november	*Wim den Hollander, (ps Jimmy Spake), tekenaar o.a. van Strik en Stropdas in Taptoe 1954-1955*
december	*Jan van Haasteren, tekenaar o.a. van Baron van Tast tot Zeveren*

De vereniging Het Stripschap, gevestigd te Amsterdam, stelt zich ten doel de belangstelling te bevorderen voor strips in het algemeen en Nederlandse strips in het bizonder

Inhoud Stripschrift 119:

- Morris
- Goscinny
- Lucky Luke

AGENDA

Nieuw Vossemeer,
vanaf 29 maart.
Tentoonstelling
Bulletje en
Bo(o)nestaak,
in het A.M. de
Jonghuis.

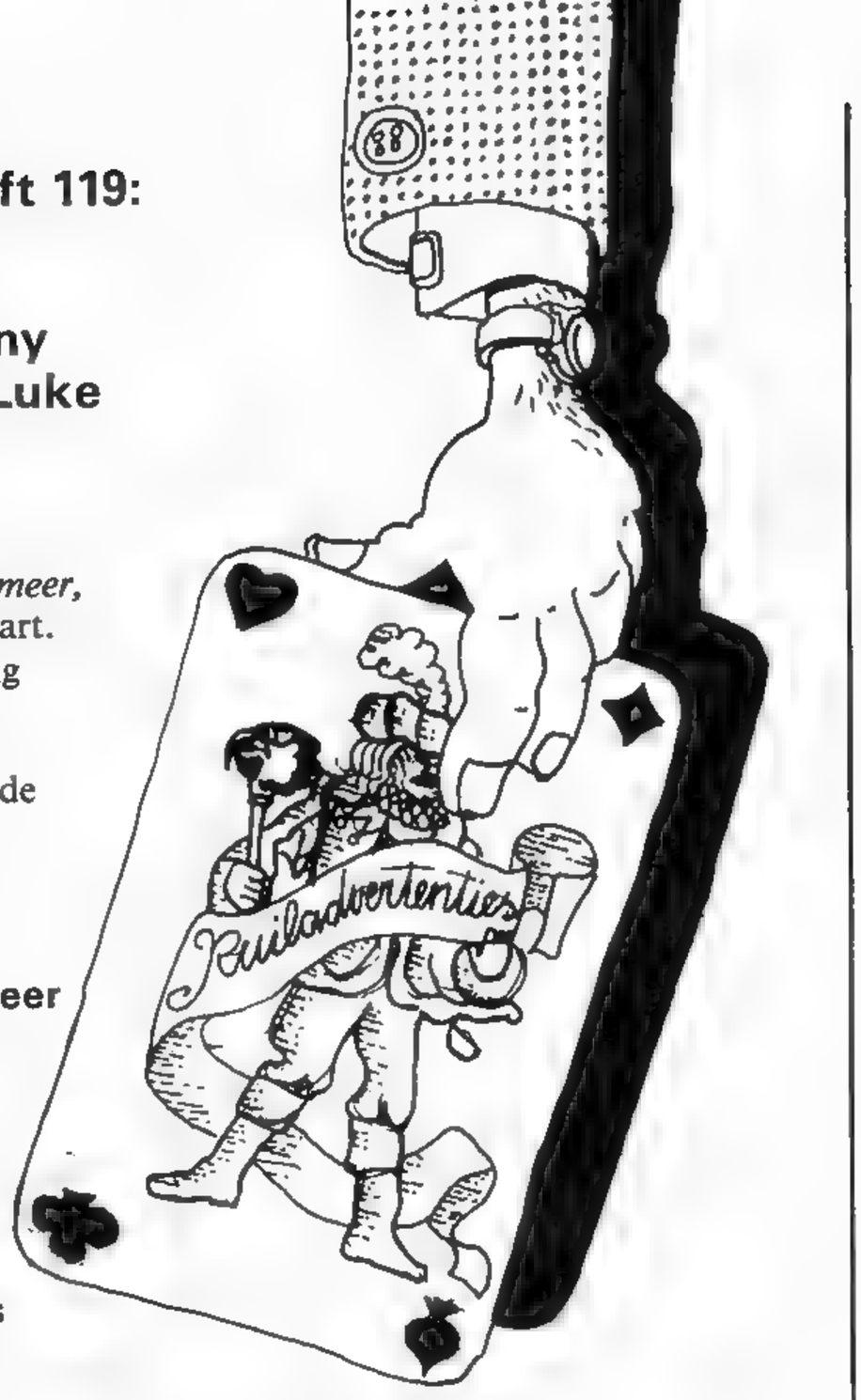

Volgende keer kan uw ruiladvertentie hier staan (zie antwoordkaart elders in dit blad).

NOGMAALS ZWART/WIT OBERON

zwart/wit oberon:	afgehaald leden	toegezonden leden	afgehaald abonnees
4. de broertjes samovaroff – het geschenk van de tsaar	*f* 4,45	*f* 4,45	*f* 4,95
5. joris p.k. – het zwingende zwaard	,,	,,	,,
6. joris p.k. – de valse koning + anna tommy	,,	,,	,,
9. lance barton – de de banneling van Nimmorac II	,,	,,	,,
11. lance barton – de banneling van Nimmorac III	,,	,,	,,
12. matho tonga – de laatste der mandan's	,,	,,	,,
13. joris p.k. – het goddelijk profiel	,,	,,	,,
14. de broertjes van samovaroff – het wolvenjong	,,	,,	,,
16. wellington wish – de de jacht op de veteranen/ het spook van de music-hall	,,	,,	,,
17/18 Theban	13,50	13,50	14,95
19. de argonautjes – het labyrint	4,75	4,75	5,25
20. professor breinbreier	,,	,,	,,
21. blook – de zwelplaneet	,,	,,	,,
22. baron van tast tot zeveren	,,	,,	,,
23. de argonautjes – het zwaard van damocles	,,	,	,,
24. blook – de melodioten	,,	,,	,,
25. de slavenkoopman van pompeï door bert bus	5,—	5,—	5,50
26. roodhart – strijd om de ronde tafel/argonautjes – kwelling van tantalus	,,	,,	,,
27. blook – de robots	5,—	5,—	5,50
28. grote pyr – de zoon van de zon	5,—	5,—	5,50
gepland: kleine pyr – de danser van algiers	5,—	5,—	5,50

januari 1979

z	m	d	w	d	v	z	z	m	d	w	d	v	z
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31										

Zetspiegel 116

februari 1979

z	m	d	w	d	v	z	z	m	d	w	d	v	z
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28										

10 februari: Rolfbeurs Groningen
Van Talsma, Locomotievstraat 13
Zetspiegel 117/118

december 1979

z	m	d	w	d	v	z	z	m	d	w	d	v	z
						1	2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29	30	31					

6 december: Rolfbeurs en ALV Veiling, Amsterdam
Roothaanhuis, Roemgracht 123
Zetspiegel 130

DE GROTE SPEURDER PIET LOERIS MET ZIJN TROUWE ASSISTENTJE DIENTJE,
IDIE DE OUDSTE PIET ZICH BEGON TE WORDEN ALS BEGAAFD SPEURDIER EN BLIJKT,
SINDS JAREN ON BELASTINGTECHNISCHE REDENEN LEVEND IN HET DORPJE
IJSKRAMBURG, ALWAAR DE ONVERSCHROKKEN 'LOERIS' ZICH INZET VOOR
DE BESCHERMING VAN HET PRIESE LANDSCHAP . ONTMOETEN EEN OUDE
BEKENDE DE INTRIGANTE HAFJE KEE (RITSKE RITSDY HI) DIE ZONDER
JACHTVERGUNNING OP ANDERE BEDROHTE DIEREN STROOPT IN DE HOPEBOS
SEN VAN DE OUDGRAVER BRINKMAN

maart 1979

z	m	d	w	d	v	z	z	m	d	w	d	v	z
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31							

3 maart: Ruilbeurs Wageningen
Unitas, Ons. Posthuswg 74
Stripschrift 119

Verdwaald in den Nacht!

Jac. H. Molier

april 1979

z	m	d	w	d	v	z	z	m	d	w	d	v	z
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
29	30												

28 april: Ruilbeurs en ALV, Schiedam
Tivoli, Nassaulaan 237
Stripschrift 120

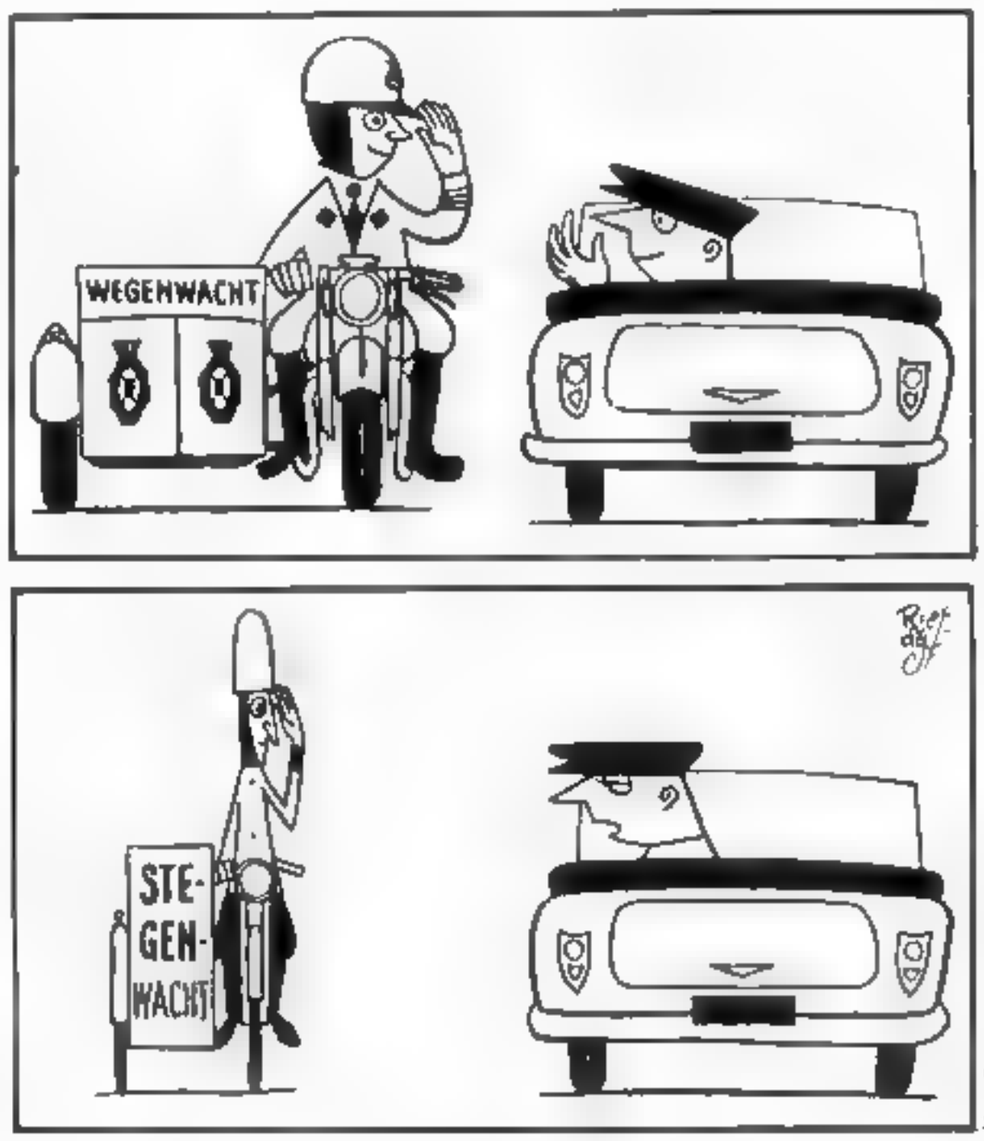

mei 1979

z	m	d	w	d	v	z	z	m	d	w	d	v	z
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31									

Stripschrift 121

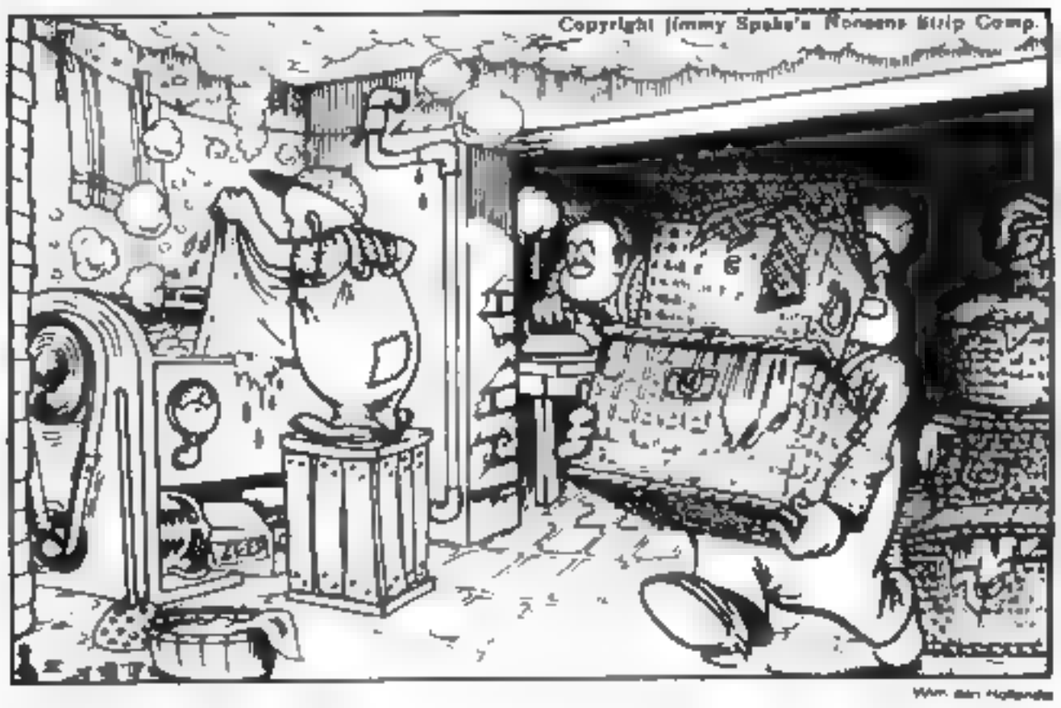

Wim den Hollander

NOVEMBER

Z		4	11	18	25
M		5	12	19	26
D		6	13	20	27
W		7	14	21	28
D	1	8	15	22	29
V	2	9	16	23	30
Z	3	10	17	24	

Stripschrift 128/129

STRIPSCHAPKA
...elke maand ee

TONNIE (H.V.V)

„DE GEWELDIGE"

OCTOBER 1979

Z		7	14	21	28
M	1	8	15	22	29
D	2	9	16	23	30
W	3	10	17	24	31
D	4	11	18	25	
V	5	12	19	26	
Z	6	13	20	27	

Stripschrift 127

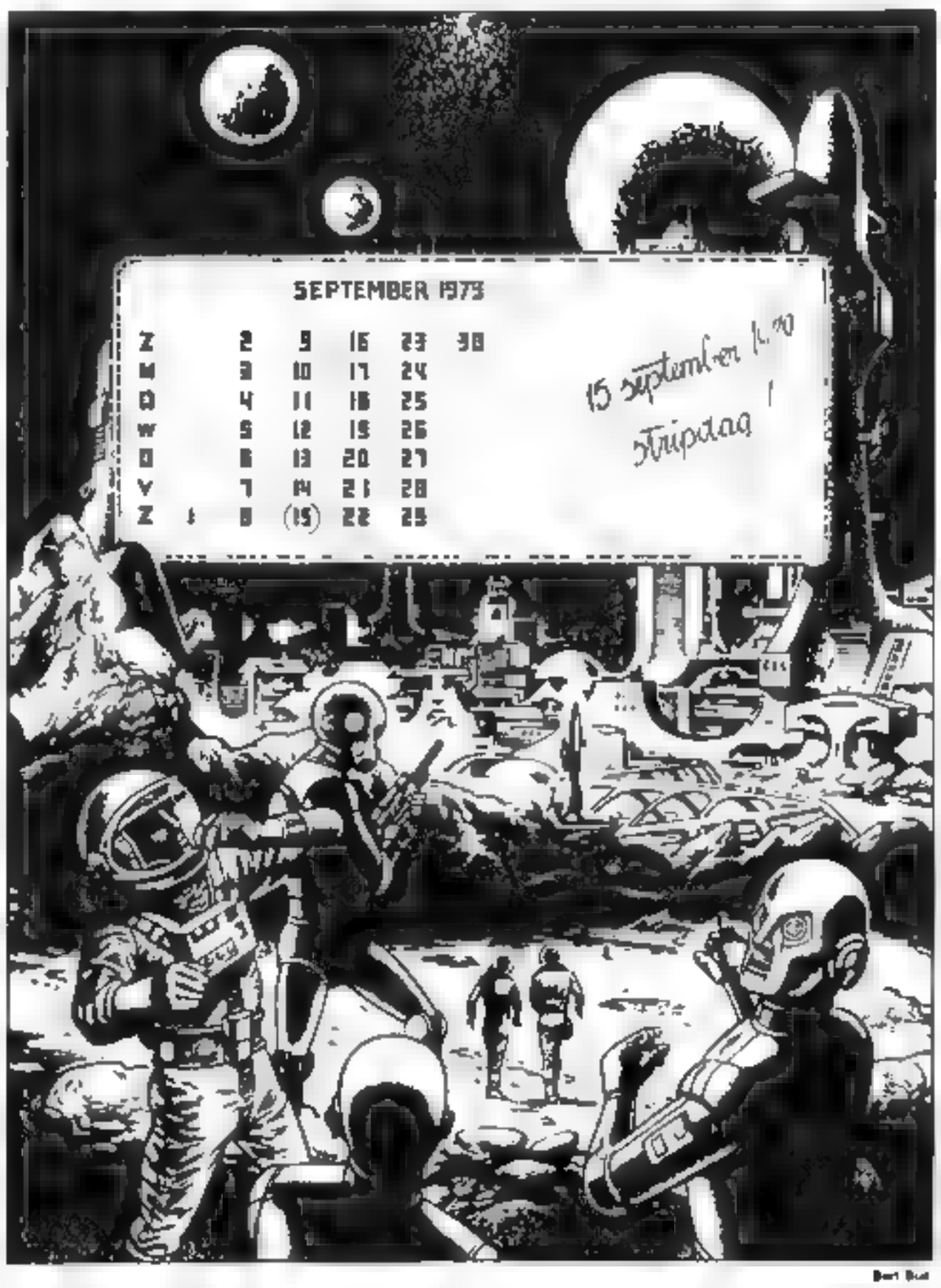

Bert Bus

1 september Stripdag Dronten
Kuifje in Dronten De Meerpaal

Stripschrift 126

zevenendertig

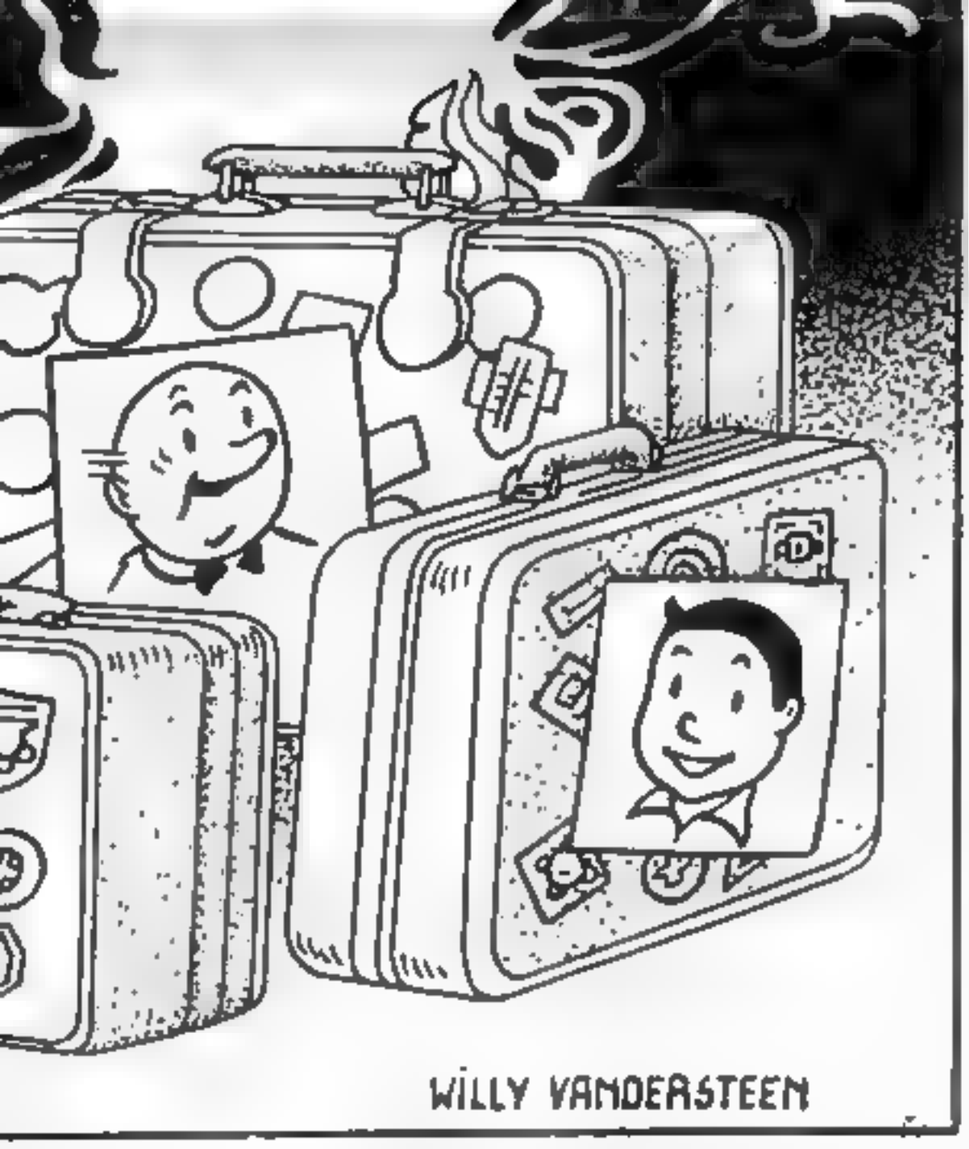

WILLY VANDERSTEEN

ALENDER 1979

n Stripschrift !

juni 1979

z	m	d	w	d	v	z	z	m	d	w	d	v	z
					1	2	3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30							

Stripschrift 122-123

augustus 1979

z	m	d	w	d	v	z	z	m	d	w	d	v	z
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31								

Stripschrift 125

Stripschrift 124

DE EERLOZE KRIJG

vervolg

Zijn teleurstelling en woede over Camlech's ontsnapping verbijtende, krabbelt Erwin overeind, terwijl de geweldige gestalte van Olaf de Berenjager dreunend op zijn ingesloten troepje toekomt, maar de Berenjager staat als door de bliksem getroffen stil, als hij ziet wie hij voor heeft. Bijna purper van drift hapt hij naar adem en dikke zweetdruppels parelen onder zijn helm uit. 'Er... Er... Erwin,' stoot hij dan uit, het klinkt als een verwensing. 'Schurk! Waar is Ingrid? Waar is mijn klein meisje? Spreek op mislukkeling, je spel is uit.' 'Bedaar en luister dikke Berenjager,' sist Erwin hem toe, 'want het jouwe is binnenkort uit, als je niet heel gauw een troep mannen achter de kerel, die wij achtervolgden aanstuurt. Je hebt óns nu wel te pakken, maar Camlech is er vandoor en dat dankt hij aan jouw tussenkomst.' 'Zwijg, zal ik nog verwijten aan moeten horen ook,' buldert Olaf. 'Ik ken mijn fraaie schoonzoon, allemaal gladde praatjes; maar het is uit met je.' 'Dat heb jij niet te beslissen,' snauwt Erwin. 'Laat dat maar aan Koning Eric over.' 'Die is dood! Jouw schuld jonge schurk,' brult Olaf weinig fijngevoelig, 'en daarom ben ik nu de baas.' Alle woede, alle vechtlust verdwijnt opeens bij Erwin en als in een droom staart hij Olaf aan. 'Dood?' prevelt hij dan, 'mijn vader... dood?' Olaf de Berenjager let niet op de afkeurende blikken van de krijgers, zo min als op Erwins ontreddering. Hij knikt bijna triomfantelijk. 'Je hebt nu met mij te maken, jonge boef,' snauwt hij, 'je bent mijn gevangene, en Olaf de Berenjager zal er voor zorgen, dat je voor alles degelijk gestraft wordt.'

Svein Langtand, die met een troepje mannen het kamp doorzoekt en daarbij spijtig constateert dat er niets meer te vechten valt, fleurt wat op, als hij Olaf met zijn groepje gevangenen ziet naderen. 'De grootste schurk hebben we,' schreeuwt Olaf, 'op heterdaad betrapt, terwijl ze probeerden uit het Pictenkamp te vluchten.' Svein knippert met de ogen en staart geruime tijd zwijgend naar Erwin. Dan krabt hij zich de kin. 'Waren ze dan zogezegd bij de Picten in het kamp Berenjager,' gromt hij ongelovig. 'En ik dacht dat Erwins Noren met de Picten slaags waren geweest.' 'Nou hij zelf zeker niet,' zegt Olaf korzelig. 'Maar wat doet het er toe, we hebben hem.' 'Maar Camlech loopt nog vrij rond,' valt Erwin opeens uit. 'Svein luister naar me, Camlech is de vorst der Picten, de grootste boef die er in dit hele land rondloopt, we hadden hem bijna te pakken toen Olaf roet in het eten gooide, en in het Pictenkamp zat Artor gevangen, ook die wilden we bevrijden.' 'Gladde smoesjes, ik geloof er niets van,' buldert Olaf. Somber staart Svein van de één naar de ander en wanhopig richt Erwin zich tot zijn schoonvader. 'Ingrid is in veiligheid Olaf,' zegt hij, 'daar heb ik voor gezorgd. Ik heb mijn buik vol van die Pictenbende, geloof me. Maar luister toch naar me! Camlech de Pictenvorst zal gauwer dan je denkt terugkomen met zo'n overmacht dat de Noren geen schijn van kans hebben.'
'Het klinkt eerlijk en duidelijk genoeg, zogezegd,' merkt Svein op, 'en het kan toch geen kwaad die Camlech te grijpen voor hij gevaarlijk wordt.' 'Ik beslis hier Sakser,' snauwt Olaf, 'en ik laat mij niet ompraten door allerlei kletspraatjes en als hij niet gauw verteld, waar we klein Ingridje vinden kunnen draai ik hem hier en nu binnenste buiten.'

'Ik heb je gezegd, dat mijn vrouw in veiligheid is, Olaf,' zegt Erwin grimmig, 'vermoedelijk is zij nù al bij Koning Vortigern.' 'Hoe kan ik weten of dat waar is,' brult Olaf, 'van jou kan ik alleen maar leugens verwachten.' 'Als je mijn schoonvader niet was,' snauwt Erwin, 'kon je nog wat anders van mij verwachten ook, want hoe beroerd ik me ook voel, ik zou net nog kracht genoeg hebben, om de kerel die me zo beledigd een klap tegen zijn dikke neus te geven.' 'Genoeg,' tiert de Berenjager. 'In de boeien sluit ik jullie. Berecht zullen jullie worden in Noorwegen!' 'Eén ogenblik,' mengt zich Axe – bedaard als altijd – in het gesprek. 'Ik doe een beroep op je goeie hart, vergeet niet wat Erwin allemaal al meegemaakt heeft, mij dunkt, hij is genoeg gestraft en ik geloof dat hij bovendien al bezig was, zijn fouten goed te maken, hij is tenslotte toch de zoon van Koning Eric ook, die wij allen zeer hoog schatten... voor de nagedachtenis van...' 'Stil m'n jongen,' bromt Olaf, 'ik neem je je woorden niet kwalijk, je komt op voor je pleegbroeder; het siert je waarachtig. Maar juist om de naam van de grote Koning Eric zuiver en zonder smet te houden, mogen we wat Erwin deed niet door de vingers zien. Daar blijft het bij. Olaf's woord is wet; zo immers heeft Eric het zelf gewild; niet wetende dat zijn eigen zoon de eerste zou zijn die dit zou ervaren.'
En weinige ogenblikken later worden de acht mannen met Erwin voorop, geboeid als misdadigers en met een ruiterescorte weggeleid om voorlopig op Olaf's schip opgesloten te worden.

Somber en zwijgend gaat het groepje gevangenen de weg naar de schepen. Erwin kan het tempo dat hun bewakers – die te paard zijn – aangeven, nauwelijks bijhouden, maar hij is te trots om dat te laten merken.
Alleen Guttorm begrijpt, wat een moeite het de uitgeputte Prins kosten moet en de trouwe aanvoerder ondersteunt hem zo goed mogelijk.
'Brave Guttorm,' zucht Erwin, 'daar heb ik jullie mooi in de ellende geholpen, was er toch maar vandoor gegaan toen het nog kon...'
'Zo praat je niet tegen mij Prins,' gromt de aanvoerder verontwaardigd. 'Samen uit, samen thuis!' 'Thuis,' herhaalt Erwin bitter, 'mooie thuiskomst zal dat worden...' Grimmig klemt hij de lippen opeen, maar al te goed beseft hij dat dit het einde is, de edelen in Noorwegen hebben hem nooit gemogen, maar toen was hij de zoon van Koning Eric... Nu... Een verraderlijke misdadiger die de galg verdient; en die zal hij ongetwijfeld krijgen ook, want niemand zal een hand uitsteken om hem te helpen. De enige van wie hij hulp zou mogen verwachten, al was het maar om wille van Ingrid, is Olaf, maar de Berenjager, is te bot om te begrijpen, wat hij door Erwin zo te bejegenen zijn dochter aandoet. En Koningin Winonah? Wat kan één vrouw beginnen tegen al die edelen? Een diepe zucht ontsnapt Erwin en in stilte vervolgen de acht gedoemden hun weg. Tot opeens een der bewakers luisterend achterom kijkt. En met schrik ziet hij, uit het duister een bende ruiters in dolle vaart op hen toestormen...

Picten, is Erwins eerste gedachte. En dit menen zijn bewakers kennelijk ook, want ze grijpen haastig naar hun wapens. Tot ze in de naderende ruiters hun eigen mensen, Noren, herkennen. En opgelucht laten ze hun speren weer zakken. Maar ze verheugen zich te vroeg, want eensklaps splitst zich de drom ruiters. Voor ze beseffen wat er gaande is, zijn ze ingesloten en een harde stem schreeuwt hen toe: 'Laat vallen je wapens, hij die één verkeerde beweging maakt is een kind des doods.' De gevangenen noch de bewakers weten hoe ze het nu hebben. De aanblik van de dreigend op hen gerichte bogen, is echter duidelijk genoeg en verbijsterd gooien de bewakers hun wapens van zich af. 'Mooi zo,' vervolgt de stem, 'afstijgen jullie en hierheen komen, doe wat je bevolen wordt en dan zal je geen haar gekrenkt worden, zo niet dan...' Een onheilspellend gebaar met de boog doet de rest en de troep bewakers haast zich, zich over te geven. Inmiddels is de aanvoerder van de overvallers afgestegen en er komt een brok in Erwins keel als hij ziet dat zijn vermoeden waar is. 'Axe,' stoot hij uit. 'Ja Axe.' knikt de boogschutter met een grimmig lachje. 'Ik kon dit niet toelaten Erwin, in Noorwegen wacht je de dood, dat weten we allemaal. Hoe ik verder over je daden denk, zoet nu niets ter zake.' Met een vlug gebaar snijdt Axe Erwins boeien los en geeft één van zijn mensen het teken dit ook bij de andere gevangenen te doen. 'Als broeders zijn wij opgegroeid, altoos tesamen,' zegt Axe, 'en broeders laten elkaar nooit in de steek. Neem de paarden van je bewakers Erwin en stel je zelf in veiligheid.'

Met moeite slikt Erwin de prop in zijn keel weg. 'Ik ... ik zal geen gebruik van je hulp maken,' fluistert hij dan, 'want daarmee stapel ik nog een schuld op mij. Als Olaf dit te weten komt, is het met jou immers ook gedaan.' Axe lacht spottend. 'Ik ben niet bang voor Olaf, ik ben een vrije Noor en handel zo ik me goeddunk. Wie kan me kwalijk nemen, dat ik de man, die altijd een broeder van mij geweest is probeer te redden?' 'Olaf,' herhaalt Erwin koppig. 'Dat moet Olaf weten,' zegt Axe schouderophalend. 'Ik zal hem goed te woord staan als hij me er over aanspreekt. Bovendien, Svein weet hiervan. Hij was het met mij eens... Maar nu snel Erwin, neem de paarden van je bewakers en ga!' 'Weet je zeker...' hapert de Prins, die zichzelf op dat moment een enorme lafaard vindt. 'Ik weet wat ik doe,' knikt Axe, 'hier neem mijn zwaard broeder...' Erwins ogen zien niets meer. Hij grijpt blindelings het zwaard en wendt met een ruk de teugels. Zijn zeven metgezellen sluiten zich zwijgend en allang blij dat ze de dans zo ontspringen, bij hem aan. Nog éénmaal draait Erwin zich in het zadel om. Kaarsrecht zit Axe de boogschutter te paard en heft de hand op ten groet. 'Ik zal deze schuld aflossen, Axe,' klinkt Erwins stem hees, 'eens... tot weerziens, brave goede makker... of is het vaarwel...'

Ieder met zijn eigen gedachten rijden de acht Noren voort naar het Zuiden, gebruik makende van de verspreide bosjes en uithollingen in het terrein. 'De Saksers,' zegt Erwin na een lange stilte, 'de Saksers daarheen gaan we het eerst op zoek. Ik denk namelijk, dat Camlech wel eens naar hén toegegaan kan zijn.' Guttorm kijkt zijn aanvoerder even van terzijde aan. 'Geen woord meer over wat gebeurd is, noch over Koning Eric's dood, noch over Ingrid...' 'De Noorse Prins is toch wel van hard hout gesneden, we vechten dus gewoon door,' knikt Guttorm bedaard. Behoedzaam naderen ze de oude kampplaats. De resten van Camlech kampement smeulen nog na en om boven de wind en de rook te blijven, hebben Olaf en zijn Noren hun kamp een eindweegs naar het Zuiden opgeslagen.
'Dat treffen we,' fluistert Erwin, 'kijk daar is het bosje waar we de Saksers lieten liggen.' Ze kluisteren de paarden en sluipen met de wapens gereed naderbij. Eenmaal tussen geboomten durfen ze weer gewoon te lopen. Maar de plek waar de Saksers gebonden gelegen hebben, is verlaten. 'Dus toch Camlech,' fluistert Erwin, 'dat moet Camlech geweest zijn, die hen hier bevrijd heeft.' 'Prachtig,' gromt Guttorm, 'haasten wij ons dan en we slaan zeven vliegen in één klap.'

Ze speuren de grond af en inderdaad zien ze een vrij duidelijk spoor. Snel haasten ze zich naar de paarden en even later rijden de acht Noren langs het spoor, dat in noord-oostelijke richting gaat. 'Halen dat stel makkelijk in,' gromt Guttorm, 'want ze zijn lopend.' Erwin knikt grimmig... als hij maar eerst Camlech te pakken heeft... Ze schieten echter niet zo snel op als ze zouden willen, want het is op de harde grond niet gemakkelijk om het spoor te volgen. Meermalen zijn zij het bijster, en dan kost het veel tijd en moeite het weer op te vangen. De eerste dag krijgen ze hun prooi niet te pakken; de tweede en de derde ook niet, steeds verder noordwaarts voert het spoor hen, hoger en hoger de berg in, tot zij op een gegeven ogenblik met de paarden niet verder kunnen. Ze stijgen af, laten één man bij de dieren achter en gaan te voet verder. Het spoor van Camlech en de Saksers leidt hen langs een steile, door omgevallen bomen bijna onbegaanbare helling, maar in het lange gras dat hier groeit, kunnen ze het gelukkig zonder moeite blijven volgen. Als een ongrijpbare maar duidelijke streep kronkelt het brede spoor omhoog, om zich dan tussen de bomen te verliezen. Hijgend bereiken de Noren de top van de helling en daar staan zij aan de grond genageld stil... Voor hen strekt zich een golvend heuvellandschap uit en daar, als stippen zo klein maar daarom niet minder onheilspellend, nadert een geweldige krijgsmacht...

Alsof de krijgsmacht hen van die grote afstand zou kunnen zien, zo wijken de Noren verschrikt terug. 'Dat zijn Picten,' zegt Erwin vrij overbodig. 'Camlech heeft alle krijgers die hij heeft, bij elkaar getrommeld om Olaf en zijn Noren in de pan te hakken. Stomme Olaf... Als hij maar naar mij geluisterd had en Camlech had proberen te grijpen.' De Noorse Prins staart met toegeknepen ogen voor zich uit. 'Nou zal ik het doen,' gromt hij. En de blik in zijn ogen doet de mannen schrikken.
'Het duurt nog wel een dag of drie schat ik, voordat het leger deze bergrug bereikt heeft,' zegt hij dan tot Guttorm, 'en aangezien we zelf gemerkt hebben, dat het onmogelijk is te paard over deze bergen heen te komen, moet er ergens een doorgang zijn. Die gaan we eerst zoeken.'
Het troepje Noren splitst zich in twee afdelingen; één onder Guttorm, één onder Erwin en elk gaat een kant uit om deze doorgang te vinden. Het is een vermoeiend en tijdrovend baantje, heuvel op, heuvel af, elke kloof en rotsspleet onderzoekende, maar tenslotte belanden ze bij een smal donker ravijn, waarvan ze de diepte niet kunnen gissen.
Eén der mannen onder Erwins troepje biedt zich aan het ravijn te onderzoeken. Het duurt uren voor hij terugkeert, maar dan weten zij, dat ze tenminste één doorgang gevonden hebben, al is het dan een smalle. Voor alle zekerheid zoeken zij de gehele verdere dag door, maar nergens kunnen ze een tweede kloof door het gebergte vinden. 'Tenzij Guttorm en zijn mannen ook iets gevonden hebben, zal het dus hier zijn,' zegt Erwin tevreden. 'Een betere plaats om vrind Camlech naar de andere wereld te zenden, had ik nauwelijks kunnen dromen.'

Even later voegt zich de troep van Guttorm bij hen. Ze hebben geen doorgang kunnen vgnden, zodat het zeer waarschijnlijk is, dat Camlechs leger door deze smalle kloof zal komen. 'Een van ons,' zegt Erwin aarzelend de kring rondkijkende. 'Jij Bjorn, gaat zo snel mogelijk terug naar het Norenkamp. Probeer Axe of anders Svein Langtand te pakken te krijgen. Als je zegt wat hen boven het hoofd hangt, zullen ze wel komen; en die lange Sakser in ieder geval, want er valt wat te vechten.' 'Haal geen dwaze dingen in je hoofd, prins,' brengt Guttorm bezorgd in het midden, 'wat wil je beginnen tegen zo'n overmacht.' 'Geen angst Guttorm,' antwoordt Erwin, 'meer dan twee krijgers naast elkaar kunnen hier niet passeren. Eén man zou duizenden nog enige tijd kunnen tegenhouden, gewapend met pijl en boog. Maar haast je Bjorn,' wendt hij zich tot de krijgsman, 'van jou zal het afhangen. Een dag of twee, drie zijn de Picten nog wel onderweg, voor zij hier zijn. Een paar dagen kunnen wij hen hier nog wel tegenhouden, maar dan rekenen wij op de hulp, die jij meebrengt: Axe, Svein en alle Noren, die wat met de Picten te verrekenen hebben.' Zo gaat Bjorn, zich trots bewust van zijn belangrijke missie op weg. De eerste dagen komt hij geen levende ziel tegen, maar als hij het Norenkamp nadert, meent hij er beter aan te doen, 's nachts te reizen... Terwijl hij nog hierover nadenkt, bemerkt hij eensklaps een beweging voor zich... Dan schieten twee ruiters te voorschijn uit de struiken... 'Halt,' roept een van hen, 'of onze pijlen zullen hun werk doen...'

Bjorn denkt razendsnel na. Picten zijn het gelukkig niet, deze twee ruiters... Maar ze zien er ook niet uit als Noren, met hun vreemde helmen... en toch, wie kunnen het anders zijn... Plotseling hakt hij de knoop door en met een ruk aan de teugel en een peut van zijn hielen doet hij zijn paard opzij springen... Een tel later stormt hij in een boog om de ruiters heen, er vandoor... Ogenblikkelijk zetten zij een achtervolging in. Twee pijlen snorren van de boogpees... Bjorn slaakt een vertwijfelde kreet en tuimelt van zijn paard. Terwijl een der ruiters het dier achtervolgt, springt de tweede nabij de gevallen Noor uit het zadel en treedt de boog tot schieten gereed op hem toe... En geheel onkundig van het feit, dat hun boodschapper Axe nooit zal bereiken, zit Erwin, die zich een stuk beter voelt, met een paar van zijn mannen halverwege de helling van de kloof en kijkt tevreden om zich heen. Ze hebben hun tijd goed besteed. Bomen zijn aangekapt, zodat ze met een paar flinke stoten zullen omtuimelen, de kloof in. Stapels stenen liggen gereed, om op verschillende punten lawines te veroorzaken en zelfs de voorzichtige Guttorm heeft bewondering voor het verdere krijgsplan van Erwin. 'Als nu maar op de juiste tijd de versterkingen die Bjorn haalt, komen, rekenen we eens en voor altijd met deze Picten af,' zegt Erwin grimmig... 'en als ze niet komen...'

De twee ruiters buigen zich voorover, als de getroffen Noor prevelend de ogen opendoet. 'Waar is Axe,' klinkt het. 'Haal hulp... Axe en Svein... krijgers... de picten komen...' 'Waar praat je over Picten vreemdeling,' zegt de ruiter met de boog argwanend. 'Wie ben je eigenlijk? Waarom probeerde je ons te ontlopen?' Bjorn zucht wanhopig. 'Picten... over de bergen... nog twee dagen... misschien drie, vier... haast je... dan zijn ze door de kloof...' 'Welke kloof,' dringt de ruiter verontrust aan. 'De kloof... waar E-Erwin...' Een diepe zucht en Bjorn sluit voorgoed de ogen. 'Daar is wat aan de hand, dat is zeker,' zegt de ruiter beteuterd tegen zijn makker. 'Picten, een kloof, Erwin...' Hij denkt even na. 'Erwin?' herhaalt hij dan, 'dat was toch de naam van de zoon van de Noorse vorst?' De ander knikt. 'Deze had kennelijk een boodschap over te brengen voor een zekere Axe en Svein. Het zijn geen Britse namen. En hij sprak over krijgers. Noorse krijgers wellicht? Als dat zo is, dienen heer Artor en Koning Eric het te weten.' 'Goed,' knikt de eerste Brit, 'we gaan hier uit elkaar. Ik keer terug naar ons kamp om dit aan Artor en de Noorse Koning te melden, jij probeert er achter te komen, waar het kamp van Noren of Saksers is, onder bevel van iemand die Axe heet.'
Met deze afspraak scheidden de twee Britten en even later jagen zij voort over de vlakte, met het vage onrust gevoel, dat ze de meedogenloos voortschrijdende tijd voor moeten blijven.

Enkele dagreizen naar het zuiden heeft de kleine Britse krijgsmacht waarover Eric de Noorman het bevel voert een kamp opgeslagen. Sedert zij zich op Pictengebied bevinden, heeft hij steeds groepjes verkenners in het veld gehad. Niet zonder resultaat, want een der eerste dagen al, vond zo'n afdeling tot ieders onuitsprekelijke verbazing en vreugde, hun doodgewaande Britse held Artor, totaal uitgeput, maar kerngezond. Van hem hoort de Noorman van de overval op Camlech's grote kamp door een onbekende krijgsmacht, mogelijk Noren. Tijdens het eerste tumult toen Camlech, noch iemand anders tijd had om aan de gevangenen te denken, wist Artor – hoewel zijn handen op zijn rug gebonden waren – onder de tentwand door te kruipen en in het donker te verdwijnen. Blindelings was de Brit voortgerend door de nacht en de dag tot hij van uitputting niet meer kon en zo vonden een paar van Eric's verspieders hem. Maar noch van Erwin, noch van de Saksers, waarover Ingrid sprak, hebben ze tot op heden nog maar de geringste aanwijzing gevonden. Dan dendert in een stofwolk een enkele Britse ruiter het kamp binnen. Bezweet en bestoft staat hij even later voor Eric en Artor en vertelt afgebeten van de Noorse of Saksische ruiter en diens verwarde boodschap. 'Hoelang is het geleden,' vraagt Eric verontrust. 'Drie dagen nu bijna,' zegt de boodschapper. 'Het spijt me, ik kon niet harder...' 'Ogenblikkelijk opstijgen allemaal,' beveelt Eric. 'De naam Axe wijst er op, dat mijn eigen troep daar ergens in het noorden moet zijn. Laat een paar snelle ruiters dat onderzoeken...' Als Eric met Artor aan het hoofd van zijn Britten weinige tellen later voortstormt, is een duistere gloed in zijn ogen, want een innerlijke stem zegt hem, dat zijn zoon in levensgevaar verkeert...

Eric en Artor hebben niet veel tegen elkaar te zeggen als ze naast elkaar aan het hoofd van het dappere troepje Britse krijgers naar het noorden rijden. Eric is teveel met zijn angstige gedachten bezig, en Artor wil deze gedachten niet storen... Maar iedere meter dat ze noordelijker komen, wordt Erics woede en vastbeslotenheid, zijn zoon te straffen voor zijn gedrag minder... tot er nog maar één ding van belang is, Erwin is mogelijk in levensgevaar. Mogelijk komen ze zelfs te laat... De troep Britten houdt argwanend in, wanneer uit een beboste strook een grote bende ruitervolk tevoorschijn komt, maar het zijn gelukkig geen Pictgen. De Noorman hoort een kreet die hij uit duizenden zou herkennen en even later staat hij tegenover een breed grijnzende Svein Langtand en Axe. Voor hen en de Noorse krijgers die zij bij zich hebben is het weerzien met hun doodgewaande vriend en Koning, een verbijsterende werkelijkheid, waar ze maar amper over uitgepraat raken. Alleen zijn ze niet zo best te spreken over Olaf de Berenjager. Als die zijn zin gekregen had, waren Axe en Svein in de boeien gesloten wegens hun aandeel aan de ontsnapping van Erwin.
'Hij wilde eerst niet luisteren naar wat die éne Brit te vertellen had en zelfs toen die krijgers die je zelf gezonden had kwamen, geloofde hij niet, wat we te vertellen hadden,' zegt Svein grommend. 'Hij is met een kleine troep volk in het kamp gebleven... en de Picten, die zijn dienaars zijn en die ons mooi de weg hadden kunnen wijzen mochten ook niet mee.' Opeens staart de Noorman zonder verder te luisteren naar de bergen in de verte. 'Niemand hoeft mij meer de weg te wijzen, Svein,' zegt hij dan, 'zie die grote rookwolken... Ik vrees dat dat de plek is, waar we Erwin kunnen vinden.'

Met stijgende onrust slaan de Noren de grote rookwolken gade. 'Een bosbrand misschien,' bromt Svein, maar het klinkt ver van overtuigd. 'Wat het is is het,' zegt Eric 'maar Erwin is daar in de buurt en ik denk dat het wel iets met elkaar te maken heeft.' Ze stijgen snel op en de gemengde ruiterschare van Noren en Britten, stormt in de richting van de bergen in de richting van de angstaanjagende donkere rook. Als ze in de loop van de volgende dag de uitlopers van de bergen bereikt hebben, bemerken Eric's scherpe ogen, een aantal stippen verweg op de helling en dichterbij komende zien ze, dat het paardjes zijn... Kleine Picten paardjes. De dieren zijn getoomd en gezadeld, maar hun ruiters ontbreken. Ze nemen de moeite niet om te onderzoeken waar ze gebleven zijn, maar stormen voort. Eric, Svein en Axe met Artor voorop, vervuld van onrust. De scherpe prikkelende geur van brandend hout hangt als een sluier over de omgeving en naarmate ze hoger komen wordt de rook ook dichter. Dan houdt Eric opeens met een ruk de teugel in. Een tweetal krijgers springt voor hen van tussen het geboomte vandaan... 'Zijn jullie daar,' schreeuwt één van hen... 'beter laat dan nooit... wij...' Hij staart als ziet hij een geest naar de Noorman en deinst dan achteruit... 'Vrees niet man,' zegt Eric, 'ja, ik ben het, in levende lijve... Snel zeg ons waar is Erwin, mijn zoon...' 'De Prins is... afgedaald... in de kloof Heer,' antwoordt de krijger. 'Wij wilden hem nog tegenhouden maar hij ging... en hij is niet teruggekomen...'

'Waar is Erwin de kloof ingegaan.' bijt Eric de krijgers toe. 'Wijs me de plaats.' Gevolgd door Svein, Axe en Artor haastten de beide mannen zich naar de rand van de afgrond. 'Hier was het heer Koning,' zeg de krijger onderdanig. 'We hadden net Camlech de vorst der Picten zien vallen, toen de Prins Erwin zonder verder wat te zeggen ineens afdaalde.' Eric klemt de lippen opeen en maakt een bevelend gebaar. De weg naar beneden is gevaarlijk en het duurt geruime tijd voor ze hoestend en hijgend van de doordringende rook op de bodem van de kloof staan 'Een plek des doods,' mompelt de krijger. 'Hoeveel Picten hier het leven gelaten hebben weet ik niet, maar het zijn er heel wat. Het was een prachtig krijgsplan van de Prins. Wij met ons achten tegen misschien wel duizend Picten. Kijk daar, daar ligt Camlech. De wraak is voltooid, zei Erwin en dat is hij ook.' 'Des te minder begrijp ik, waarom hij toch in de kloof wilde afdalen,' mompelt Eric afwezig neerkijkend op het brede afstotende gezicht van de dode Pictenvorst. Hard roept hij de naam van zijn zoon. Het geluid van zijn stem lijkt te smoren in de zware dikke rook die bijkans ondoordringbaar in de kloof hangt. 'Erwin!!' Keer op keer herhaalt de Noorman wanhopig zijn roep en de stemmen van de anderen voegen zich bij de zijne, maar alles is vergeefs... Erwin de Prins der Noren wordt niet gevonden...

Eric's gezicht vertoont geen enkele emotie als hij uit de kloof vandaan komt. Bijna schuchter treedt Artor op hem toe, met een vijftal haveloze kerels. 'Guttorm noemt men mij,' zegt één van hen, 'ik was de aanvoerder van Prins Erwin's leger. De Picten die nog niet in de kloof waren zijn in wanorde teruggetrokken.' Eric knikt kort en even licht een trotse flonkering op in zijn ogen. 'Dank zij mijn zoon en deze zeven helden is Brittanie gered van de Picten, Artor,' zegt hij. 'Er valt niets meer te doen, dan huiswaarts te keren.' Het is een overwinning zonder vreugde. Al zijn er ook velen onder de Norenkrijgers die niet erg op Erwin gesteld waren, toch beseffen zij het offer wat de Noorse Prins gebracht heeft en het verlies dat hun Koning getroffen heeft, maakt allen stom. Een kleine troep krijgers trekt uit om Ingrid, die nog steeds in het hoofdkamp der Britten verblijf houdt. op te halen en als eindelijk de ranke gestalte van het meisje hoog en trots te paard door de avond nadert, kijkt Olaf de Berenjager schuw Eric aan. 'Iemand moet het haar vertellen,' gromt hij, 'eh... ik?' 'Ik zal het doen,' zegt de Noorman en zoals in een droom gaat hij haar tegemoet...

Terwijl hij naar woorden zoekt om haar de dood van Erwin te zeggen, treedt de Noorman op Ingrid toe. Haar gezicht staat strak, uitdrukkingsloos en daar komt geen verandering in, als Eric haar zo voorzichtig mogelijk inlicht. Over hem heen zoeken haar ogen de gestalte van Olaf de Berenjager, temidden van de anderen en ook die anderen voelen haar blikken als ijs op zich rusten. 'Beter is het zo, Koning,' zegt zij dan met een heldere stem, 'tevelen zijn er, die Erwin een kwaad hart toegedragen hebben. Ze zullen zich nu wel opgelucht voelen en daarbij zullen ze zich dan zelfgenoegzaam op de fatsoenlijke schouders kloppen, want die éne kwade wolf hebben ze uitgeroeid...' Opmerkzaam kijkt Eric haar aan. Is dit de zachtaardige Ingrid? 'Nu menen zij allen dat ik mee zal gaan, om oppassend temidden van deze brave nette – ze wacht even en vervolgt dan met een stem als een zweepslag – huichelaars! Nooit!! Was Erwin een wolf, zij daar zijn de jakhalzen en geen wolvin duldt het gezelschap van jakhalzen. Ik weet dat Erwin getracht heeft goed af te maken, wat hij verkeert was begonnen, Koning,' wendt zij zich tot Eric. En terwijl deze niet goed weet of hij droomt of waakt, fluistert zij hem opeens met veel zachtere uitdrukking in de ogen toe: 'Dit moest ik zeggen, maar treur niet... Erwin leeft!'

Terwijl de anderen geen flauw idee hebben wat er aan de hand is, volgt Eric alleen het meisje. Erwin leeft... Hij kan het nog nauwelijks geloven en toch even later ziet de Noorman zijn zoon, weliswaar uitgeput, maar in levende lijve voor zich. 'Ik had willen verdwijnen,' fluistert de Prins, 'nooit meer terugkomen, maar Ingrid...' 'Zij vond mij en van haar hoorde ik dat je niet dood was.' Erwin houdt zijn hand op. 'Vaarwel Koning,' fluistert hij, 'Camlech is dood, het lost mijn schuld niet in, ik weet het, en daarom scheiden wij thans, want ik bezorg je slechts last en ongeluk en ik weet hoe men over mij denkt in Noorwegen, dus blijf ik hier met Ingrid en de zeven mannen die nog aan mijn zijde staan.' 'Je kunt hier niet blijven,' zegt Eric schor, 'zonder verzorging, alleen in een vijandig land, je hoeft niet mee naar Noorwegen terug, als je dat niet wilt Erwin, zelfs niet omwille van je moeder... Blijf bij mij voorlopig, want de Picten zijn nog niet verslagen en ook ik keer dus nog niet naar Noorwegen terug.' Er kruipt een glimlach over Erwins ingevallen gezicht, moeizaam grijpt hij Erics toegestoken hand en staat op en als herboren gaat hij tussen Ingrid en zijn vader de lange weg terug...

Avond sluit zich over de begroeide heuvels van het hoogland, en in de duisternis blijft alleen het zwakke lichtschijnsel van een der vensternissen in de hoekige Romeinse bouwval, waar Eric's Noren en Artor's Britten hun hoofdkwartier hebben opgeslagen. In het schaars verlicht vertrek, vechten Ingrid en Eric de Noorman voor het herstel van de door uitputting en verwonding totaal verzwakte Erwin. De verschrikkelijke gebeurtenissen in de kloof waar het Pictenleger zo'n gevoelige nederlaag leed liggen al weer enkele weken achter hen, maar het zal nog wel weken duren, voordat de Noorse prins, weer voldoende hersteld is om het ziekbed te kunnen verlaten. Eric en Artor, de Britse held, hebben intussen niet stil gezeten. De Noorse schepen die in een baai op Pictengebied lagen, zijn overgebracht naar een veiliger oord, en een sterke verdedigingslinie is opgeworpen langs de grens van Pictenland. Weliswaar hebben verspieders gemeld dat het Pictenleger na de dood van Camlech werd ontbonden, maar men kan toch nooit weten... en de Saksers zijn er tenslotte ook nog. De berichten die spionnen over hen brachten waren dermate onrustbarend dat Artor er maar het liefst meteen op afgegaan was, maar op voorstel van Eric is voorlopig een klein troepje krijgers onder aanvoering van Axe naar het hof van de Britse vorst gezonden. Ten eerste om deze in te lichten over de aanwezigheid van Eric en zijn Noren, ten tweede om de Brits vorst te waarschuwen voor de Saksers, aangezien het verblijf van een klein troepje hunner in de gelederen van de Picten, nog steeds onopgehelderd is, en ten derde om er achter te komen hoe de situatie aan het Brittenhof nu werkelijk is. En op deze avond terwijl Eric en Ingrid Erwin nog wat gezelschap houden, wordt opeens de deur geopend en staat Artor voor hen. 'Er is nieuws van Axe's troepje,' zegt hij, en zijn gezicht verraad dat het geen goed nieuws is.

Haastig volgt Eric de lange Brit naar buiten waar de teruggekeerde krijger inmiddels in een der houten stellen is ondergebracht. De man ziet er beklagenswaardig uit. 'Waar zijn de anderen? Axe?' wendt Eric zich verschrikt tot Artor. Deze wijst veelbetekenend op de gewonde. 'Wat er van mijn makkers en van onze aanvoerder, Axe, geworden is, weet ik niet,' stamelt deze, 'ik had moeite genoeg om mijn eigen nek te redden, en dat lukte ook maar ternauwernood.' De man haalt diep adem en vervolgt, 'het waren de Saksers die ons aanvielen, koning, wij ontmoetten hen op een avond en aangezien daar geen kwaad in stak, zei Axe hen, dat hij onderweg was naar de Britse vorst... Daarop vielen ze ons aan.' 'Is Axe dood,' zegt Eric hees. De gewonde haalt de schouders op... 'ik zeg U ik weet het niet.' In een onbehagelijke stilte staren Eric en Artor elkaar aan. 'Als die schurken mijn goede pleegzoon Axe ook maar één haar krenken,' fluistert de Noorman, 'dan... dan, wee hen.' En zelfs de geharde Britse held schrikt van de onheilspellende gloed in Erics ogen.

Nadat Eric zich ervan overtuigd heeft dat het de gewonde aan niets ontbreekt, belegt hij ogenblikkelijk een vergadering met Svein, Artor, Olaf en zijn krijgsaanvoerder. 'Er is dus iets mis daar in het land van Vortigern,' zegt hij grimmig. 'Wij hadden het kunnen weten, want van Saksische piraten valt alles te verwachten. Wat mij wel verbaast, Artor, is dat jouw spionnen zo weinig aan de weet zijn gekomen.' Artor haalt hulpeloos de schouders op. 'Vortigern's burcht is omgeven door het Saksenleger; het leger der Britten heeft zijn kamptent daar vlak bij. Veel meer dan dat konden mijn mensen niet gewaar worden. Ook in het kamp van Vortigern's Britten wist niemand het ware. Af en toe verschijnt een of andere raadsman die het contact tussen de Britse legeraanvoerder en de koning in de burcht onderhoudt. Maal deze meldt nooit iets onrustbarends.' 'Dat is al onrustbarend genoeg,' knikt Eric grimmig. 'Ik vertrouw die contactman niet, wie is dat?' Artor haalt de schouders op. 'Een edeling uit de burcht.' 'En de Saksers die niemand door laten, laten hem wel door?' snuift Eric opstaande, 'en dat luchtje is tot hier toe te ruiken. De Britse legeraanvoerder heeft kennelijk een verstopte neus; laat driehonderd van onze beste krijgers, Noren en Britten zich reisklaar maken, het wordt tijd dat wij daar zelf eens gaan neuzen.

Terwijl de krijgsaanvoerder zich haast om Erics order uit te voeren, keert deze zich in gepeins om. In de situatie om Vortigerns's burcht, zoal deze door Artor werd geschetst, is een boel onduidelijk. Waarom bijvoorbeeld ondernemen de Britten niets om de Saksische bende rond Vortigern's burcht te verdrijven. Zijn ze bang dat daardoor hun vorst gevaar loopt? Deze bevindt zich toch in de burcht. Dat de Saksers zelf niets aan de toestand veranderen is duidelijk genoeg. Ze beheersen daarmee de gehele situatie en de Britten laten het zo. Toch moet het mogelijk zijn de Saksers te verdrijven of weg te lokken desnoods. Een gestalte kruist zijn pad. Het is Guttorm, de gewezen aanvoerder van Erwins bende. Eric heeft de man een plaats gegeven in zijn leger en het laat zich aanzien dat de oude vrijbuiter deze plaats dubbel en dwars waard is. 'Guttorm.' Op het moment dat Eric de man ziet, flitst er opeens een gedachte door hem heen. 'Guttorm,' zegt Eric, als de krijger voor hem staat, 'wat is er eigenlijk geworden van die Saksers, die in Camlechs leger waren? Vonden zij ook de dood in de kloof?' 'Ze reden vlak achter Camlech toen de Prins deze neerschoot,' antwoordt Guttorm. 'Dat schot was het sein om de Pictenbende te bedelven onder stenen en stammen, vanaf de heilingen, vermoedelijk zijn ook zij daar aan hun einde gekomen.' 'Vermoedelijk... maar zeker is het niet,' prevelt Eric, de man bedankend. Hij zoekt Olaf dé Berenjager op die mistroostig voor zich uit zit te staren, want als plaatsvervanger van de Koning moet hij achterblijven... 'Zeg, zijn die Picten die vrijwillig bij jullie bleven, omdat ze het leven geschonken werd er nog...?' 'Wis en zeker,' gromt Olaf 'en ze zijn zo trouw als honden.' 'Dus te vertrouwen zijn ze,' mompelt Eric, 'kan ik die kerels niet een tijdje lenen?' 'Lenen? bromt de geweldenaar verbaasd. 'Vraag het ze zelf, Koning maar waarom...? Daar zit natuurlijk weer en of ander slimmigheidje achter.' 'Precies,' grijnst de Noorman, 'een heel slim slimmigheidje.'

Met behulp van Olaf kost het gelukkig niet veel moeite, de Picten mee te krijgen. Inmiddels is alles voor het vertrek in gereedheid gebracht. Gemelijk staat Olaf de troep met Eric en Artor aan het hoofd, gade. ''k Zou ook mee willen,' gromt hij, 'maar dat schijnt niet te kunnen...''Bij Thor, ben ik eigenlijk wel je plaatsvervanger Noorman.' 'Tja,' grijnst Eric, 'ik dacht dat je dat zelf zo beslist had indertijd Olaf, maar,' laat hij er op volgen, als hij het gezicht van de Berenjager nog meer ziet betrekken, 'wacht maar even af. Ik vermoed dat ik je binnenkort met de rest van de mannen wel nodig heb.'
Zo gaat de troep van driehonderd Noren en Britten op weg en ze reizen voornamelijk 's nachts, omdat Eric zijn aanwezigheid voor alles geheim houden wil. De Picten zijn als verkenners vooruit gezonden, hetgeen gevaar voor ontijdige ontdekking nog meer vermindert. De eerste dagen zien ze slechts verlaten hofsteden, zo dicht nabij Pictenland is dat geen wonder. Maar dan wordt de Noorman keer op keer door de Picten, die voortreffelijk werk doen, gewaarschuwd, voor de aanwezigheid van kleine dorpen, en boerenwoningen, zodat ze meermalen grote omwegen moeten maken door de wouden. En dan komt het moment waarop Eric gewacht heeft, de Picten hebben een ruiterbende ontdekt, een dagreis naar het zuiden. Met Svein, Artor en een zestal krijgers volgt hij de verkenners en slaat vanuit het donkere woud de kleine schare ruiters gade. Tot hij tevreden knikt... 'Saksers! Dat stel nemen we te pakken...'

'Als je die daar wilt proberen in te halen zullen we hard moeten lopen,' gromt Svein sceptisch. 'Maar we gaan niet als dwazen achter hen aanhollen,' grijnst Eric, 'integendeel, ze zullen hard naar ons toekomen. Luister.' Kort zet hij zijn krijgslist uiteen en Svein knikt tevreden. 'Dat zaakje wil ik wel opknappen met een paar man,' zeg hij. En zo rijdt hij even later met vier krijgers uit. Verborgen achter de stammen op de beboste helling ziet Eric hem gaan en met hem tientallen andere paren ogen, verdekt opgesteld in een grote cirkel. 'Goed zo, Sveintje,' mompelt Eric, als hij het kleine troepje met veel vertoon van verwarring ziet stoppen, zodra zij in het gezichtsveld van de Saksers zijn gekomen. Dan, na een korte aarzeling, wendt Sveins groepje de teugels en keert kennelijk zeer verschrikt op zijn schreden terug. Het kan niet uitblijven of dit gedrag moet de argwaan van de Saksers opwekken, en juist zoals Eric gehoopt had, komt de hele bende schreeuwend achter Svein zijn krijgers aan. 'Het is te mooi om waar te zijn,' prevelt Eric. 'Dat zo'n doorzichtige list nog slaagt ook. Ze lopen nota bene met open ogen in de fuik, die voor een kind nog te zien moet zijn.'

Juist buiten bereik van de pijlen die de Saksers hen vruchteloos achterna zenden jagen Svein en zijn vier krijgers in galop voort. Brullend en scheldend achtervolgen de Saksers hun prooi, die soms dichtbij lijkt maar net nooit dichtbij genoeg. De vijf Noren rijden de fuik binnen en opeens schijnen de Saksers iets te begrijpen. Zij zien de beboste helling donker en ondringbaar voor zich en de smalle stroken woud links en rechts. Een levensgrote val... maar dan is het al te laat. Er klinkt een schallend bevel en opeens zien de Saksers zich omgeven door een ring van zwaar bewapende krijgers. 'Wapens neer, afstijgen en er zal je geen leed geschieden!' roept een krachtige stem, die blijkt toe te behoren aan een grote gebronsde krijger in een lange mantel. 'Kom allen hierheen. Nee, laat de paarden achter, daar zorgen wij wel voor.Ê evreesd rondloerend voldoen de Saksers aan dit bevel en achter hen worden de veroverde paarden en wapens snel weggebracht. 'Laat de aanvoerders naar voren komen!' beveelt Eric en als de Saksers dichterbij gehokt staan in een kring van grimmige Noren en Britten. 'Ik ben de aanvoerder en wie zijn jullie, bij de Goden!' roept een der Saksers met een breed plat gezicht. 'Vragen stellen wij hier, Sakser.' snauwt Eric, 'en je doet er goed aan snel naar waarheid te antwoorden want er zijn bomen genoeg om jullie allemaal op te knopen.' Wij zoeken een troepje krijgers dat op weg naar Koning Vortigern door Saksers werd overvallen. Weet je daar iets van Sakser?' Er is vrees in de ogen van de gevangene. Hij likt zich de lippen en schudt het hoofd. 'Ik weet dat je liegt, man,' snauwt Eric, 'wat hebben jullie met mijn krijgers gedaan? Spreek en leef, of zwijg en sterf!'

'Als ik spreek, gebeurt me dan niets?' gromt de Sakser. 'Juist, als je de waarheid spreekt tenminste,' knikt Eric. 'Spreek vrijuit, een woord is een woord.' 'Wij...' aarzelt de Sakser, 'we overvielen ze en doodden er een drietal. De rest ontkwam in het duister.' 'En hun aanvoerder?' dringt Eric aan. 'Die jonge kerel? Die is dus ook ontkomen,' klinkt het stugge antwoord. Eric knijpt de lippen opeen; een antwoord op de brandende vraag, wat is er met Axe gebeurd is, heeft hij nu, maar is dit antwoord de waarheid? 'We zullen dit onderzoeken,' zegt hij dreigend,' en wee je gebeente, als je gelogen hebt! En nu nog wat anders! Wat weet je van het troepje Saksers, dat naar het land der Picten gereisd is?' De gevangene haalt de schouders op en loert Eric aan. 'Mogelijk weet gij er meer van Heer,' gromt hij. Maar de dreiging in Erics ogen ziende vervolgt hij haastig. 'Wat moet ik daarvan weten. Zij gingen naar de Picten toe. Met een boodschap van Hengist en Horsa. Hoe dat verder zal aflopen weet ik ook niet.' Haast onmerkbaar ontsnapt Eric een zucht van opluchting. De Saksers weten dus niets van wat er in de kloof gebeurd is. En het is welhaast zeker, dat de Saksische boodschappers daar dus ook allen omgekomen zijn.

Eric knikt kort en wendt zich om. 'Bewaak dit stel goed,' zegt hij tot de krijgsaanvoerder. 'We trekken ons voorlopig in de wouden terug. Laat opzadelen en stuur de Pictenverkenners naar mij toe.' Even later staan de donkere krijgers tegenover de Noorman. 'Gij zijt trouw als de wolf, sterk als de beer, snel als het hert en moedig als de arend,' zegt hij, 'maar hebt ge ook de sluwheid van de vos?' De oudste der Picten richt zich trots op. 'Sedert de verschrikkelijke krijgsheer, die zich berenjager noemt, ons leven nam en het teruggaf, zijn zij zeker wijzer geworden, oh opperheer!' zegt hij, 'maar sluwheid past een dienaar niet.' 'Goed geantwoord,' knikt Eric. 'Ge krijgt een moeilijke gevaarvolle taak. Ge zult met een aantal mannen naar de tenten der Saksers rijden en hen vertellen, dat gij komt in naam van de Grote Camlech, die hier met de Saksische krijgsheren Hengist en Horsa een onderhoud hebben wil.' De Pict staart de Noorman sprakeloos aan en schudt deemoedig, maar beslist het hoofd. 'Deze taak volbrengen wij niet, Heer! Camlech is dood, in zijn naam zullen wij niet handelen of de geest van Camlech zal zich op ons wreken.'

Met een tevreden glimlach staart Eric de kleine troep Picten na. Hij heeft ze toch zover gekregen dat ze met zijn boodschap naar de Saksers gaan. Alleen moest de boodschap iets gewijzigd worden. In plaats van Camlech is het nu de krijgsheer der Pictenlegers die men uitnodigt voor de bespreking. Als onderdeel van zijn plannetje heeft hij nog drie Picten, waaronder de aanvoerder, bij zich gehouden en als het plannetje lukt, zullen de Saksers lelijk op hun neus kijken. Inmiddels trekt het leger van Britten en Noren zich diep in de bijna ondoordringbare wouden terug waar ze op een geschikte plek een kamptent maken. Een dubbele kring van wachtposten moet hen beschermen tegen nieuwsgierige, vijandelijke ogen. Maar de enige die hen begluren zijn die van wolf en beer. De dagen rijgen zich aaneen en de spanning onder de mannen stijgt, tot op een nacht het rusteloze gekef der wolven, die voortdurend als schimmen rond de legerplaats zwerven, aanzwelt, tot een spookachtig gezang en de Noorman begrijpt, dat er iemand op komst is. Even later verschijnt een drietal wachters in het kamp. 'De Picten komen terug, heer,' meldt een van hen de Noorman. 'Dat wil zeggen, het is er één.' 'En de Saksers?' vraagt Eric gespannen. 'Er zijn geen Saksers bij, heer,' klinkt het antwoord en Eric klemt de lippen opeen, want zonder Saksers valt hun hele plan in duigen.

Zwijgend luisteren Eric, Artor en Svein naar de berichten van de Pict, die teruggekeerd is. 'Mijn broeders moesten in het kamp der Saksers blijven, oh krijgsheer,' zegt de man. 'Alleen mij zonden zij heen. Door mijn mond vroeg de Saksische hoofdman, waarom de vorst der Picten de Saksische boodschappers niet teruggestuurd heeft? De Saksische krijgsheer wenste te weten, wat er van zijn mannen geworden is. En hij verzoekt de vorst der Picten, hen alsnog terug te laten keren naar de kampvuren der Saksers. Tot zolang blijven de Pictenboodschappers bij hen te gast.' Grimmig staren Eric en Artor elkaar aan. 'Ik had het kunnen weten,' mompelt Eric, 'dit is een logisch antwoord, maar wie denkt er nu aan, dat een Sakser zó sluw kan zijn?' Svein Langtand snuift verontwaardigd en Eric klopt hem grinnikend op de schouder. 'Ik heb me kennelijk vergist, dat merk ik nu. Maar wat te doen?' Hij staart even in diep gepeins voor zich uit en grijnst dan roekeloos. 'Keer nogmaals naar de kampvuren der Saksen terug, oh boodschapper,' zegt hij tot de Pict. 'Vertel de hoofdman der Saksen dit. De grote krijgsheer der Picten begrijpt de zorg van de Saksenhoofdman voor zijn mensen; maar de wetten der Picten eisen, dat nimmer dezelfde boodschappers gebruikt worden voor twee berichten. De Saksische hoofdman zal zijn dappere Saksers spoedig weerzien. Hij kan in zijn kamp blijven, want de grote krijgsheer der Picten is reeds op weg gegaan, om hem daar bezoeken. Driehonderd Pictvnkrijgers worden vooruit gezonden, om alles voor het verdrijf van de Picten krijgsheer in gereedheid te brengen. 'Eh?' fronst Svein verbaasd, evenals de anderen, 'hier moet wel een ontzaggelijk slim plan achter zitten. Want wáár wil jij driehonderd Picten vandaan halen?' 'Die driehonderd Picten,' glimlacht Eric, 'zijn wij.'

Het kost Eric moeite, de anderen voor zijn plan te winnen. Vooral Artor en de Picten hebben tegenwerpingen. Hóe namelijk, moeten grotendeels blonde Noren zich vermommen, om er uit te zien als de donkere Picten zonder ogenblikkelijk argwaan te wekken? Maar wat Eric zegt, is ten slotte wáár: De Saksers hebben feitelijk nog nooit een Pictenkrijger gezien, dus kunnen ze er uit zien, zoals ze zelf willen, als het maar woest en wild is. En woest en wild wordt het: de mannen, Noren zowel als Britten, krijgen er al gauw schik in, zich zelf zo afschrikwekkend mogelijk uit te dossen; hoe, dat kan Eric minder schelen, als de blonde Noren hun haren maar maskeren. Zelf geeft hij het goede voorbeeld, door een wapenrok met het bont naar buiten om een gehoornde helm te wikkelen. De delen van zijn gezicht, welke dan nog zichtbaar zijn, smeert hij in met houtskool, evenals zijn ontbloot bovenlijf, en in de wildeman die dan voor hen staat zou werkelijk niemand Eric, de Koning der Noren, nog herkennen. 'Nou, ik denk, dat die Saksers zich een ongeluk schrikken,' mompelt Artor, als hij tenslotte de gehele troep zo uitgedost ziet rondlopen. 'Maar 't is waar, wildere Picten heb ik nog nooit gezien.' Een klein troepje Britten is verschoond gebleven van de verkleedpartij en deze zullen zich met Artor en Svein, die wegens zijn lengte ogenblikkelijk argwaan zou wekken, naar het Brittenkamp begeven, aangezien Eric de aanvoerder van het Brittenleger ook niet helemaal vertrouwt. Met een handdruk scheiden zij. Zo rijdt even later Eric aan het hoofd van zijn woeste bende 'Picten' het Saksenkamp en het gevaar tegemoet.

Aangezien het Eric beter lijkt, ontmoetingen met Britse krijgers voor alsnog te voorkomen, reist de troep verklede Noren en Britten 's nachts. Zo komen zijn onopgemerkt in de buurt van Vortigerns burcht en daar besluit Eric, eerst eens op verkenning te gaan. Ten slotte weet hij ook niet, wat de Saksers zullen doen, wanneer ze horen dat er driehonderd Picten naar hen onderweg zijn, en van de houding van de Saksers zal het afhangen, of zijn drieste plan slagen kan. De troep trekt zich dus in het woud terug en Eric gaat met een paar man op verkenning. Vanaf een der omringende heuvels slaat hij de situatie gade. De Saksers zijn inderdaad heer en meester van het terrein, want hun kampement ligt voor de ingang naar de burcht en zonder toestemming van de Saksers kan er geen muis in of uit.

Waar het Brittenleger zich bevindt, kan hij vanaf de plek waar hij ligt niet zien, maar dat boezemt hem op dit ogenblik ook weinig belang in. Snel keren de verspieders naar de troep terug. 'Fakkels gereed maken!' klinkt het bevel. Er wordt een vuur geslagen en de een na de ander vlammen de zware, met vet en hars ingesmeerde takken, welke de mannen bij zich hebben, knetterend op.
En zo zien de Saksische wachtposten tegen de avond een lange flakkerende slang van rossig licht langs de helling omlaag komen. 'De Picten,' gromt één van hen, 'nou zie je het. Als ze kwaad in de zin gehad hadden, kwamen ze niet zó, met volop licht.' Maar dáárin zou de schildwacht zich lelijk vergissen.

De Saksers die door al het niets doen in het kamp landerig geworden zijn, beschouwen de komst der 'Picten' als een welkome afleiding en luid met hun wapens op hun schilden kloppend begroeten zij de bondgenoten. De 'Picten' laten zich ook niet onbetuigd en stoten de ijselijkste kreten uit, waarbij zij gevaarlijk met hun toortsen zwaaien. Zo, door een haag van Saksers rijden de woestuitziende 'Picten naar het midden van het kamp, waar Erics ogen al gauw de alleenstaande grote tent van de aanvoerders ontwaart, en dat handelt hij ogenblikkelijk. Met een luide kreet springt hij naar voren en slingert zijn fakkel naar de dichtopeenstaande tenten. Dat is het sein voor de anderen. De Saksers staan als aan de grond genageld en beseffen pas, dat er iets heel erg mis is, wanneer om hen heen de vlammen beginnen op te laaien. 'Het kamp brandt! Verraad!' brult een stem, maar op hetzelfde moment slaan de 'Picten' om zich heen. Vanaf een der beboste hellingen zien Artor en Svein het gebeuren. 'Als dat maar goed gaat,' gromt Svein. 'Ga jij voor mijn part naar dat Brittenkamp, ik moet dáárheen met 'n paar man, want zonder Sveintje redt die Noorman het niet.'

De Noorman redt het echter best. De Saksers zijn zo volledig overrompeld, dat ze de eerste ogenblikken niet aan tegenstand denken en dit voordeel weten de 'Picten' goed uit te buiten. Diep dringen zij in het kampement door en splitsen de Saksers in kleine groepen die zich dan in de meeste gevallen haastig overgeven. Hier en daar levert een ingesloten groep een verbitterd gevecht maar zodra zij hun kans schoonzien, kiezen zij het hazenpad en verdwijnen naar de bossen. Als Svein met zijn groepje arriveert, is zijn hulp al vrijwel niet meer nodig. Ook de grote krijger, die Eric uit de tent der aanvoerders tevoorschijn zag komen probeert de benen te nemen. Aanvankelijk heeft de kerel zich dapper geweerd, maar zijn toestand dreigt onhoudbaar te worden. Met een laatste blik om zich heen wil hij de wijk nemen, als Eric zich met geweld een weg naar voren baant. De grote kerel heft vertwijfeld zijn zwaard, maar met één slag slaat Eric het hem uit de vuist en als een klem sluit zich zijn hand om 'n mans pols. 'Hengist of Horsa, zeg op, wie ben je?' Hengist,' klinkt het gesmoord. 'Goed zo, Sakser, en hier staat de Noorman, de Noorman, die je meende gedood te hebben,' zegt Eric grimmig. En de blik in zijn ogen ziende zakt de Sakser van pure angst haast door de knieën.

'Ik dacht dat je verdronken was, Koning,' stamelt Hengist, alsof dat hem verontschuldigt. 'Ja, dat dacht je,' knikt Eric, 'maar er moet veel gebeuren voor de Noorman zich door een Sakser laat verdrinken, dat zie je nu.' 'Waar is je broeder Horsa?' 'In de burcht,' mompelt Hengist met een hoofdbeweging en Eric heeft moeite zijn verbazing niet te tonen. 'Dus dát is de reden, waarom de Saksers de burcht van de Britse vorst aangevallen hebben. Hoewel de Saksers eigenlijk de Britse vorst in hun macht hadden, konden zij niets beginnen, omdat deze weer Horsa in zijn macht had. Maar, wat heeft dan de Britse aanvoerder belet, het Saksenkamp aan te vallen? Op dat moment ontstaat er beweging onder zijn krijgers, die druk bezig zijn hun 'Picten'-uiterlijk te verwijderen. Dan ziet hij een klein troepje Britten naderen. 'Wat is dat hier?' snauwt de voorste, kennelijk de Britse legeraanvoerder. 'Wat zijn jullie voor landlopers? Picten?' 'Noren zijn wij,' antwoordt Eric, 'en de bondgenoten van Koning Vortigern, die nu tenminste zijn burcht weer uit kan. Dat moet je verheugen, Heer aanvoerder, maar dat doet het niet en dat geeft te denken.' 'Hoe meen je dat?' roept de Brit uit. 'Ik meen, dat we jou eens aan de tand moeten voelen,' snauwt Eric. 'Je bent mijn gevangene.'

De hand van de Brit vliegt naar zijn zwaard en met een rood hoofd buldert hij: 'Ik jouw gevangene, zwerver? Weet goed wie ik ben!' 'Daar probeer ik juist achter te komen,' onderbreekt Eric hem snijdend, 'maar weet dan ook goed wie ik ben. De bondgenoot en vriend van Koning Vortigern. Eric, koning der Noren.' Eric ziet dat de Brit schrikt en dat niet alleen van de dreigende Norenkrijgers die hem aan alle zijden omringen. 'Een paar vragen zul je me antwoorden,' zegt Eric grimmig. 'Waarom ondernam je niets om de Saksers van de Burcht te verjagen? Waarom...' 'Overbodige vragen!' klinkt opeens een heldere stem. Met een kreet van verrassing en vreugde wendt de Noorman zich om. 'Axe! Hoe ter wereld...' 'Dat vertel ik later,' grijnst Erics verloren gewaande kleinzoon. Beschuldigend kijkt hij naar de Britse hoofdman. 'Hij is een verrader! Luister allen. Er was al langer een geheim krijgsplan tussen deze Britse hoofdman en Horsa de Sakser. Het Britse leger moest uit de weg geruimd worden. Het wachten was slechts op Saksische versterkingen die van overzee moesten komen. Maar met de versterking van '300 Picten' zou het ook wel lukken. De Saksers zouden zich zogenaamd terugtrekken over de heuvels. De helft van het Britse leger moest hen volgen om hen in het oog te houden. De andere helft zou zich naar de burcht van Vortigern begeven. Maar samen met de 300 zogenaamde Picten hadden de Saksers genoeg overmacht om deze twee helften van het Britse leger een voor een in de pan te hakken. Inmiddels had Vortigern Horsa vrijgelaten en zouden de Saksers de burcht kunnen aanvallen. Vortigern zou gedood worden en hij – met de vinger naar de Britse hoofdman – zijn plaats innemen. Niet waar? Zo was het toch afgesproken?' De Brit verbleekt. 'Hoe... Dat gesprek met Horsa die avond in de tent kort voor de komst van de zogenaamde Picten. Dat gesprek luisterde ik af,' zegt Axe. De Brit buigt het hoofd. 'Goed,' fluistert hij, 'zo was het.'

Enige tijd later bestijgt Eric aan het hoofd van zijn aanvoerders de steile houten treden die naar Vortigerns burcht voeren. De strijd is voorbij. De Saksers zijn onder bewaking gesteld, evenals de Britse hoofdman. Artor, de Britse held, heeft voorlopig het bevel over het Britse leger genomen. De poort in de hoge houten palissade zwaait krakend open en met uitgestoken armen komt de koning der Britten Eric tegemoet. De begroeting laat aan hartelijkheid niets te wensen over en de Britse vorst geeft bevel alles in gereedheid te brengen voor een groots feest. Maar intussen wordt de harde werkelijkheid ook niet vergeten. Men weet dat Saksische versterkingen onderweg zijn en voor deze weer nieuwe moeilijkheden veroorzaken, wordt het Britse leger versterkt met een deel van Artors vrijheidskrijgers. Erics Noren worden naar de landingsplaats gezonden, terwijl de Noren, die zich nog onder aanvoering van Olaf de Berenjager in het binnenland bevinden, opdracht krijgen zich bij deze krijgsmacht te voegen. Gezamelijk zijn zij sterk genoeg om de Saksers het hoofd te kunnen bieden. Bovendien heeft Vortigern nog steeds Horsa als gijzelaar op de burcht. 'Het gevaar is bezworen,' zegt de Britse koning des avonds aan het feestmaal. 'Dank zij u, koning der Noren, dank zij Artor. Gezamenlijk hebt gij Brittannië van zijn bitterste vijanden bevrijd.' Luide toejuichingen, schitterende toespraken volgen, maar telkens dwalen Erics ogen af en in z'n geest ziet hij zijn zoon voor zich. Voor allen hier is de strijd voorbij. Voor hemzelf moet de laatste, de zwaarste strijd nog komen.

Een paar dagen slechts blijft Eric en zijn mannen op de burcht van Koning Vortigern, veel te kort naar diens zin en zeker ook naar de smaak van Svein Langtand, die het op de gastvrije burcht best naar zijn zin heeft, maar de onrust knaagt aan Eric's hart en als spreekt hij er niet over, toch begrijpt Vortigern dat en zo worden de Noren op een vroege ochtend uitgeleide gedaan door de dankbare Britten. Enige dagen later staat de Noorman tegenover zijn zoon die dank zij de goede verzorging van Ingrid al aardig opgeknapt is.
'Een moeilijk woord moet ik met je spreken, mijn zoon,' begint Eric aarzelend. Met een dappere glimlach onderbreekt de jonge Noor hem. 'Zo moeilijk is het niet vader,' zegt hij, 'ik kan niet meer terugkeren naar Noorwegen, dat weet ik... en wat geeft het? De edelen zijn mij nooit goed gezind geweest, na wat gebeurd is hebben zij bovendien nog recht van spreken. Maar til dit niet te zwaar vader. Ik WIL niet eens meer terug naar Noorwegen. Er is een land waarover jij me vaak verteld hebt... het land van belofte, van melk en honing, ver weg over de westelijke zee daarheen zal ik gaan met de mannen die bij mij gebleven zijn en met Axe en Aranrod...' 'Axe en Aranrod ook,' stoot Eric uit. 'Ja, ook zij kunnen niet terugkeren naar hun land, sedert daar een schurkachtige edeling de macht in handen genomen heeft.' De Noorman knikt met een glimlach. 'Ik had ditzelfde aan je voor willen stellen mijn zoon,' zeg hij dan zacht, 'en ik weet dat je moeder dit ook begrijpen en aanvaarden kan.' Erwin knijpt de lippen opeen en staat langzaam op. 'Vaarwel dan – en met een lichte trilling van zijn stem – gebruikt hij het oude woord FADIR! Twee handen sluiten zich kort ineen en zwijgend staren de oude en de jonge Noorman elkaar in de ogen, dan met een werveling van zijn mantel is Eric de Noorman uit het vertrek verdwenen...

Een kleine vloot slanke Norenschepen nadert op een zonnige morgen het diepe fjord van Vestfold. Vrolijk gezang klinkt op als de schepen de een na de ander ligplaats vinden aan de landingsplaats. Onder het gejuich van de samengestroomde bevolking gaan de Noorse krijgers aan land en vreugdevol is het weerzien. Ook voor Eric die weinig ogenblikken later Winonah in de armen sluit, waarbij de oude hond Wolf zacht kwispelstaartend toekijkt. Begrijpend als altijd luistert Winonah naar de wederwaardigheden van haar zoon, die niet meer terug zal keren. 'Het is beter zo,' fluistert zij dapper, 'in dat prachtige rijke land over de zee, kunnen hij en zijn getrouwen een nieuw bestaan opbouwen... en... wie weet horen wij later nog van hen...' Zé aarzelt en Eric kijkt haar onderzoekend aan. 'Er is iets Winonah,' zegt hij, 'iets hindert je, zeg het...?' 'Ja,' antwoordt ze haperend, 'tijdens je afwezigheid zijn hier boodschappers gekomen uit een zuidelijk land. De keizer van het Romeinse Rijk... eh... roept je hulp in voor...' 'Oh nee,' zegt de Noorman haastig, terwijl hij met een twinkeling in zijn ogen de mantel van zijn schouders laat glijden. 'Geen woord meer Winonah, ik ben nauwelijks met m'n benen in huis en daar begint het alweer. Ik heb ook recht op een beetje rust dacht ik zo en al staan er tien keizers en twintig koningen aan de poort, Eric de Noorman doet voorlopig niet meer mee.'

EINDE

Rectificatie...

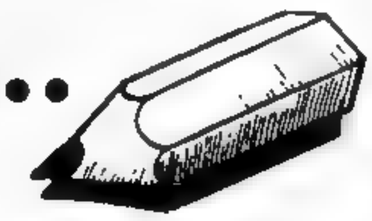

Niet alleen bevatte Stripschrift 116 enkele storende zetfouten, maar kon de lezer er ook enkele grote blunders in aantreffen.
De foto op pagina 11 is niet de foto van Piet van Elk, maar van Alain Saint-Ogan.
De foto op pagina 21 is niet de foto van Alain Saint-Ogan, maar van Piet van Elk.
Wilt u deze foto's in gedachten even omwisselen?
Er zouden misverstanden kunnen ontstaan over het artikeltje Zingt nu met zang van blijde tonen. *Dit is geheel per ongeluk terecht gekomen op de pagina's die ter beschikking staan van het Stripschap. Het artikeltje hoorde bij het nieuws en had moeten staan op pagina 38 in plaats van de ruiladvertenties, die dan weer terecht gekomen zouden zijn op de Stripschaps pagina.*
Nog even twee van de meest storende zetfouten:
blz. 4 onderschrift: (A. Barret SIA Musse?), *lees* (A. Barret S/A Musse?).
blz. 6 kolom 2, regel 16: oude, *lees* oudste.
Ach, alle begin is moeilijk. Ook voor een nieuwe uitgever. Excuses!

H.F.

hoe krijg je een van deze boeken?

Daarvoor kun je de antwoordkaart uit het hart gebruiken. S.v.p. invullen en opsturen!

STRIPTOPTWINTIG

Een strip-toptwintig van 1978, daarin mogen natuurlijk eigenlijk geen *oude* strips langs de achterdeur van 'n toevallig in dat jaar plaatsgevonden *herdruk* binnendringen. Aan de andere kant: al reken ik de herdrukken mee, dan *nog* haal ik ruimschoots de twintig niet. Bovendien wil ik me de kans om nu eindelijk eens wat onverwerkt jeugdsentiment in 'n hitlijst naar binnen te drukken niet uit handen laten slaan. Toch maar herdrukken meegerekend, dus. Verder wil ik, behalve mooie *albums,* ook goede *initiatieven* 'n plaats op de ranglijst geven, hoewel ik in geen van beide gevallen van plan ben die plaatsen te nummeren. Ze staan in willekeurige volgorde genoemd en het zijn allemaal *ex aequo's.*

Het

• herdrukken van de reeks Blueberry, door Oberon, is bijvoorbeeld zo'n toe te juichen initiatief, evenals het (weliswaar in 1977 gestarte, maar in 1978 nog steeds bestaande)

• A Suivre, van Casterman, vooral dankzij *Pratt* en *Tardi.* Werk van *Martin Lodewijk* is bij mij altijd welkom, zo ook

• Dossier Zevenslaper.

De *Indianenreeks* van *Kresse* vind ik buitengewoon mooi;

• De Gierenjagers is weliswaar niet het beste uit de reeks, maar toch zeer de moeite waard. Ik ben tot over mijn oren verliefd op *Isabelle Avondrood* en hoewel het laatste verhaal

• Maanzieke Mummies dus 'n gebroken mens van me heeft gemaakt, heeft het dat wel op 'n hele mooie manier gedaan.

Ik ben eigenlijk helemaal niet zo gek op *science fiction,* maar op de manier van

• La Ville qui n'existait pas van *Bilal & Christin,* of

• De Vale Schepper van *Mézières & Christin* lus ik er wel pap van.

Peter de Smet is altijd goed voor 'n slappe lach. Zo ook met

• Allemachtig (De generaal).

Hoewel hij af en toe wel heel erg compromisloos is blijf ik 'n grote fan van *Gotlib.*

• Trucs-en-Vrac bevat oud werk uit *Pilote* dat, gezien de dingen die hij de laatste jaren maakt, ineens van 'n haast alweer vergeten mildheid is.

Een al even grote fan ben ik van *Tillieux* en ik laat me de gelegenheid dus niet ontnemen dat dankzij de herdruk van

• het Dodenmeer

nog even uit te bazuinen.

Het zelfde geldt voor *Carl Barks,* dankzij het album

• Donald Duck op de Noordpool (nr. 10).

Hoewel de selectie van de verhalen niet bijster gelukkig is en de voorplaat bepaald monsterlijk, heeft Dupuis me met het uitbrengen van 'n aantal oude

• Kerstverhalen Nr. 1

uit *Robbedoes* wel 'n lol gedaan. Mensen als Franquin, Tillieux en Jijé hebben voor de vele extra kerst-, paas- en vakantienummers van Spirou of Robbedoes in de jaren vijftig en zestig 'n aantal juweeltjes van strips getekend, waar – aangezien deze extra nummers vroeger nooit integraal in de Robbedoes Verzamelbanden terecht kwamen, of soms zelfs helemaal niet in het Nederlands verschenen zijn – moeilijk aan te komen is. Het toevoegsel nr. 1 suggereert dat er meer zullen volgen. Als 't maar waar is.

Tenslotte is er nog dat pedante, chagrijnige, *high-brow* mens van 'n *Claire Bretécher.* Epigoon van Schulz, Parker en Hart. Ook zeer aandachtig naar Jules Feiffer gekeken. Resultaat:

• Les Frustrées, onlangs dankzij Van Wulften in het Nederlands uitgebracht. Strip voor snobs en andere intellectuele *upstarts.* Prachtig dus.

Wim van Helden

In *alfabetische* volgorde
Agent 327 'Dossier Zevenslaper': Martin Lodewijk
Blueberry 'Angelface': Giraud/Charlier
Chick Bill 'De vier Woestijnratten': Tibet
Donald Duck 'Donald Duck als poolreiziger': Carl Barks
Doonesbury: Trudeau
Epoxy: Paul Cuvelier
Franka 'Het meesterwerk': Henk Kuijpers
De Generaal 'De Generaal zoekt het hoger op': Peter de Smet
Haggarth 'Le crane aux trois serpents' (in A Suivre): Victor de la Fuente

Hamster Jovial (in Gummi): Gotlib
Idyl (in Gummi): Jeff Jones
Indianenreeks 'De Gierenjagers': Hans Kresse
Isabella Avondrood 'Maanzieke mummies': Tardi
Jan, Jans en de kinderen: Jan Kruis
Jugurtha (in Kuifje): Franz
Kwik en Flupke 'Archives Hergé II': Hergé
Legende van 'Scherpe Neus' en 'Driepoot de Wolf' (in Vrije Balloen); Auclair
Ravian 'De vale schepper': Mézières/Christin
De Spirit (in Gummi): Will Eisner
Vader en Zoon 'Vader en Zoon houden vol': Peter van Straaten

Het blijkt een ontzettend moeilijke klus om een lijstje samen te stellen van strips die je in 1978 het best hebt gevonden. Dit resultaat van veel nadenken en min of meer zorgvuldig afwegen moet dan ook als zeer voorwaardelijk beschouwd worden. De grootste beperking is dat je alleen verhalen kunt kiezen die je in 1978 onder ogen hebt gekregen, waardoor op dit lijstje tekenaars of series die ik erg goed vindt niet voorkomen, om de simpele reden dat ik in 1978 geen nieuw werk van hen onder ogen heb gekregen, of omdat het werk dat ze in 1978 hebben gepubliceerd niet hun normale hoge peil haalt. Een Top Twintig Aller Tijden zou er anders uitzien...
Maar goed, dit is het aarzelend resultaat van '78. Sommige verhalen staan er op als vertegenwoordigers van een komplete stripserie, zoals 'Dossier Zevenslaper' (waarin een prima plot een beetje slordig is uitgewerkt), 'Angelface', 'Duck als poolreiziger' (vooral om jeugdsentimentele redenen), 'De Generaal zoekt het hoger op' (de latere verhalen zijn een stuk beter dan deze oudjes), 'De vale schepper' en 'Vader en Zoon houden vol'.
De keuze van 'De vier Woestijnratten' moet beschouwd worden als een kompliment voor het uitstekende initiatief van Uitgeverij Panda om de oude Chick Bills weer voor een normale prijs beschikbaar te maken. Dit is trouwens het eerste Chick Bill-verhaal dat ik gelezen heb, in een tijd dat deze strip nog goed was. Ook daarom dus. 'Idyl' is in de lijst gezet omdat ik het prachtig getekend vind. Van de 'verhaaltjes' begrijp ik meestal niks, maar dan zal het wel Kunst zijn. En de overige verhalen... nou ja, die vond ik gewoon prettig om te lezen...

Rob van Eijck

P.S. Oh ja, tot een nummering van de verhalen ben ik niet gekomen, omdat genres en tekenstijl zo verschillend zijn, dat ik ze absoluut niet met elkaar kan vergelijken om tot een soort rangorde te komen.

1. Crumb: Scetchbook
   Pétillon: La dent creuse
   Moebius: Les yeux du chat

2. Hergé:Quick et Flupke (Archives deel 2)
3. Bilal en Cristin: La ville qui n'existe pas
4. Nicole Claveloux: La main verte
5. Chantal Montellier: 1996
6. Hugo Pratt: Les Etiopiques
7. Tardi en Manchette: Griffu

Potverdrie! Een lijstje zonder een Nederlandse strip! En dat in het verenigingsorgaan van Het Stripschap, de vereniging die toch 'de bevordering van de waardering van het Nederlandse beeldverhaal' in haar vaandel heeft staan. Weer mislukt dit jaar!
In Frankrijk schijnen ze de laatste jaren te denken dat de beste strips uit Nederland komen, zouden ze daar aan diezelfde zelfonderschatting lijden als wij in Nederland?
Moeilijk hoor zo'n lijstje. Dit is de twintigste versie. Wie moet er nummer één? Uiteindelijk zijn het er drie geworden:
Crumb omdat die me het meest heeft aangesproken, Pétillon omdat ik daar het meest om heb moeten lachen en Moebius omdat die het mooist getekende boek van dit jaar heeft gemaakt.
Wat mankeert er aan dit lijstje? Er staan veel te weinig Amerikaanse strips op.

Hans Frederiks

1. Tardi: (Isabelle Avondrood) **Maanzieke mummies;**
2. Hergé: (Archives Deel II) **Quick et Flupke;**
3. Bob de Moor: (Snoe en Snolleke) **Het hambrasserum;**
4. Willy Vandersteen: **'t Prinske;**
5. R. Crumb: **Sketchbook**,
6. Joost Swarte: **Dr. Ben Cine** (in Vrij Nederland);
7. Hugo Pratt: Fort Wheeling;
8. Filip Denis: **Kuifje in Zwitserland** (herdruk in Caramba nr. 6 (dec.) plus fragmenten in Stripschrift, Vrije Balloen, Comixer, Furore, Stripgids, Caramba);
9. Henk Kuijpers: (Franka) **Het meesterwerk;**
10. M. Tillieux: (Paul Panter) **Het dodenmeer;**
11. Wim Stevenhagen/Gerrit de Jager: **Private Kreye** (in Vrije Balloen);
12. Bob de Moor: **Sterke Jan;**

13. Jacques Martin: (Alex) **De prooien van de vulkaan;**
14. Dick Matena: **Amen** (in Gummi nr. 13);
15. Kamagurka: **Het ruikt hier naar onzin;**
16. Bob van den Born: **Professor Pi Cartoons** (2 deeltjes);
17. Blanc-Dumont: **Le trésor de la femme araignée;**
18. Bilal/Christin: **Le trésor de la femme araignée;**
19. Cosey: (Jonathan) **Blootvoets onder de rododendrons;**
20. Henk Kuijpers: (Franka) **Het misdaadmuseum.**

Gelukkig waren er nogal wat herdrukken van vóór 1978 (in dit lijstje 7 stuks) anders had ik me helemaal geen raad geweten, want van de genoemde 20 heb ik (om verschillende redenen) maar 12 titels aangeschaft. Toch zijn er lichtpuntjes: géén **Suske en Wiske,** géén **Nero,** géén **Kresse,** géén **Bommel.** De grens van 20 stuks werkt dus kennelijk toch een selektie in de hand, waarvan helaas Pétillon, Dick Briel, maar ook **Jopo de Pojo** (Swarte) en **De onoverwinnelijke Armada** (De Moor) het slachtoffer zijn geworden.

Har Brok

1. Henk Kuijpers: (Franka) Het meesterwerk;
2. Dodd/Collins: The Perishers deel 20 en 21;
3. Piet Wijn/Paul Deckers: (Douwe Dabbert) De Poort naar Oost;
4. G. B. Trudeau: Doonesbury greatest Hits;
5. Bilal/Christin: Het dorpje dat ging vliegen;
6. Claude Auclair: De legende van 'Scherpe-Neus' en 'Driepoot-de-Wolf' (in Vr. Balloen);
7. Willy Vandersteen: 't Prinske;
8. Vance/Stoquart: (Ramiro) Traquenard à Conques;
9. Chaillet/Martin: (Lefranc) Operatie Thor (in Kuifje);
10. R. Leloup: (Yoko Tsuno) De Titanen;
11. Martin Lodewijk: (Agent 327) Dossier Zondagskind;
12. Giles: nr. 32
13. Tardi: (Isabelle Avondrood) Maanzieke Mummies;
14. V. de la Fuente: Haggarth (in A Suivre);
15. R. Reding: (Jari) De laatste kans van Larry Parker;
16 Franquin: Guust en de marsupilami;
17. Claude Auclair: (Simon v/d rivier) De Pelgrims;
18. Jan Kruis: Jan, Jans en de kinderen (in Libelle).
19. Cosey: (Jonathan) De blauwe verte tussen de wolken (in Kuifje);
20. Lambil/Canvin: Arme Lampil deel 2.

Maar goed dat dit lijstje niet beperkt hoefde te blijven tot stripalbums; in de tijdschriften stonden dit jaar gelukkig meer goede strips dan in 1977. Deze top twintig bestaat uit een gemengd gezelschap: Wat Nederlandse produkties (toch nog 4 stuks), de nodige Frans/Belgische, twee Engelse produkties en één Amerikaanse (dagblad) strip. Hopelijk worden komend jaar The Perishers en Doonesbury nu ook eens in het Nederlands uitgegeven.

Hans van den Boom.

1. Frank Frazetta, book three, Frank Frazetta
2. Rip Kirby 1, Alex Raymond
3. Sherlocko the Monk, Gus Mager
4. Les anneés folles de Mad, Wood/Davis/Elder/Severin
5. Thimble Theatre (1928-1930) Popeye, Elzie C. Segar
6. Baron Bean, George Herriman
7. The family upstairs, George Herriman
8. The Smithsonian collection of Newspaper Comics, Bill Blackbeard
9. La dent creuse (Jack Palmer), Pétillon
10. Spirit 18, Will Eisner
11. Blueberry triologie (Ballade voor een doodkist/Vogelvrij verklaard/Angel Face), Jean Giraud
12. Barbestrips, Barbe
13. De geheime scepter van Nooitland, Richard Corben
14. Epoxy, Paul Cuvelier
15. R. Crumb Sketchbook, Robert Crumb
16. La macumba du gringo, Hugo Pratt
17. Leve de vrouwen, Reiser
18. De gefrustreerden, Claire Bretecher
19. Professor Pi 3, Bob van den Born
20. Mickey Mouse, 50 happy years, David Bain & Bruce Harris

Een waanzinnig jaar. Zelden was het aanbod zo groot en de kwaliteit zo gering. Het liefste had ik mijn lijst dan ook gevuld met de 22 boeken met oude Amerikaanse krantenstrips die bij Hyperion Press zijn verschenen, maar dan had ik het mezelf al te gemakkelijk gemaakt. Ik heb me beperkt tot de beste vier van de serie. De eerste plaats

was het moeilijkste en tevens het gemakkelijkste. Als Frazetta-liefhebber stond ik voor de keuze om zijn boek met schilderijen, illustraties en schetsen óf helemaal weg te laten (omdat het uiteindelijk geen stripboek is) óf het op de 1e plaats te zetten. Het is dit laatste geworden. Rip Kirby staat op de 2e plaats dankzij het uitstekende verhaal en dankzij de wetenschap hoe prachtig Raymond's tekeningen in werkelijkheid zijn en bepaald niet vanwege de albumuitvoering want die is afschuwelijk. De tekeningen zijn afschuwelijk flets en verminkt afgedrukt. Verder ben ik bij het samenstellen van het lijstje uitgegaan van het wegwerpprincipe. Als ik 20 boeken op mijn bureau zou krijgen met het verzoek er slechts 3 uit te zoeken en de rest weg te gooien, welke boeken zouden dan het eerst geofferd worden?! Daarbij moet aangetekend worden dat Mickey Mouse de 20e plaats bezet, niet omdat ik het als eerste boek weg zou doen, maar omdat ik last heb van 'valse' bescheidenheid. Het boek is door Ron Kaal en mij vertaald en bewerkt en het past niet je eigen waren zo direct aan te prijzen. Buiten de boot zijn gevallen het cartoonboek Le livre de Ron Cobb, Non-being and something-ness, selections from the comic strip inside Woody Allen door Stuart Hample en de Doonesbury Classics van Garry Trudeau.

Kees de Bree

TOP TIEN TOTAAL

1 Tardi: Maanzieke Mummies: 49 punten

2 Hergé: Archives deel 2: 46.5 punten

3 Bilal/Christin. albumserie 'Histoires fantastiques': 45.5 punten

4 Kuijpers: (Franka) Het Meesterwerk: 42.5 punten

5 Crumb: Sketchbook: 41 punten

Giraud/Charlier: albumserie Blueberry: 31 punten

6, 7, 8, 9 Martin Lodewijk: (Agent 327) Dossier Zevenslaper: 31 punten

Vandersteen: 't Prinske: 31 punten

Pétillon: La dent creuse: 31 punten

10 Trudeau: Doonesbury Greatest Hits: 27.5 punten

Hoewel de lijstjes van de diverse redaktieleden fors tot zeer fors van elkaar bleken te verschillen, waren er toch nog een stel stripseries en -albums die vaak genoeg genoemd werden om een samengestelde top tien mogelijk te maken.

Deze 'top tien totaal' wordt aangevoerd door maar liefst twee Casterman-uitgaven. Op de derde plaats komt de door Dargaud (in het Frans) en Oberon (in het Nederlands (uitgegeven reeks albums van Bilal en Christin. De Eppo-strip **Franka** scoort, ondanks dat er nog maar twee albums van verschenen zijn, eveneens hoog. De top vijf wordt besloten door het schitterend uitgegeven 'Sketchbook' van Robert Crumb.

Op de zesde tot en met de negende plaats vinden we een gemengd gezelschap. De **Blueberry**-reeks haalt 31 punten dankzij vermeldingen van eenmaal het laatst verschenen album **Angelface**, eenmaal de laatste drie albums, en eenmaal de hele reeks. Martin Lodewijk's Agent 327 in de top tien – met **dossier Zevenslaper** – was wel enigszins te verwachten, maar dat Pétillon met **La dent Creuse** en Vandersteen met **'t Prinske** er ook in voorkomen was minder voorspelbaar. Hetzelfde geldt eigenlijk ook voor de in Nederland helaas nog steeds vrij onbekende Amerikaanse dagbladstrip **Doonesbury**, die de top tien van 1978 besluit. Strips als **de Spirit, Scherpe Neus** en **Driepoot de Wolf** (van Auclair) en **Valérian** (Ravian) vielen er helaas net buiten.

H.v.d.B.

ARCHIVES HERGÉ:

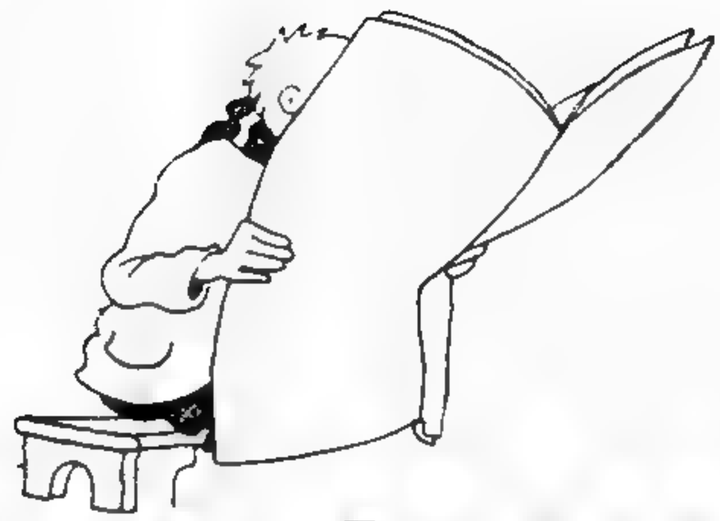

een lezersstaking

door Har Brok

Eind oktober verscheen wat men zou kunnen noemen het tweede deel van *Archives Hergé*. Deze uitgave van Casterman getiteld *Archives Hergé: Cet aimable M. Mops. Les exploits de Quick et Flupke. Planches originales et planches inédites* (Tournai 1978) omvat 258 bladzijden en kost 575 Belgische francs. Om maar met de deur in huis te vallen: eigenlijk zou een oproep tot lezersstaking bij deze uitgave volledig op zijn plaats zijn.

Cet aim able M. Mops

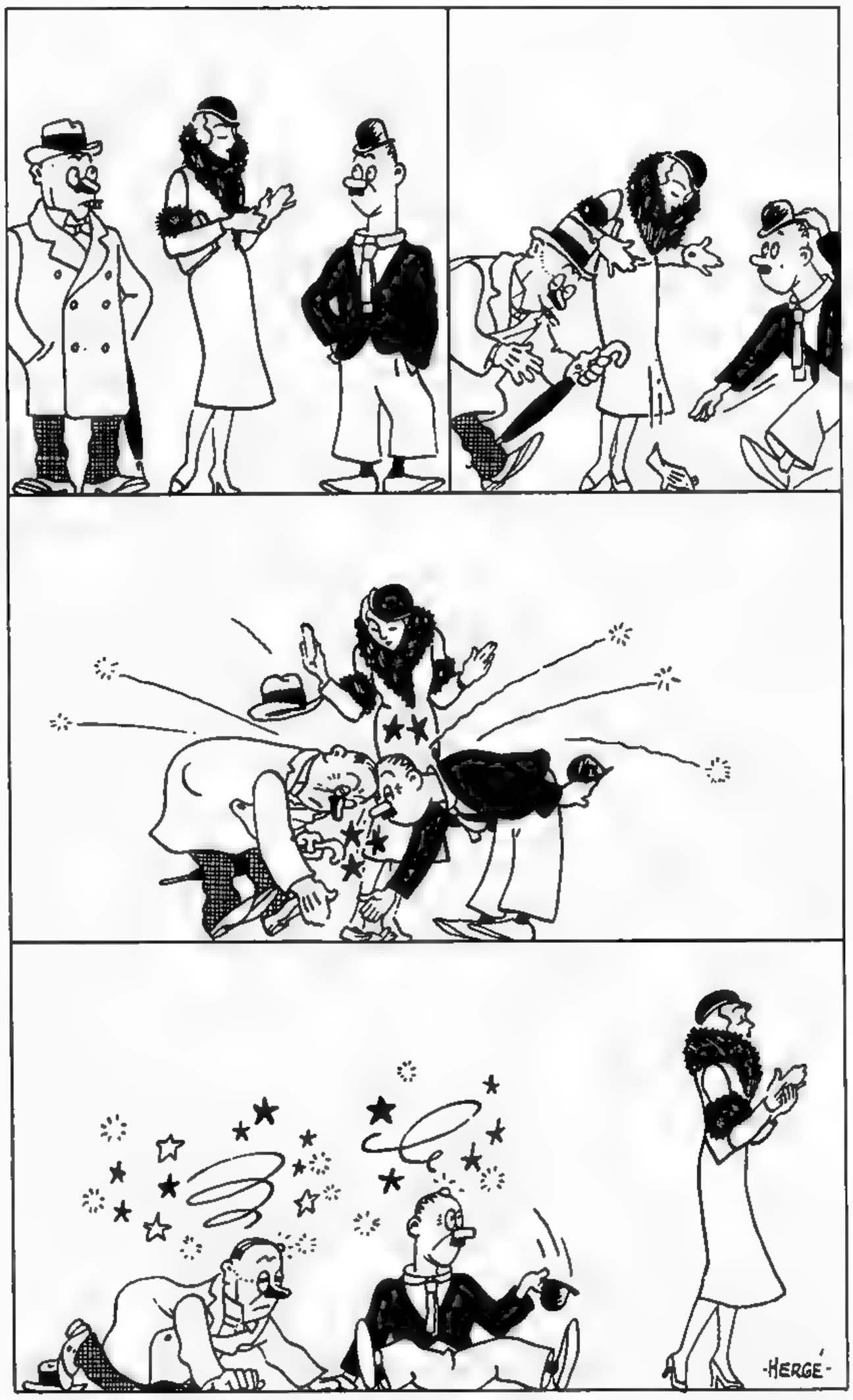

CASTERMAN

Het is namelijk ongehoord en het getuigt van een grote minachting om dit dure en luxe boekwerk aan te bieden aan juist de groep van specifiek geïnteresseerden zonder *eigen titel, zonder reeksnummer en* zonder *bibliografische aantekeningen*. Een – niet ondertekend – voorwoord geeft weliswaar wat vage suggesties in verband met publikatie in *Le petit Vingtième* tussen 1930 en 1940, maar blijft dat Kwik en Flupke in die periode ook elders verschenen en vooral dat er in die periode van 10 jaar in *Le petit Vingtième* circa 310 afleveringen verschenen, terwijl deze bundeling van Casterman veel minder dan de helft bevat (120 afl.) *zonder datering, zonder bronvermelding* en vooral weer zonder aan te geven welke platen nog nooit gepubliceerd zijn!
Een schandalige zaak, die het ergste doet vrezen voor de volgende delen van deze *Archives*. Het wordt tijd dat Casterman een aankomend dokumentalist inhuurt en een voorbeeld neemt aan Oberon (zwartwit-reeks) of De Dageraad (Magnum-reeks), die voor luttele bedragen evengoed facsimile-uitgaven brengen.
Hard-cover, ingenaaid, stofomslag, glanspapier: prima, maar laten we niet vergeten dat het hier gaat om reprints van uitgaven, die allang hun geld opgebracht hebben.

M. Mops

Intussen bevat deze uitgave toch nog maar even 8 platen van de gagstrip *Cet Aimable M. Mops,* getekend voor een agenda van het warenhuis Bon Marché in de jaren 1930/31, en dat is volstrekt nieuw, want zèlfs in Sadouls uitvoerige *Tintin et moi* (Tournai 1975) werd over dit jeugdwerk niets gemeld. Dat had moeilijk gekund, omdat ook Hergé zelf deze tekstloze strip glad vergeten was. Het nut van het fenomeen verzamelaar is daarmee wel bewezen, want uitsluitend dankzij de Gentenaar Marc Segers is deze strip bewaard gebleven, waarin Hergé's beïnvloeding door de Arts-déco (speciaal de S-lijn) en door Geo

pacifisme met alle geweld

McManus (standen en neusjes!) letterlijk terug te vinden is. Bovendien introduceren deze 8 platen als hoofdfiguur een Charly Chaplin-achtige figuur, die af en toe ook in de guitenstreken van Kwik en Flupke terug te vinden is (als vader zelfs). Zoals hierboven gezegd, deze platen werden in 1930/31 gepubliceerd, wat inhoudt dat de 'planches inédites' uit de ondertitel van deze uitgave te vinden zijn in de hieronder te bespreken afdeling guitenstreken.

Kwik en Flupke

Met de heruitgave van Kwik en Flupke is er in de afgelopen jaren ook niet veel duidelijkheid geschapen. Iedereen kent de 10 zogenaamde *reeksen* (waarbij nog een Franstalige elfde), die op kleine details van de originele eerste uitgaven verschillen, en sinds 1975 de 5 zogenaamde *bundels,* die grosso modo telkens 2 *reeksen* omvatten, maar daar qua pagina-aantal niet aan toe komen.

De 120 gags in *Archives* lijken geselekteerd op de 5 momenteel leverbare bundels, want er zijn haast geen doublures te vinden. Dat is een zeer te waarderen zaak, maar het beeld wordt er niet duidelijker door. Het bijzondere namelijk van Kwik en Flupke is dat deze reeks in hoge mate inzicht geeft in het werk van Hergé. Laat ik daarom op deze plaats meteen maar eens schoon schip maken met lezers, die bibliografie een vorm van hobbyisme vinden. Deze uitgave is een te mooie kans om voorbij te laten gaan en de 5 volgende punten moeten toch overtuigend zijn:

1. In deze *Archives* komen verschillende gags voor, waarin rechtstreekse toespelingen gemaakt worden op de politiek; Hitler, Mussolini, kommunisme, pacifisme (het 'gebroken geweertje' in de tijd), de houding van Amerika en Frankrijk ten opzichte van de ontwikkelingen in Duitsland en Italië, het konflikt tussen Japan en China.

Kortom zeer aktuele zaken uit de jaren '30. Hergé als politiek kommentator dus? Welnee, want wie de betreffende gags bekijkt (blz. 46-47, 78, 119, 166-167, 200-201, 204-205, 248-249) kan niet anders dan konkluderen dat Hergé zich volstrekt op de vlakte houdt. Hij maakt weliswaar onderscheid tussen kommunisten en facisten (blz. 78), wat in die tijd niet zo vreemd is, maar hij scheert zonder meer Hitler/Mussolini en Amerika/Frankrijk (blz. 166-167, 200-201) over één kam en tegelijkertijd schakelt hij pacifisme en aggressie gelijk (blz. 46-47, 200-201). Van belang is nu te weten uit welk jaar deze standpunten precies dateren: vóór de machtsovername van Hitler, de Jodenverordeningen, de inval in Abessinië, enz., of erná? Dat is niet alleen van belang, omdat men Hergé in de loop van de tijd nogal wat onfrisse ideeën aangewreven heeft, maar ook omdat Hergé er zich van bewust geweest moet zijn dat zulke populaire gags invloed hadden op de jeugd van die tijd.

2. Tegelijk met Kwik en Flupke liepen in *Le petit Vingtième* ook andere strips van Hergé. Op blz. 140-141 en 236 (*Sigaren van de Farao*) en 168-169 (*Kuifje in Amerika*) is het verband met Kuifje zelfs rechtstreeks te vinden en in detail kan men op blz. 114 Bobby als autosierdop terugvinden. In de naoorlogse *reeksen* en *bundels* is dat verband maar zelden te vinden; ten onrechte natuurlijk. Voor de bestudering van Kuifje is het intussen van belang te weten van wanneer zulke 'citaten' dateren. Diezelfde vraag doet zich voor bij M. Mops, die in deze uitgave als toevallige passant voorkomt op blz. 69 en als vader van Flupke in bundel 2 (blz. 48-49)!

3. In de opbouw van deze uitgave lijkt in eerste instantie vertrokken te zijn vanuit de figuur Kwik. De bundeling begint zelfs bladzijdenlang met gags, waarin Flupke geheel ontbreekt. Kwik zit op school (blz. 22) en de kennis daar opgedaan fungeert als vertrekpunt voor een aantal gags. Later echter blijkt dat Flupke misschien ook wel op school zit, hij droomt daar in elk geval van (blz. 147) en wat meer is: de gags met Flupke (zonder Kwik) krijgen langzamerhand de overmacht. Flupke evalueert van de ietwat onbegrijpende toehoorder tot een bron van vaak surrealistische gags. Hoe meer Flupke, hoe meer absurd. Dat gegeven lijkt interessant genoeg om over te filosoferen, ware het niet dat de laatste gag uit deze uitgave in feite net zo goed de eerst gepubliceerde zou kunnen zijn.

Hergé als stripfiguur

4. Af en toe lijken de gags in deze uitgave aan reeksvorming te doen. Men lette op de gags, waarin een strijd woedt tussen goede en slechte engelbewaarders (blz. 162-163 en vooral 216-221), en gags met wensdromen (blz. 148-153 en 190-191). Zijn dat echt reeksen of valt de selektie voor deze uitgave hier toevallig samen met een thema? Het is interessant om dat wel degelijk uitmaakt of Hergé ooit zomaar eens een reeksje gemaakt heeft of dat zulke thema's jaren achtereen in zijn werk terugkeren.

En dan nog: bij uit elkaar voortkomende gags is het nuttig de juiste volgorde

te weten en evengoed wil ik best weten of zo'n reeks kompleet is om te zien hoever Hergé zijn gags ten top kan of durft te drijven.

5. Wat er ook gezegd mag zijn over het aandeel van Hergé's studiotekenaars, in de reeks Kwik en Flupke en zeker in deze vooroorlogse bundeling is die invloed eigenlijk afwezig. Tekentechnisch, maar ook inhoudelijk is deze reeks puur Hergé. Kwik en Flupke geven een vergaand en genuanceerd inzicht in Hergé's gagopbouw, het repeteereffekt, de eskalatie en klicheevermijding of -benutting. Zulke zaken zijn wezenlijk voor de bestudering van zijn Kuifjereeks en voorzichtig zou al gekonkludeerd kunnen worden dat Hergé in deze gagvorm wat beter uit de voeten komt dan met Kuifje. Uit alles blijkt dat zijn Kuifjestrip beperkend gewerkt heeft, ook al kan men achteraf vaststellen dat juist die beperking (het ingetogene) essentieel geweest is voor het sukses van Kuifje: De avonturen van Kuifje zijn gebaseerd op evenwichtigheid, de beheersing van het medium; Kwik en Flupke daarentegen is heterogeen en demonstreert het skala waaruit Hergé kon kiezen voor de avonturen van Kuifje. Zonder enige datering valt er echter geen enkele lijn te trekken van Kwik en Flupke naar Kuifje en vervalt daarmee niet meteen de rechtvaardiging van deze uitgave? Dit deel *Archives* kan toch niet uitgegeven zijn voor massale konsumptie (prijs!) of waardering (zwart-wit!), maar toch uitsluitend voor liefhebbers, verzamelaars, kenners en handelaren.

Uniek materiaal

Het in *Archives* verzamelde materiaal blijft ondanks het feit dat er maar weinig mee te doen valt verrassend genoeg. Het verschilt principieel van de *reeksen* en *bundels* en biedt vooral uniek Hergé-werk. M. Mops om te beginnen, Kuifjemateriaal om te eindigen. Bovenal brengt dit boek unieke gags die grillig en absurd zijn. Hergé wordt er regelmatig ten tonele gevoerd, indirekt (blz. 105, 159, 201-202, 210-211, 256-257), maar 3 maal ook lijfelijk (blz. 147, 231, 237). Dat zijn procédé's die inmiddels bekend genoeg zijn (Marc Sleen, Vandersteen), maar die vóór de tweede wereldoorlog nog uitzonderlijk waren.

Les scandales dans la police
Un scandale aux chemins de fer ?
SCANDALE
Le trafic des grâces dans les services judiciaires
LE SCANDALE DE LALE
LA GRAVE AFFAIRE D'ESCROQUERIES A VERVIERS

Le Furore devant la date

Een tijdsdokument is deze uitgave ook nog in zoverre in tekeningen en vooral tekst een beeld geschetst wordt van de Brusselse Marollenwijk, die te vergelijken is met inmiddels evengoed verloederde Amsterdamse Jordaan. In het taalgebruik zijn nog sporen terug te vinden in de 'niet te vertalen' uitdrukkingen *rammeling* (blz. 25), *potferdeke* (blz. 34), *paaa-ling* (blz. 38) en op bladzijde 151 toch wel een essentiële term *klachdop,* die in plat-Brussels staat voor 'drijftol'. Trouwens, alleen al de naam *Flupke* is een plaatselijke uitspraak van de persoonsnaam *Flipje*!.

Het opvallendst van de guitenstreken van Kwik en Flupke blijft echter de zotte fantasie bij alledaagse zaken, waarin Hergé de uitgangssituatie als het ware binnenstebuiten keert, omdraait, spiegelt of uit de hand laat lopen. Typisch ongeremde, anarchistische en eigenlijk kinderlijke gedachtenkronkels, die zo doelgericht zijn dat ze alleen theoretisch bestaanbaar zijn. Ga er maar aan staan: de straat is veiliger dan de stoep (blz. 140-141), een persoon met een baard blijkt een vrouw (blz. 138-139), agenten houden snelheidswedstrijden met verkeersovertreders (blz. 228-229) en reporters die het monster van Loch Ness weten te interviewen (blz. 198-199). Los daarvan de nog enigszins te plaatsen dromen (blz. 146-147, 158-159) en wensdromen (blz. 148-153, 190-191) en als wezenlijk onderdeel een dosis volstrekt absurde situaties (blz. 122-123, 194-195, 202-203, 231).

Prachtig werk kortom, waarover voorlopig het laatste woord nog niet gezegd is. De verantwoordelijke voor het ontbreken van de benodigde bibliografische gegevens verdient, ongeacht of het Hergé of Casterman is, een ongegeneerde *rammeling!*

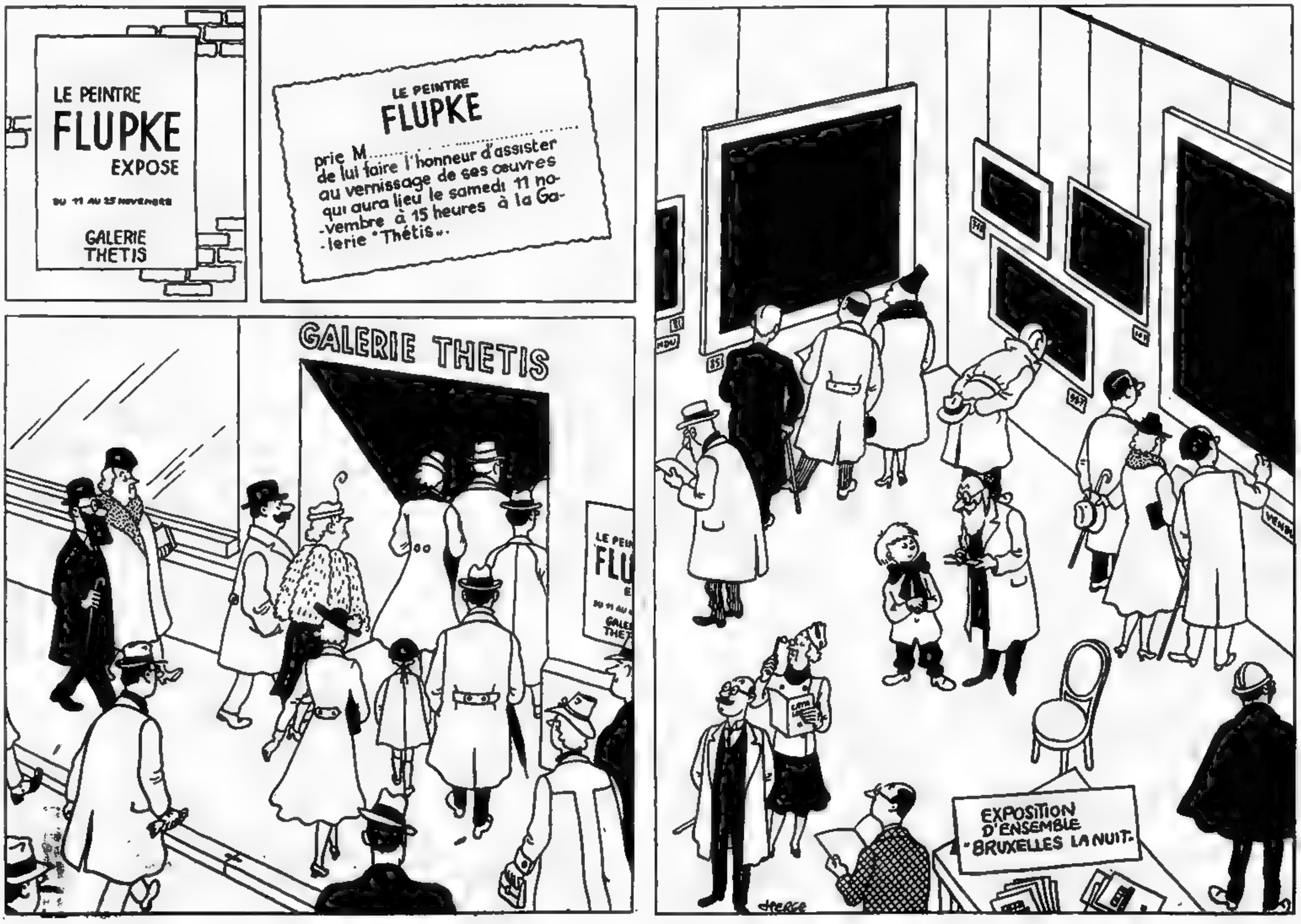
LE PEINTRE
FLUPKE
EXPOSE
DU 11 AU 25 NOVEMBRE
GALERIE THETIS
LE PEINTRE
FLUPKE
prie M..... de lui faire l'honneur d'assister au vernissage de ses œuvres qui aura lieu le samedi 11 novembre à 15 heures à la Galerie "Thétis".
GALERIE THETIS
EXPOSITION D'ENSEMBLE "BRUXELLES LA NUIT"
Hergé

Vergis je niet

Oude nummers van Stripschrift zijn nog steeds verkrijgbaar tegen de oorspronkelijke prijs

Vul de antwoordkaart in het hart van het blad in.

19 (f2,25): Kabouterstrips met herdruk van het **Paulus de Boskabouter**-verhaal nr. P.14, John Bakker...

20 (f 2,25) **Prins Valiant** door Harold R. Forster met een herdruk van **Aanval op de Neveleilanden** (1960); Thé Tjong Khing.

36 1/2 (f 1,50): **Mad** poster & gemengd nieuws.

38 1/2 (f 1,50): Het pikante **Lucky Luke**verhaal **Luke se défoule** (1966) op posterformaat & gemengd nieuws.

45/46 (f 3,25). Superhelden; **Octobriana; Guus Slim's** Tillieux met herdruk van **Felix; Heer Bommel en zijn Iksel** (1908-einde).

47/48 (f 3,25): Peyo met herdruk van **De groene Draak (Johan en Pirrewiet,** uit **Sprint; De Blauwbloezen** van Slaverius, Giles, herdruk **De valstrik van de Rode Kreek** (Timoer, 1956); tekenfilm en pornostrip...

51/52 (f 3,75): Alles over Marc Sleen met **Nero**-bibliografie en **Oktaaf Keunink**-herdrukken; Börge Ring, Gotlib met fraaie herdruk van een onfris verhaal...

53/54 (f 3,75): De komplete herdruk van het eerste **Baard (en Kale)** verhaal uit 1938; **Peanuts; Pep**; bijna alles over **Alex** van Jacques Martin; **Nader tot Kuifje 1** over **Het Zwarte Goud...**

55/56 (f 3,75), Special over Peter de Smet met een herdruk van de oer-**Generaal** en van zijn **Fulco en de Miesmannetjes** (uit **'t Kapoentje**); Druillet mét adembenemende herdruk (1969); striptekenaars aller landen verenigt u...

57/58 (f 3,75). Erg veel over Marten Toonder, met name zijn jeugdwerk **(Thijs IJs); Buck Danny** en dus ook Victor Hubinon; Daan Jippes (**2 voor t**) Richard Corben met een gruwelijke herdruk...

59/60 (f 3,75): 50 jaar Disneytekenfilms, een tussensprint van Kees de Bree; Daan Jippes over Carl Barks mèt unieke **Donald Duck**herdruk van Barks; **Donald Duck**weekblad en een heel klein **Kuifje...**

61 (f 2,25): **Peanuts**; Maroto; **Bernard Prince**, Marc Smeets...

62 (f 2,25): Thé Tjong Khing en Hartog van Banda mét de herdruk van het eerste verhaal van **Arman en Ilva**, Justin Green..

63 (f 2,25). De Indianenstrips van Hans G. Kresse en bovendien het begin van een herdruk van zijn **Eric de Noorman's De Wonderen van Mu** uit 1948 WALTH) (11/1-11/20); **Natasja** en Walthéry...

65 plus (f 2,25) Interview Tibet met herdruk **Rik Ringers leidt de dans** (1955), **Chick Bill; Tina;** Jay Linch door Evert Geradts, **De Wonderen van Mu** (11/33-11/44)...

66 (f 2,25): Interview Franquin met uitvoerige bibliografie én herdrukken **Guust Flater, The Spirit** van Will Eisner, Dick Matena (over de **Macaroni's**); **De Wonderen van Mu**(11/45-11/49)

67 (f 2,25): **Nader tot Kuifje 3** over interessante drukvarianten; interview Carry Brugman, speciaal Roba met **Bollie en Billie** en **De Sliert** en een bibliografie; **De Wonderen van Mu** (11/50-11/70)...

68/69 (f 3,75): De Marten Toonder-story deel 1 en het begin vn de herdruk van **Tom Poes en de Schoonschijners** (1610-1635), alles over **Akim** en **Tarzan**-pulpuitgaven; **De Wonderen van Mu** 11/71-11/82)

70 (f 2,25): De Marten Toonderstory deel 2 (**Panda**, Toonderstudioos); Jan van Haasteren, **De Wonderen van Mu** (11/83-einde); **Tom Poes en de Schoonschijners.** (1636-1655)...

71 (f 2,25): **Koning Hollewijn**; Lambil, Cauvin; **Tom Poes en de Schoonschijners** (1656-einde)...

72 (f 2,25): **Blake en Mortimer; Panda;** een persiflage op **Kuifje**, veel over Craenhals met de herdruk van **Fort Bravo** uit 1953...

73 (f 2,95): Legendarische beschouwingen van Domien ten Berge over Marten Toonder; **Tibor, Fulgo** en **Raka-lilliputuitgaven;** Dick Matenapersiflage op stripfanzines...

74 (f 2,95): 4 blz. **Zuiptor** van Uco Egmond, speciaal voor Stripschrift, Raymond Macherot (**Chlorophyl ., Poezekat**); Domien ten Berge over Marten Toonder; **Professor Pi...**

75/76 (f 4,25) Uitvoerige aandacht aan Peter O'Donnell met een herdruk van zijn **Modesty Blaise** Willy Lohmann's vochtige **Kraaienhove**persiflage..

77 (f 2,95): Special Gerrit Stapel met de nergens elders gepubliceerde strip **Mijn vriend Andries** Aart Clerckx tekent voor **Stripschrift**...

78 (f 2,95): Speciaal voor Stripschrift 8 blz. Daan Jippes in **Intercity Incident**, interview met Forrest 'Bud' Sagendorf over **Popeye; Modesty Blaise**; algemene beschouwingen over de vloek in het beeldverhaal...

79 (f 2,95): Jules Feiffer; **Moem**, Piet Wijn onder de loep èn voor het voetlicht met een herdruk van **De Moorse Tovenaar; Tintin et moi** (Kuifje dus)...

80 (f 2,95): De **Robbedoes**-verhalen van Fournier; **The Hulk** met een herdruk; **De Tovenaar van Fop**, Vervolg & slot-herdruk **De Moorse Tovenaar** van Piet Wijn...

81/82 (f 4,25): Special Peyo, **Smurfen** met herdrukken; alles over de Dupuis-tekenaars in een overzichtelijke encyclopedie, Tillieux en een **Felix**-herdruk...

83 (f 2,95): De stripbladen **Sjors** en **Pep** (nu **Eppo**), Loriot; begin unieke herdruk van de **Dick Bos** reclamestrip **Glashard**, de populariteit van stripfiguren...

84 (f 3,60): Special **Asterix,** interviews met Goscinny en Uderzo en een unieke persiflage op **Asterix**, bovendien de historische betrouwbaarheid van deze strip aan de werkelijkheid getoetst, Börge Ring; **Dick Bos...**

85 (f 2,95); De professoren in het Europese beeldverhaal **(Zonnebloem, Barabas, Adhemar, Sickbock, Prilwytskofsky, Kalker, Lupardi**—; Harry Balm; **Kuifje**wedstrijd, Patty Klein over stripscenario's; **Dick Bos...**

86 (f 2,95): komplete inhoudsopgave van **Stripschrift** nr. 49/50 t/m 84, Eddy Paape, informatie over het SDCN...

87 (f 2,95): Alles over **Bert Bus** met een herdruk van zijn Nitokris, kartoenrubriek Ong-Gezien over **Tom Ungerer**, start van herdrukken **Simpelman, Lucky Luke** voer voor psychologen en een unieke LL-persiflage.

88 (f 2,95): **Ridderspecial: Prins Valiant, De Rode Ridder** en de Vlaamse Ridderschap van **Bob de Moor** op hun historische betrouwbaarheid getoetst. Een nummer geknipt voor het (geschiedenis) onderwijs, met Prins Valiant-persiflage van **Wood** en aandacht voor tekenfilm **Tarzoon,** de schande van de jungle

89 (f 2,95) **Uitgeverij Casterman**, met o.m. interview met **Jacques Martin, Jacques Tardi**, in de voetsporen van Jules Verne, herdruk van unieke **Tardi**-oorlogsstrip, **Kuifje en de Picaro's**, de **4 Helden**, gewogen en te licht bevonden, **Craenhals, Kresse**

90/91 (f 4,60). Zéér uitvoerige **Disney**-special met Art Babbit, Floyd **Gottfredson, Barks index**, de tekenfilm Fantasia, **Donald Duckweekblad** nader bekeken, Mickey Mouse-Donald Duckstrijden om de macht in een **Bill Elder**-persiflage, en als **extra** een kompleet nimmer in Nederland gepubliceerd MM-verhaal: **MM als oorlogsvrijwilliger.**

92 (f 2,95) **De auto in de strip**, ambivalentie t.o.v. Jean Graton's schepping **Michel Vaillant, Julie Wood**, herdruk MV-strip, Strip en werkelijkheid bij MV, en **Van strijd tot strip**, overpeinzingen bij de Nederlandse politieke plaat van Kartoenist/striptekenaar **Wim van Wieringen.**

93 (f 2,95) Start van **herdrukken** (vert. Dick Matena) van de legendarische strip **Pogo** met een artikel over schepper Walt Kelly, nog meer over **Paulus de Boskabouter**, aandacht voor Toonder's **Magister Hocus Pas**, miskend en onderkend genie. Jan Gerhard Toonder over **De Stripkunst** van Marten Toonder, **Ong-gezien** en een opzienbarende kartoen van Yraah uit VN.

94/95 (f3,60) . Alles over **2000 nummers Robbedoes**weekblad. De ontwikkeling van het blad, interview met **hoofdredacteur Karel Cavens,** de geboorte van **Robbedoes** in herdruk... **Robbedoes index** t/m nr. 2000; verder aandacht voor de dertigste verjaardag van het **weekblad Kuifje**, Pogo.

96 (f 3,25). **Jijé-special interview** met Jijé (Joseph Gillain) herdruk van zijn **Pogologie**, Jan Gerhard Toonder en Lo Hartog van Banda worden het eens en de start van een nieuwe rubriek Frans nieuws **La France Oh la la.**

97 (f 3,25). De opkomst en ondergang van de keizerstrip **Trigië**, in een interview met tekenaar **Don Lawrence, Verdwenen Kuifjes** door Har Brok teruggevonden, interview met **Selby Kelly** weduwe van Pogo-tekenaar Walt en tevens degene die de strip voortzette... herdrukken.

98 (f 3,25) Uniek **dokumentatienummer: Strips in de dertiger jaren** met: Herman Pieter de Boer over **De Toverwereld van Doe mee**, Mr. van Veen met een opzienbarende konklusie! .. over **De relatie kinderprent-stripverhaal**... De werkelijke geschiedenis van Tripje, Gerrit Theodoor **Rotman,** George van Raemdonck, **Bulletje en Boonestaak**, Honderdduizenden **Soete suikerbollen van W.G. van de Hulst en Zn., Thijs IJs**, Toonder's eerste beer... Barend Servet over zijn wederwaardigheden met **Gijsje Goochem**, GG-herdrukken.

99 (f 4,95) SUPERDIK **Amerikanen nummer** met o.m. een exclusief interview met **Wallace Wood,** stripmaker **Martin Lodewijk over Milton Caniff**, unieke herdrukken **Male call** (Caniff) en **The Curse** van **Wood** en als extra **Wood-persiflage** op **Caniff-strip** Terry & The Pirates, **Trigië**, politiek gewogen, een navrante beschouwing, **Pogo** herdrukken, **Kuifje** in Rotterdam en een verslag van het **congres in Angoulême.**

100 (f 4,95) Een 64-pagina's dik jubileumnummer met onder meer een diepgravend interview met tekenaar **Hans G. Kresse**, een volledige herdruk van het 65-ste Eric de Noorman-verhaal **De stille Strijd**, een door **Toonder** zelf opnieuw bewerkte lezing over eigen werk, een interview met **Hergé**, naar aanleiding van de **Kuifje tentoonstelling in Rotterdam**, de relatie tussen **striphelden en tekenfilms** onderzocht door de Stichting **Holland Animation**, een artikel over **Cartoons** door cartoonist/striptekenaar **Wim van Wieringen**, het eerste artikel in de reeks over de opkomst en ondergang van de **Hollandse Stripschool** en een duik van **Guus Luijters** in zijn stripverleden.

101 (f 3,95). **Een scenaristen special**, interviews met **Greg, Jacques Lob, Jean Michel Charlier, Pierre Dionnet**, aandacht voor **Blueberry**, een **Pogo-persiflage** door **Wallace Wood/Harvey Kurtzman** met kanttekeningen van Evert Geradts én het begin van de herdruk van het 66ste en laatste Eric de Noorman-verhaal: **De eerloze krijg.**

102/103 (f 3,95) Extra dik (56 pag.), met aandacht voor de geschiedenis van Kuifje Weekblad, **interviews** o.a. met de schepper van Blake en Mortimer: **E.P. Jacobs, Bob de Moor en Claude Auclair.** een tekenaar van de nieuwe generatie, de Lombarduitgaven uitgepuzzeld, een artikel van **Henk J. Meier** over **Rik Ringers** en het vervolg van de Eric de Noorman herdruk: **De eerloze krijg.**

104 (f 3,95): Sublieme omslag van **Joost Swarte** en een gesprek tussen **Herman Pieter de Boer** en **Joost Swarte**, over diens tekenwerk, een reaktie op het **Trigië**-artikel uit nummer 99, een verslag van de Kartoenale, deel 2 in de serie over de opkomst en ondergang van de **Hollandse Stripschool,** een Pogo-herdruk en het vervolg van **De eerloze Krijg.**

105 (f 3,95) Aandacht voor 'Duckman' **Carl Barks** dmv een artikel en een **tien-pagina herdruk** van een van zijn eerste **Donald Duck** verhalen, een lezing van **Daan Jippes** over het maken van strips, aandacht voor tien jaar **Stripschap, Tante Leny** plus de herdrukken van **Pogo** en **Eric de Noorman.**

IETS TE LOVEND...

Een eerbetoon aan Willy Vandersteen, dat zal de bedoeling zijn van het boek 'Ik vier het elke dag... Willy Vandersteen 65'. Het boek is dan ook door de Standaard uitgegeven en bevat veel lovende woorden aan het adres van Vlaanderens bekendste striptekenaar. En niet alleen woorden, want het grootste deel van het boek wordt ingenomen door beeldmateriaal, en dikwijls heel fraai beeldmateriaal. Fraai misschien niet in de eerste plaats door de kwaliteit van het getoonde, maar in ieder geval wel door de kuriositeit ervan. Samensteller Paul Ibou heeft flink wat oude- en hier en daar volkomen onbekende – strips van Vandersteen boven water weten te vissen. Het is dus eerder een kijkboek geworden, met oude foto's van Vandersteen en familie, en een chronologische beeldende opsomming van wat Willy zo al die jaren bijeengetekend heeft. Of heeft láten tekenen.

Het tekstgedeelte, dat 22 pagina's beslaat, staat op naam van Erik Durnez, die weliswaar niet geheel kritiekloos tegenover Vandersteen staat, maar er in het algemeen toch een behoorlijk lovende levensloop van maakt. Hij vertelt op een gezellige, ontspannen manier, met veel anekdotes die soms wat al te veel op het sentiment spelen. Aardig is dat hij de historieschets afwisselt met stukjes interview, niet alleen met Vandersteen zelf, maar ook met mensen die hem goed kennen, zoals zijn Vlaamse vakbroeders Bob de Moor en Marc Sleen, en Standaard-direkteur Jan Merckx. Zij leggen nogal de nadruk op Vandersteen als volkse verteller, de man met de Antwerpse humor die luchtige volkse types op de voorgrond haalt.
Het verhaal bevat veel bekende gegevens, maar dat kan moeilijk anders als je de levensloop schetst van een man als Vandersteen. Toch worden ook wel wat vaagheden in zijn loopbaan opgehelderd, vooral uit de periode vlak vóór en tijdens de tweede wereldoorlog. Het is in ieder geval handig de hele zaak nu eens overzichtelijk bij elkaar te hebben.
Hoewel het tekstgedeelte overwegend van lovende aard is, duiken er hier en daar ook wel lichtelijk relativerende

negenentwintig

trekjes op. Zo wordt er nogal de nadruk gelegd op de rol van het toeval in Vandersteens leven: hij ontmoet precies de juiste mensen op precies de juiste momenten. Ook Vandersteen zelf plaatst enkele relativerende opmerkingen, zoals zijn verklaring van het grote sukses van Suske en Wiske: het tijdstip waarop de Suske en Wiske-serie startte was hèt ideale moment voor een strip van eigen bodem. Ook de kwaliteit van zijn vroegere werk benadert Vandersteen nuchter. Over zijn realistische tekeningen uit de jaren veertig zegt hij terecht dat die verhalen nu zeker niet meer geaksepteerd zouden worden.

Maar er zijn ook belangrijke onderdelen van het Vandersteen-gebeuren die niet of nauwelijks aan de orde komen, zoals het overdadig gebruik van 'De Moraal' in de verhalen. Vandersteen had – en heeft nog steeds – de neiging zijn strips een Boodschap mee te geven, soms tamelijk onopvallends verpakt, maar soms ook tot brakens toe aangedikt. Over dit aspekt, de opvoedkundig bedoelde waarde van de Vandersteenverhalen dus, zwijgt de auteur als het graf.

Tevens komt Vandersteen als zakenman te weinig aan de orde. Er wordt nauwelijks over zijn studio gesproken en al bijna helemaal niet over zijn medewerkers. Het noemen van de namen van een viertal kan er aan het eind nog net af. Het kwaliteitsverlies van de huidige studioseries wegens de te grote en te snelle produktie wordt geheel doodgezwegen. Maar ja, dergelijke kritiek zou in een lovend boek over iemand die net 65 jaar is geworden lelijk misstaan.

In het chronologisch overzicht van de verhalen en series die Vandersteen in de loop der jaren heeft opgezet, zitten nogal wat onduidelijkheden en fouten. Allereerst wordt van sommige verhalen en series als datering het jaartal van eerste publikatie in boekvorm gegeven en van andere weer dat van eerste publikatie in een tijdschrift. Dit wekt grote verwarring. Verder wordt, wanneer 1947 als het beginjaar (boekdatering) van de Suske en Wiske-serie is opgevoerd, de ontwikkeling van deze figuren aan de hand van een paar verhalen tot het heden doorgetrokken. Hoewel het begrijpelijk is dat Suske en Wiske eerst even in hun totaliteit worden behandeld, werkt ook dit de overzichtelijkheid bepaald niet in de hand.

In deze chronologische lijst en in de opsomming van alle Vandersteen-albums achterin het boek zijn nogal wat fouten geslopen. Zo staat als publikatiejaar van 'De Tartaarse Helm' het jaar 1954 vermeld, terwijl dit 1953 moet zijn. Boven een kort stukje over de Suske en Wiske van nu is het jaar 1958 geplaatst (ongetwijfeld een drukfout, maar daarom niet minder slordig) en wordt de omslag van een boek uit 1975 getoond. Het stripje 'Tori' staat abusievelijk onder 1945 geplaatst, terwijl het verhaal van '43 dateert. Hetzelfde is het geval met 'Lancelot': niet '45, maar '44.

In de chronologische lijst komt het verhaal 'De avonturen van Barabitje' dat in 1940 Vandersteens eerste strip geweest moet zijn, helemaal niet voor en is ook de vrij recente reeks 'Pats' weggemoffeld en vervangen door opvolger 'Tits'. Kunnen de moeilijkheden die Vandersteen hierover gehad heeft met poppentheater Pats hiervan de oorzaak zijn?

Tussen de verschillende onderdelen van het boek rijzen af en toe meningsverschillen: in het tekstgedeeldte wordt als verhaal in Bravo vermeld: 'Thor de Holbewoner', terwijl de chronologische beeldlijst ons dit verhaal toont onder de titel 'Tori'. Ook de albumlijst achterin verschilt af en toe van mening met de chronologische lijst: 'De Pantoscaaf' krijgt zodoende de dateringen 1950 en 1956; het laatste deel van 'Piwo' wordt door de een in 1945 en door de ander in 1946 geplaatst; en men bestaat het zelfs om achterin 'Rikki en Wiske' in 1947 i.p.v. in 1946 te laten verschijnen. U ziet, nogal wat fouten in de lijsten die ten doel hebben een chronologisch overzicht te verschaffen van het werk van tekenaar en studiobaas Vandersteen.

Daar staat tegenover dat het beeldmateriaal over het algemeen interessant is en enkele volkomen onbekende stripjes laat zien. Het tekstgedeelte is vlot leesbaar, maar over het geheel genomen iets te lovend. En dat is best begrijpelijk, want Vandersteen is toch een man die een strip-oeuvre heeft opgebouwd waar je U tegen zegt en die een enorme invloed heeft uitgeoefend op het – vooral Vlaamse – beeldverhaal. Daar kun je moeilijk omheen. Maar of u dit boek nou daarom alléén zou moeten kopen...

Rob van Eijck

'Ik vier het elke dag... Willy Vandersteen 65'

Tekst: Erik Durnez
Boekontwerp: Paul Ibou
1978 Standaarduitgeverij,
Antwerpen/Amsterdam *f* 19,75

Dateringsvergelijkingsmateriaal: 'Het Beeldverhaal in Vlaanderen', Danny de Laet
'Stripkatalogus 78', Hans Matla
'Suske en Wiske 25 jaar'.

DE BORSTEN VAN JERRY SPRING

door Wim van Helden

Sinds ongeveer de zestiger jaren is het lange tijd stil geweest rond Jerry Spring. Bij de lezers van Robbedoes was de populariteit van Jijé's belangrijkste strip zo sterk achteruit gehold dat Dupuis hem stopzette en het niet de moeite waard achtte de laatste verhalen als album uit te geven. Halverwege de **Nostalgic Seventies** *echter (in 1974) meende Dupuis dat de tijd rijp was om Jijé, tenslotte de aartsvader van het weekblad Robbedoes, weer eens in het zonnetje te zetten en startte hij de (her)uitgave, in spectaculaire luxealbums, van zowel de oudste Jerry Spring verhalen als van die verhalen uit de jaren zestig die nog niet aan albumpublicatie toegekomen waren. Gelijktijdig startte in Robbedoes 'n geheel nieuw verhaal: Goud in Rio Santana, dat ook spoedig daarna als luxe-album verscheen. Hoewel Dupuis in 'n begeleidend schrijven bij deze albums de lezers gul toeriep dat* **alle** *Jerry Spring-avonturen aldus herdrukt zouden worden is het na de verschijning van het vierde album (in 1975) stil geworden rond de luxe-reeks. Wel tekende Jijé na Goud in Rio Santana nòg twee Jerry Spring verhalen voor Robbedoes: Canyon Girl en De Grote Vredespijp, maar deze verhalen zijn in de gewone slappe-kaft-reeks van Dupuis als album verschenen. Over het herdrukken van de oude titels wordt met geen woordt gerept. Het is kennelijk nog steeds het oude liedje: Jijé is 'n* **artist's artist,** *het grote publiek moet hem niet.*

Het scenario voor deze drie meest recente verhalen is geleverd door Jijé's zoon, Philip, die gedeeltelijk voortbouwt op de opzet van de karakters zoals die indertijd door zijn vader zijn ontworpen, maar toch ook 'n aantal nieuwe elementen invoert. Bekend is de onprettige en aggressieve sfeer die in Jijé's Amerikaanse stadjes heerst en het vooroordeel dat de bevolking daar jegens kleurlingen heeft. Bekend zijn ook de voorliefde van Spring en Pancho voor Mexico en hun vriendschappelijke relatie met de Indianen.
Nieuw is dat de drie verhalen onderdeel zijn van 'n geheel dat nog niet de indruk maakt te zijn afgerond. De verhalen sluiten in ieder geval bij elkaar aan, zo zeer zelfs, dat als openingsplaatsje voor *Pijp* het slotplaatje uit *Girl* wordt gebruikt. Waar het in deze verhalen uiteindelijk om gaat is het streven van vooral Pancho om zich 'n rach te verwerven en zich te settelen en dat is, in die vorm, ook nieuw. Weliswaar liet Pancho zich, aan het einde van vroegere verhalen ook wel eens ontvallen dat de gedachte aan 'n rustige ranch en 'n lief vrouwtje hem wel toelachte, maar in die tijd wilde Spring er nooit van weten. Ook Pancho zelf was in elk volgend verhaal zijn verlangen naar 'n ranch vergeten zodra hij weer lucht van avontuur kreeg. Deze situatie is iets gewijzigd. Vooral in de laatste twee verhalen komen de avonturen uitsluitend voort uit Pancho's streven nu eindelijk 'n ranch te vinden en ook Spring lijkt niet meer zo afwijzend tegenover dat idee te staan als vroeger.

Goud in Rio Santana
Het geld om 'n ranch te kopen heeft ons avonturenmoede

tweetal vergaard dankzij de avonturen verteld in Goud in Rio Santana. Het verhaal begint als Spring en Pancho, beroofd van vrijwel alles wat ze hebben, op sterven na dood door de smoorhitte van 'n woestijn strompelen. Deze woestijn ligt in het Amerikaans-Mexicaanse grensgebied waar zich indertijd het avontuur Wapensmokkel afspeelde en als reddende engel in deze benarde situatie treedt dan ook Jesus-Miguel op, het – inmiddels wat ouder geworden – knaapje dat destijds in datzelfde avontuur ook al 'n belangrijke rol had. Dankzij Jesus-Miguel komen ze in 'n stadje waar ze hun overvallers weer terugzien en daarmee in gevecht raken. Tijdens de kloppartij dreigt de ongewapende Spring aan het mes van één van de schurken geregen te worden, maar nu wordt Spring gered door de plotselinge verschijning van De Dame Met De Zweep, die de schurk niet alleen ontwapent, maar nog ontslaat ook. Dat ontwapenen doet ze met Haar Zweep, die ze op uiterst geraffineerde wijze bedient. Ze wordt namelijk in haar bewegingen op niet geringe wijze belemmert door 'n paar borsten als Amerikaanse watermeloenen en de arm met De Zweep moet ze steeds zorgvuldig over of langs die boezem heen tillen. Het baantje van de schurk: haar vergezellen bij 'n transport van proviand en materiaal naar de goudmijn van Rio Santana biedt ze meteen Spring maar aan, die toehapt (op het baantje dus). Tijdens het transport ontmoeten ze Apachen, die om voedsel bedelen. De Dame is voorstandster van 'n krachtige aanpak en wil meteen korte metten maken met het hongerende volkje. Ondanks dat Spring weet te beletten dat er doden vallen komt er toch 'n conflict met de Apachen, nadat die versterking hebben gehaald. Op het nippertje weet het convooi toch de mijn te bereiken. Daar blijkt dat De Dame eigenlijk ook maar gewoon Juana Munos heet. Wel is ze eigenares van de mijn sinds haar vader, 'n jaar terug, vermoord is. De mijn wordt beheerd door haar verloofde, 'n aantrekkelijk doch laaghartig sujet dat samen met zijn al even ongure kornuiten, niet alleen de Mexicaanse bevolking uit de buurt dwingt tot geploeter in de mijn, maar ook Spring en Pancho ertoe prest de handen uit de mouwen te steken. Spring en Pancho weten echter te ontsnappen en over de grens 'n cavaleriefort te bereiken. Daar worden 'n aantal feiten rond de identiteit van de verloofde bekend, wat voor de cavalerie aanleiding is om zich met de zaak te bemoeien. Ook de Apachen, de vroegere heersers van de streek, keren zich tegen de exploiteurs van de mijn. De situatie is dus hopeloos voor de schurken, die daarom besluiten om geen strijd te leveren, maar de buit te verdelen en ieder voor zich te proberen weg te komen. De onderlinge naijver is echter zo groot dat verdelen van de buit uitloopt op een kloppartij waarin het hele stelletje elkaar uitmoordt. Voor de cavalerie, de Apachen en Spring en Pancho rest dan niets anders meer dan dat zij nu onderling de buit verdelen. Dit gebeurt wel ordelijk en met zadeltassen vol goud begeeft ons tweetal zich op weg om 'n ranch te bezoeken. (Overigens: meedelen in deze buit zouden Pancho, maar vooral Spring, vroeger zonder meer geweigerd hebben.)

Canyon Girl

In het volgende verhaal, Canyon Girl is Pancho in 'n Amerikaans stadje terecht gekomen, op zoek naar 'n ranch. Hij hoort dat daar de Preston Ranch te koop staat. Pancho gaat erop af en komt tot overeenstemming met de oude Preston. De louche ogende voorman van de ranch komt met 'n fles whisky aandragen om de transaktie te vieren; er wordt geklonken en gedronken en spoedig daarna valt Pancho in zijn stoel in diepe slaap. Als hij weer wakker wordt ligt de oude Preston vermoord aan zijn voeten. Voor de bevolking van het stadje ligt het probleem heel eenvoudig: de kleurling, Pancho, is natuurlijk de schuldige en wordt veroordeeld tot de strop. Spring, vermomd als advocaat, helpt Pancho op het nippertje ontsnappen, maar tijdens de vlucht storten onze helden in 'n door 'n diepe canyon stromende rivier. Ze overleven de val en hebben in de canyon 'n bizarre ontmoeting met 'n uiterst lieftallige, gecultiveerde en wederom gulbeborste jongedame uit Philadelphia. Zij was op weg naar haar oom, die in deze streek woont, maar had 'n ongeluk gekregen, waardoor ze ook in de canyon terecht was gekomen. Later zou blijken dat het niet om 'n ongeluk, maar 'n aanslag ging. Dankzij 'n groep Indianen weet het drietal uit de canyon te geraken. Spring gaat op de pof bij 'n bevriende handelaar uit de buurt 'n nieuwe uitrusting kopen en Pancho krijgt het beste paard om naar Mexico te vluchten. Spring blijft achter om te proberen de zaak alsnog uit te zoeken. Spring merkt nu dat de opzichter van de Preston Ranch gemene zaak maakt met 'n stel veedieven. Verder merkt hij dat de Canyon Girl de nicht en enige erfgename is van de oude Preston en dus inmiddels eigenaresse is van de Ranch. Dan wordt Pancho weer gevankelijk terug naar het stadje gevoerd: hij blijkt aan de grens gegrepen te zijn en de bewoners stellen zich voor hem alsnog op te knopen. Spring weet de mensen over te halen er weer 'n proces aan te wijden en tijdens deze rechtszitting komen zowel de onschuld van Pancho als de identiteit van de echte moordenaar aan het licht. Canyon Girl zou er best wel wat in zien om met Spring in het huwelijk te treden en samen met hem de Preston Ranch te runnen, maar Spring en Pancho voelen er nu definitief weinig meer voor om nog langer in de Verenigde Staten, met hun eeuwige 'rassenproblemen' zoals Spring het zelf zegt, te blijven. Ze vertrekken naar Mexico en de Canyon Girl gaat, zich versmaad en verdrietig voelend, maar weer terug naar Philadelphia.

De Grote Vredespijp

Aan het begin van het laatste verhaal, De Grote Vredespijp, zien we Spring en Pancho dus op weg naar Mexico, op zoek naar 'n rancho. In 'n cantina krijgen ze van de waard 'n

brief mee uit Europa, met het verzoek om die af te geven aan 'n zekere Von Rischönstein, 'n zonderlinge goudzoeker in de Sierra. Ze vinden Von Risch als zijn mijn belegerd wordt door 'n stel bandieten die echter met veel bloed, zweet, tranen en de hulp van Indianen verdreven worden. Von Rischönstein, die in de verte misschien wat van Druillet weg heeft, blijkt 'n Zwitser van oude Europese adel te zijn, maar hij is als onterfde en daardoor straatarme sloeber in Mexico terecht gekomen om daar zijn geluk (goud, dus; zo simpel liggen de waarheden des levens nu eenmaal) te zoeken. In de brief, die van zijn tante Leonie blijkt te zijn, leest hij dat zijn oom en erflater niet alleen inmiddels zijn testament herzien en zijn neef toch tot erfgenaam benoemd heeft, maar nog overleden is ook! Vreugde alom dus en Von Risch maakt zich op om naar Europa terug te keren. Hij nodigt Spring en Pancho uit hem te vergezellen. In New York aangekomen horen ze echter dat er kort geleden 'n excentrieke oude dame uit Europa is aangekomen en zich op weg heeft begeven naar Mexico. Von Risch begrijpt meteen dat het hier zijn tante Leonie betreft. Hals over kop reizen ze haar na en de rest van het verhaal beschrijft de perikelen rond de inmiddels in het Amerikaans/Mexicaanse grensgebied terecht gekomen tante, die in het bezit blijkt te zijn van 'n gatling, 'n voorloper van de mitrailleur. Wie, in die streek, zo'n apparaat bezit kan zich als heerser over de streek beschouwen en zowel de Indianen als diverse schurken proberen in het bezit van de gatling te komen. Op het laatst moorden echter de schurken (weer) elkaar uit en tante Leonie besluit de gatling maar te begraven. Te gast bij de Indianen schenkt ze haar gastheren 'n enorme Alpenhoorn, die door deze ongerepte zielen juichend als de grootste vredespijp ter wereld in gebruik genomen wordt. Waarmee het verhaal 'n abrupt en zwak einde vindt.

Ruby

In de loop van deze drie verhalen raakt Spring zijn paard-Ruby kwijt. In de verhalen zelf wordt er weinig aandacht aan geschonken. In Goud in Rio Santana komt Spring nog met Ruby in de mijn aan. Ze ontsnappen zonder paarden (die blijven in de mijn achter) en aan het einde van het verhaal zien we niets van 'n weerzien tussen Spring en Ruby. Mocht dat weerzien er echter toch geweest zijn, dan raakt Spring zijn trouwe vierbener in Canyon Girl in ieder geval definitief kwijt. Eerst stort hij met paard en al in de canyon en komt daar zonder paard uit. Tenslotte gaat hij op de pof nieuwe spullen (waaronder paarden) halen en op die paarden verdwijnen ze uit de States naar Mexico. Het zou eventueel nog kunnen dat Ruby al die tijd ergens gestald heeft gestaan en dat Spring dus met 'n ander paard in de canyon is gestort. Hij zou dan alleen voor Pancho 'n nieuw paard gekocht hebben en voor zichzelf Ruby weer van stal gehaald. Dit wordt echter tegengesproken door de kleur van het paard waarop hij naar Mexico vertrekt: bruin en niet rood, zoals Ruby. Nee, ik vrees dat we de waarheid onder ogen zullen moeten zien dat Ruby in Goud in Rio Santana door de hongerende Apachen is opgegeten.

Tekenstijl

Aan de vernieuwde Jerry Spring is Jijé met 'n vernieuwde tekenstijl begonnen. De oude meester is niet ongevoelig gebleken voor de ontwikkelingen in het Western genre in film en strip sinds de jaren zestig. Invloeden van de Spaghetti-Western en – wat de stripwereld betreft – de z.g. Nieuwe Realisten zijn ruimschoots aanwezig in deze verhalen, niet alleen in wat er getoond wordt, maar ook door de manier waarop. Jijé heeft wat dit betreft zelf ook opgemerkt dat vooral Giraud diepe indruk op hem heeft gemaakt. In Goud in Rio Santana, dat ook qua verhaal het interessantst is, zijn legio prachtige plaatjes te bewonderen. Ook in Canyon Girl komen nog wel mooie scènes voor, maar in De Grote Vredespijp lijkt Jijé's animo alweer flink gezakt en maakt hij er zich in grote stukken ongeïnspireerd vanaf. Nu is dit verhaal ook qua scenario het zwakste in de reeks, wat wellicht van invloed is geweest op de kwaliteit van het tekenwerk. Het verhaal doet wat denken aan het Blueberry-verhaal De Mijn van Prosit. Bovendien begint Philip zich in dit scenario (tenslotte pas zijn derde) al te herhalen: ook hier moorden de schurken elkaar aan het einde uit. Wat betreft het goud dat Spring en Pancho zich verworven hadden wordt in het laatste verhaal overigens met geen woord meer gerept. Hoe zit dat nu met die zadeltassen? Zitten die nou nog vol goud of niet? Kan ons tweetal nog steeds gaan rentenieren, of moeten ze toch weer klusjes aan gaan nemen? Helaas, 'n blik in de zadeltassen wordt ons niet gegund. Als het tweetal nog steeds steenrijk is houdt dit de mogelijkheid in dat de reeks binnenkort afgebouwd wordt. Dat zou nog niet eens zo'n gek idee zijn, eigenlijk. Spring en Pancho zelf hoeven niet zo nodig meer, zoveel is wel duidelijk geworden uit de laatste verhalen. Als die ranch er komt leven ze daar gewoon nog lang en gelukkig, wat geen reden is om er nog 'n strip van te maken. Jerry Spring zou daarmee één van de weinige traditionele stripseries zijn die echt afgerond wordt in plaats van abrupt afgebroken omdat de tekenaar contractmoeilijkheden krijgt met zijn uitgever, of komt te overlijden, wat bijna net zo funest schijnt te zijn. Het lijkt me bovendien 'n geruststellende gedachte voor 'n stripmaker om te weten dat je geestes-kinderen goed terecht gekomen zijn. Bovendien maakt Jijé dan zelf 'n einde aan de strip en houdt, in zijn vernederende strijd met de populariteitspolls en de hem nu eenmaal ongunstig gezinde smaak van het grote publiek de eer aan zichzelf. Hij zou het misschien inderdaad maar zo moeten doen, lijkt me.

verkrachtingszaak tegen televisiemakers?

door Hans Frederiks

De echte Paulus is weer terug, **staat er te lezen op de omslag van deel acht van de radio-tv albums-reeks, verzorgd door de Gooise uitgeverij. 'Ha, prachtig', mompelde ik, toen ik ze in de winkel zag liggen, hoewel de aartslelijke omslag me tóch deed twijfelen of het wel dégelijk de echte Paulus betrof. Radio-tv album associeer je onmiddellijk met de afschuwelijke Boskabouterverkrachting die de televisieschermen enkele jaren geleden tijsterde. Schrijver/tekenaar/poppenspeler/hoorspelacteur Jean Dulieu zal er nog wel steeds akelig van dromen. Een verkrachtingszaak was toen wel op z'n plaats geweest. Liever geen televisie album dus.**

Een radioalbum dan. Dat lijkt me wél. Paulus op de radio, wie heeft daar vroeger niet naar geluisterd? De radio afgestemd op de middengolf. Het bekende muziekje. Je zat al in pijama, maar je mocht nog even naar Paulus luisteren: de krakende stem van Salomo, het snerpende geluid van Eucalypta, of de slaperige stem van Gregorius... De Mexicaanse hond jankte mee op de achtergrond.
Vervloekt de Vara, die in haar onmetelijke wijsheid álle banden met Paulus opnamen liet uitwissen. Wat is er nog voor het nageslacht bewaard? Zeer weinig! Van de honderden uren Paulushoorspel resteren slechts de plaatjes van de snelreiniging: Paulus viert Sinterklaas, Paulus krijgt een brief en houdt grote schoonmaak.
(Oehoeboeroe: *...we kunnen beter praten over die lente van jou Paulus!*
Paulus: *Ja, die nu op komst is...*
Oehoeboeroe: *Juist, daar heb je 'm al...*
Paulus: *Waar...?*
Oehoeboeroe: *O, nee het is Gregorius...)*
Maar het gaat nu om die strips. Nog even het geheugen opfrissen. Nadat Jean Dulieu genept was door de NOS, die hem bijna twee jaar lang voor niets aan tekenfilmpjes liet werken, moest er toch weer brood op de plank komen. Dulieu verkocht ziel en zaligheid aan de duivelse televisiemakers, en begon ook weer strips te tekenen. Precies zoals hij ook in '46 begonnen was.

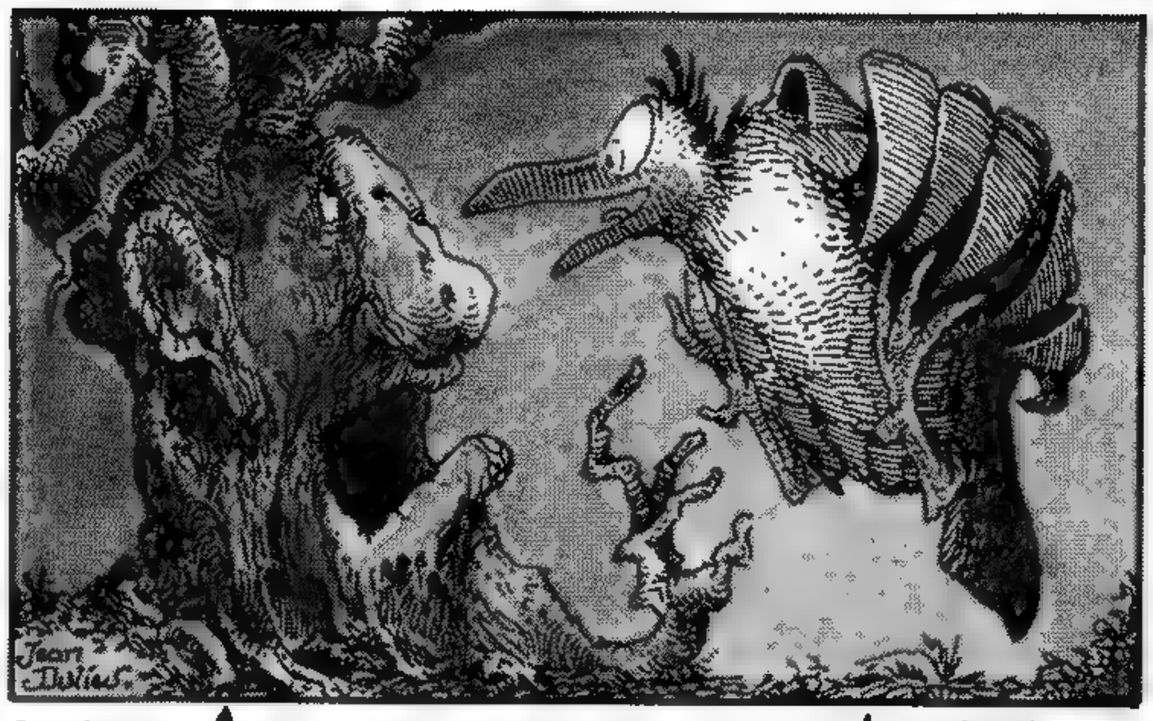

Boze boom... ↑ ↓ sombere boom...

Deze strips hebben we nu in handen. De oude bekende manier: boven tekeningen, onder tekst. Van deze verhalen, die elk honderd stripafleveringen beslaan, zijn er tot nu toe drie in album verschenen: Het Blokkenplan, De Mussenklus en De Boebomen.
Het oude vertrouwde Paulusgevoel is er meteen als je de eerst paar regels leest:
Op een gure morgen vloog Salomo boven het grote bos en liet van tijd tot tijd een langgerekt 'kraaaa' horen, wat nogal weemoedig klonk want Salomo was in een sombere bui. 'Het wordt al knap koud, en van de zon zie je ook niks met al die grauwe wattenwolken. Me dunkt dat ik de winter al ruik.' Salomo snoof nog eens flink en toen rook hij opeens veel meer dan hij verwacht had. 'Het ruikt zelfs lekker', mompelde de Raaf...
Je zet de kachel ietsje hoger, je gaat nog iets lekkerder in je stoel zitten... en tijdens het lezen krijg je het gevoel alsof je een mooie boswandeling aan het maken bent. Je komt geen mens tegen, alleen wat aardige beesten, je gaat je lekker voelen...
De wereld mag dan wel niet deugen, in het bos van Paulus en z'n vrienden loopt er niets slecht af. Eucalypta mag nog zoveel kwaadaardige plannetjes uitbroeden, ze lukken toch nooit. Dáár zorgen Paulus zelf of z'n vrienden Oehoeboeroe en Salomo wel voor. De plannen van Eucalypta keren zich meestal tegen haarzelf. In het Blokkenplan krijgt ze tien keer een loodzwaar blok hout op haar kop, houtblokken die eigenlijk op het hoofd van Paulus zouden moeten belanden. Uiteindelijk krijgt ze er een zeer afgeplat hoofd van. Maar dat is dan ook haar eigen

goed om met een zalfje dat hoofd weer in orde te brengen.
De natuur speelt in de verhalen een grote rol – iets dat de televisiemakers nooit hebben begrepen. Dulieu is een bomenfanaat, dat zie je zo aan al die knorrige, vrolijke, sombere en boze bomen uit het Boebomenverhaal.
Wat ik me wel afvroeg tijdens het lezen, zouden de kinderen van nu er in gedachten al die vervelende stemmetjes bij horen, die acteurs aan de televisiepaulus-figuren hebben gegeven...
Maar er is toch wat mis met deze albums. Zoals gezegd, de omslagen zijn vreselijk lelijk: schreeuwende lettering en wat uitvergrote wezenloze plaatjes van Paulus voorop.
Verder deugt de inkleuring van de strips niet. Oorspronkeleijk waren deze strips gemaakt voor zwart-wit. Ze moesten tenslotte in de krant. En dan richt je je op zwart-wit. Om diverse grijstonen te krijgen maakte Dulieu, in tegenstelling tot dun of dik arceren met een pennetje, iets wat hij vroeger deed, gebruik van plakrasters. Geen kwaad woord over plakrasters, ideaal om zwart-wit effecten te krijgen. Wat is er nu gebeurd?
Ik vermoed, dat er bij de Gooise Uitgeverij iemand zat, een marketing manager of zo, die bedacht heeft dat zwart-wit strips niet verkoopbaar zouden zijn en dat ze dus ingekleurd moeten worden. Wie kan dat beter als Dulieu zelf? Foute boël! Hij kan natuurlijk subliem inkleuren, en hij is nog zo gek geweest om dat hier te doen. Maar mooier is het er hier niet op geworden. Integendeel. De plaatjes waarin veel met rasters was gewerkt, veranderden door de inkleuring in een soort modderpoelen. Jammer.

Er is dit jaar nog een Paulus album verschenen. *De Zeurboom* verscheen bij uitgeverij Oberon. Prachtig, prachtig, wat een schilderijtjes, wat een mooie bossen, wat een prachtige bomen. Eindelijk na zoveel jaar weer een Paulusboek in kleur. En helemaal in kleur, wat natuurlijk alleen maar mogelijk was, omdat de verhaaltjes uit dit album eerst in het blad Bobo gepubliceerd zijn.
Toch laat dit boek een onbevredigend gevoel achter. Jammer bijvoorbeeld dat het allemaal van die korte stukjes zijn. Een lang verhaal, zoals in de vroegere Paulusboeken zou ideaal zijn. Verder is er van een selectie geen sprake. Er is maar wat aan gerotsooid. Je kan in één boek toch niet allerlei verschillende stijlen door elkaar gaan afdrukken? Het is tenslotte géén overzichtboek van Dulieu's werk door de jaren heen. (Wat zou dat trouwens mooi zijn... ik teken alvast in...) Dán is er een tekening uit de jaren vijftig, dán iets wat hij in vijfenzeventig maakte en dán weer iets uit een periode ertussen.
Toch zal het m'n humeur niet verpesten. Paulus en Dulieu kunnen geen kwaad bij me doen. Wél die vervloekte uitgevers, marketingmanagers en televisiemakers. Die laten al jaren blijken dat ze er niets van begrijpen.

plat hoofd...

houtblok...

schreeuwende lettering en uitvergrote wezenloze plaatjes...

MAGNUMREEKS

door Har Brok

Bij de Antwerpse uitgeverij De Dageraad verscheen eind 1978 een nieuwe reeks stripalbums getiteld Magnum onder redaktie van Danny de Laet. Een zestal betaalbare (*f* 5,50) en akseptabel uitgegeven albums in zwart/wit met kleurenomslag vormt de eerste oogst van deze blijkens het kolofon 'Klassieke galerij voor het vlaamse beeldverhaal'. Met de vlag 'klassieke galerij' wordt liefdevol een deel van de lading meegesmokkeld, want men kan bezwaarlijk het album Marginalia en het album van Jean-Pol klassiek noemen. Voor de overige albums dekt de vlag toch wel de lading. De uitgaven van De Moor en Vandersteen bevatten zeldzaam en kwalitatief hoogstaand Vlaams stripwerk en De Laet revancheert zich hier enigszins mee door na zijn in rankune en slordigheid verstikte uitgave Het Beeldverhaal in Vlaanderen de lezer nu het materiaal zélf in handen te spelen. Nu De Laet definitief bij Brabantia Nostra weg schijnt te zijn, lijkt het erop dat hij in deze Magnumreeks een nieuwe spreekbuis gevonden heeft, want aan verschillende delen voegt hij stripnieuws en zelfs dossiers toe in de stijl waarop hij het patent schijnt te hebben: in een vloedgolf van elkaar overtreffende bijvoeglijke naamwoorden verzinkend proza dat, gespeend van enig benul van syntaktische regels, de lezer vaak zelfs in het ongewisse laat over hetgeen De Laet meent te moeten opschrijven. Maar goed, er blijft genoeg moois over en zeker de albums van Vandersteen en De Moor doorstaan een vergelijking met de zogenaamde 'zwart-wit reeks' van Oberon in samenwerking met Het Stripschap glansrijk.

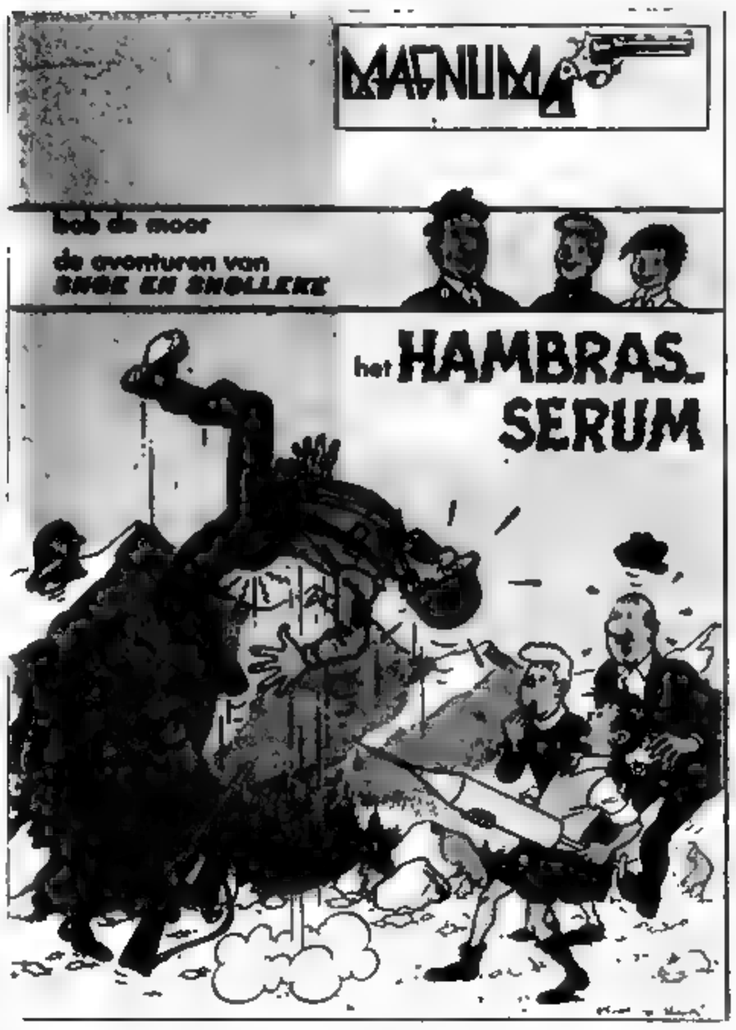

Bob de Moor

– *De avonturen van Snoe en Snolleke: Het Hambrasserum.* 48 blzz;

– *Sterke Jan.* 40 blzz.

Het meest unieke deel qua herdruk is wel het eerste verhaal van De Moors serie *Nonkel Zigomar, Snoe en Snolleke,* dat tot nu toe alleen in krantenknipsel 'bereikbaar' was. Het verscheen eind 1951 in *Nieuws van den Dag* als eerste episode en vormt een absolute *must* voor liefhebbers van De Moor, Vandersteen (wat betreft gags en humor) en Hergé (wat betreft De Moors vroegste aandeel in de avonturen van Kuifje). De originele tekst en tekeningen leren De Moor kennen als produkt van de Antwerpse school en, omdat zijn aandeel aan de Brusselse school bekend geacht mag worden, als invuller en mogelijk zelfs beïnvloeder van die Brusselse school. Het kolofon belooft een voortzetting van deze herdruk en dat is een gelukkige zaak, want van de meer dan 20 episodes werden er tot nu toe maar vier in album uitgegeven en zelfs die vier zijn inkompleet[1].

Aan het album *Sterke Jan* hoeven we weinig woorden te besteden. Op omslag en kolofon na hebben we hier te maken met de integrale herdruk uit *Kuifje*-weekblad (1951), die eerder verscheen in de Quarto-reeks van CISO/Branbantia Nostra (1975).

Deze beide albums bevatten werk uit 1951 en het is haast onvoorstelbaar dat één tekenaar zo perfekt gelijktijdig zowel realistisch als karikaturaal aan het werk kan zijn. Om met Alain Baran te spreken: De Moor Ik see you, the more I want you...!

Willy Vandersteen

– *'t Prinske.* 48 blzz.

Nu elk nieuw Suske en Wiske-album een teleurstelling vormt voor liefhebbers van het ooit zo ijzersterke Vandersteenwerk, is deze bundeling van 17 hele- en 54 halvepaginavullende gags van *'t Prinske* een absolute verademing. De gags verschenen oorspronkelijk wekelijks in *Kuifje*-weekblad vanaf nr 51 (1953) 'om (aldus De Laet) in het begin van de zestiger jaren definitief plaats te ruimen'. De Laet kan dus voorlopig vooruit met nieuwe bun-

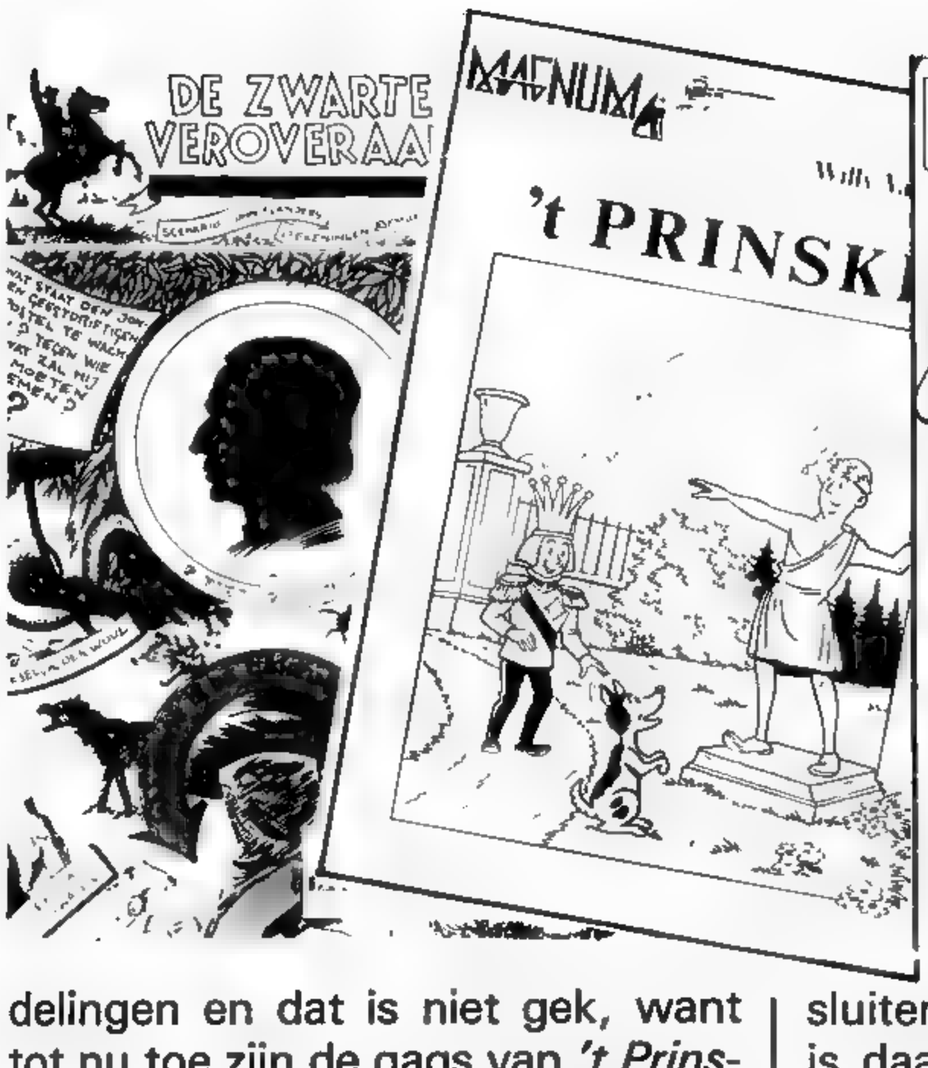
DE ZWARTE VEROVERAAR
MAGNUM
't PRINSKE
MAGNUM
Kamagurka - Leemans
Merho - Sleen - Biddelo
MADAM !! BEN JE NIET BESCHAMD JE ZO OP EEN TOONPAGINA TE VERTONEN !
ALS JE SEX HEBT MOET JE ER ROND VOOR DURVEN UITKOMEN, BEATJE.

MARGINALIA

delingen en dat is niet gek, want tot nu toe zijn de gags van *'t Prinske* nog nooit heruitgegeven. Hoofdpersoon van handeling is een kwajongensachtig en niet op z'n mond gevallen prinsje in Marmeladië, dat, als ik het in de pers allemaal goed begrepen heb, best eens te vergelijken zou zijn met onze eigen propjesschietende prinsjes van Oranje [2].De grappen gaan van variaties op oude thema's tot absurde hoogtepunten in de konfrontaties tussen 't Prinske en zijn ijdele leeftijd- en ambtgenoot prins Foerak. Prima tekenwerk uit de befaamde Kuifjeperiode van Vandersteen.
Belabberd is natuurlijk wel weer dat deze gags, die zo lang gelopen hebben, niet afzonderlijk gedateerd zijn. Een deel, dat tijdens de Brusselse wereldtentoonstelling speelt, moet in elk geval stammen uit 1958.

Flanders/Demoen

– *De zwarte veroveraar, gevolgd door Het Dossier Averbode* door Danny de Laet. 64 blzz.
Absoluut diepetepunt in de reeks voor wat betreft scenario en tekst (John Flanders) én tekenwerk (Renaat Demoen) is deze herdruk uit *Zonneland* (ofwel *Petit Belges*) van 1948-49, waarin we kennis maken met pater Pieter de Smet die onder het motto 'Wie op God betrouwt, moet niet vrezen' aardig in de nesten raakt als missionaris onder de Indianen. Eind goed, al goed echter want na jaren van onbegrip en ontbering 'voor zijn geliefde roodhuiden' noemen de Indianen hem posthuum 'onze goede vader de zwartrok'. Een gekleurd verhaal dus. Het album heeft dan ook uitsluitend historische waarde en het is daarom ronduit verbijsterend in de uitvoerige geschiedschrijving van *Zonneland*, die De Laet achterin heeft toegevoegd, Renaat Demoen geportretteerd te zien als 'grootmeester van het beeldverhaal'! Je kunt natuurlijk de tijdsfaktor erbij betrekken, maar dan nog: in 1948 had je in onze streken ook Kresse, Vandersteen, De Moor, Hergé, Jacobs, Toonder en ga maar door, allemaal op dat moment geniaal vergeleken bij dit prutswerk...
Als we het artistieke onderscheidingsvermogen van De Laet waar het om Vlamingen gaat op zijn juiste 'waarde' blijven schatten, resteert in zijn uitvoerige dossier achterin dit album over vooral stripuitgaven vanuit de Abdij van Averbode een schat van gegevens over het weekblad *Zonneland*, dat vanaf 1932 strips bevat, en mensen als Pater de Kesel (Nonkel Fons), Renaat Demoen, Jean Ray (John Flanders), Buth, Raymond de Kremer enz.

Vlaamse Underground

– Karel Biddeloo/Leo Fabri/Edward de Rop/Erik Meynen/Sylvain Polfliet/ Pjotr Confuzius/George van Doren/Daniël Schelfhout/Kamagurka/Hector/Jean-Pol/Gilbert Declercq: *Marginalia*. 44 blzz.
Volstrekt buiten de 'Klassieke galerij voor het vlaamse beeldverhaal' valt de bundeling *Marginalia* met ondeugend en desnoods maatschappijkritisch te noemen korte strips van de hierboven genoemde auteurs opgevuld met het Dossier Hector & Merho. Een treurig samenraapsel, als je het mij vraagt; boter noch vis, kuit noch hom, laat staan *Vrije Balloen, Tante Leny Presenteert..., Omelet* of *Speedo* (een beetje *Krak* misschien). De Laet geeft toe dat *Marginalia* duidelijk een probeersel is en hoopt in de komende jaren nieuwe en betere bundelingen in dit genre uit te kunnen brengen. We kunnen hem daarbij alleen maar veel sterkte wensen.
De moeite waard blijft intussen ongetwijfeld de omslag met een bemoedigend naaktportret van Madam Pheip van Sleen naast de ontmoedigende drukfout Biddelo[3]. Voor het overige lijkt het me verstandig in deze het oordeel van Jan Smet of Evert Geradts af te wachten: ik vond het in elk geval zonde van m'n geld...

Besluit

In deze groepsbespreking ontbreekt een signalement van het Magnumdeel dat werk van Jean-Pol bevat. Afgezien van mijn persoonlijke interesse kan men dat wijten aan het feit dat de uitgever aan *Stripschrift* geen recensie-eksemplaren toezond (met een voorbehoud voor redaktionele kommunikatieproblemen). Afgezien daarvan mag de oogst van dit eerste halve dozijn bemoedigend genoemd worden. De voortzetting van *Marginalia* kan alleen maar interessant zijn, de vervolgen van *Snoe en Snolleke* en hopelijk *'t Prinske* lijken me alleen al kommersieel de moeite waard. Met *De Zwarte veroveraar* ligt het wat moeilijker: de waarde van zo'n herdruk is uitsluitend gelegen in de historische dokumentatie eromheen en dat is bij De Laet nauwelijks in goede handen. Laat ik trouwens het fenomeen De Laet in deze laatste alinea de eer geven die hem toekomt: zonder hem had ik niet eens drie titels uit deze reeks om mijn toptwintiglijstje van 1978 te kunnen plaatsen.

NOTEN:

1. Zie Har Brok: 'Bibliografie Bob de Moor', in *Striprofiel* jg. 1 (1974) nr, 8, blz. 17.
2. Ik beperk me tot deze kriptische formulering om in navolging van Jan Eter niet opnieuw CDA-parlementariërs op de tenen te trappen.
3. Biddeloo schijnt moeilijk te zijn voor De Laet; in de twee albums van De Moor gebruikt hij ook nog eens de drukfoutvariant Bideloo.

ons nieuwe postbusnummer:

15268

redaktie stripschrift, postbus 15268, 1001MF amsterdam

Old Comic House, het te gekke Stripantikwariaat met een kolossale stripvoorraad.
Al bijna elf jaar gespecialiseerd in wat U verlangt. Kom eens langs, of bel, of schrijf.

Verrassing voor elke klant.

OLD COMIC HOUSE
KRALINGEN

FRITS RUYSSTRAAT 28 ROTTERDAM 010-523171

De Trouwe Lezer
STICHTING VOOR DE NEDERLANDSE KRANTENSTRIP

Strips aan de vergetelheid ontrukt!

Het gouden tijdperk van de Nederlandse dagbladstrip ligt alweer enige jaren achter ons. De hoeveelheid Nederlandse Krantenstrips liep tussen 1971 en 1977 terug van tweeëndertig naar twaalf. Het bleek veel goedkoper te zijn om een buitenlandse strip te kopen dan om een Nederlandse te laten maken. Toch is de belangstelling voor het stripverhaal de laatste tien jaar ontstellend toegenomen. Deze toegenomen belangstelling heeft tot resultaat gehad dat enkele van de meest bekende krantenstrips een revival beleefden en opnieuw in boekvorm werden uitgegeven: Kapitein Rob, Eric de Noorman en Tom Poes.

Maar er zijn veel meer krantenstrips getekend dan bovengenoemde drie. Strips met hetzelfde hoge niveau en ten onrechte vergeten. Vanaf nu zullen deze strips aan de vergetelheid ontrukt worden want op 10 november 1978 werden bij Notaris mr. M. J. Meijer de statuten van de Stichting voor de Nederlandse Krantenstrip 'De Trouwe Lezer' geregistreerd. Het doel van de stichting is volgens artikel 2 van de statuten:

1. Het voorkomen van het verloren gaan van diverse onbekende Nederlandse krantenstrips.
2. Het bevorderen van de heruitgave van deze strips; het bevorderen van het catalogiseren van en een wetenschappelijk onderzoek naar deze strips.
3. Het bevorderen van het stripwezen in het algemeen.

Over het hoe en waarom van deze stichting zegt initiatiefnemer en organisator Kees Kousemaker:
Deze nooit eerder in albumvorm uitgegeven strips zijn een cultureel erfgoed en mogen niet verloren gaan. Veel oude strips zijn niet uitgegeven omdat het interne beleid van een krant destijds boekuitgaven niet toestond. Of papierschaarste in oorlog- en crisistijd maakte de uitgaven onmogelijk.
Wat we gaan uitgeven is niet alleen voor de nostalgische enkeling, maar is ook interessant voor de nieuwe generatie striplezers.

Wat gaat dit praktisch inhouden? Het ligt in de bedoeling dat er tien albums per jaar gaan verschijnen.
Als eerste albums staan o.a. op het program:
Het paard Witsok van Hugo Lous (NRC)
Sneeuwvlok de Eskimo van Wim Meuldijk (Het Volk)
Ketelbinkie van Wim Meuldijk
De luchtrovers van Hoitika van Frans Piët
en vele anderen.
Veel strips worden nog steeds geassocieerd met de krant waarin zij oorspronkelijk zijn verschenen. Het leek daarom een goed idee om bij de heruitgaven van deze oude krantenstrips de voorpagina van de krant waarin het verhaal aanving en de voorpagina van de krant waarin het verhaal eindigde als schutpagina's voor de albums te gebruiken.
De prijs per album zal *f* 5,50 gaan bedragen. Voor dit bedrag krijgt u het album portvrij, in stevige envelope in de bus. Om van een zekere afname, van deze, niet commerciële, uitgaven verzekert te zijn is het de bedoeling dat men zich abonneert. Een kennismakingsabonnement kost *f* 10,— en voor dat bedrag ontvangt men twee albums. In de winkel zullen deze stripverhalen aanmerkelijk duurder zijn. Ondanks dat de krantenstrips vroeger veel werden uitgeknipt is er weinig bewaard gebleven. De Stichting is op zoek naar mensen die veel strips hebben uitgeknipt en hebben bewaard. Het gaat in de eerste instantie om strips van vóór 1955. En dat natuurlijk géén Tom Poes, Kapitein Rob of Eric de Noorman, maar bijvoorbeeld werk van Frans Piët of Siem Praamsma (Jochem Jofel, De Blauwe Pimpernel). Graag een brief met een lijstje van de krantenknipsels die u bezit, naar de postbus van de Stichting.
Stichting voor De Nederlandse Krantenstrip 'De Trouwe Lezer'
postbus 15.004 Amsterdam.
Stortingen voor proefabonnementen op postgiro 89010 (acht, negen nul, tien) ten name van Stichting 'De Trouwe Lezer' Amsterdam.

H. F.

negenenzestig

Als alles volgens schema verloopt is begin februari het eerste nummer uitgekomen van *Wham*, een nieuw stripweekblad voor de jeugd van 9 tot 14 jaar. Dit blad, waarover nu toch al zeker een jaar lang allerlei geruchten in omloop zijn, zal tegelijkertijd ook in Frankrijk uitgebracht worden, waarschijnlijk onder de naam *Junior* of *Tilt*.

Wham zal uitgegeven worden onder de hoede van Harlequin Holland, een van huis uit Canadese firma die tot dusver voornamelijk damesromans (de 'Bouquet' reeks) op de Nederlandse markt bracht.

Naast Harlequin Holland is ook het Duitse Springer-concern financieel betrokken bij het uitbrengen van dit nieuwe stripblad, dat met veel 'tamtam' (in de vorm van televisiereclame en affichering) gelanceerd wordt.

Springer heeft de afgelopen tijd met diverse andere Nederlandse uitgevers onderhandeld over de uitgeefrechten van *Wham.* Zo werd o.a. de V.N.U. (Oberon) benaderd en is tamelijk intensief onderhandeld met De Telegraaf, die het blad wilde gaan uitgeven in combinatie met de Nederlandse verspreider van *Kuifje*.

De inhoud van het blad zal in grote lijnen dezelfde zijn als het Duitse, door Springerdochter Koralle uitgegeven, stripblad *Zack*. *Wham* zal niet identiek zijn aan *Zack*, aangezien dit laatste blad tweewekelijks zal blijven verschijnen en *Wham* een weekfrequentie zal krijgen.

Strips uit Zack die nu ook in Nederland zullen gaan verschijnen zijn: *Dan Cooper* (en enkele andere series) van Weinberg, *Michel Vaillant* en *Julie Wood* van Graton, *Brammetje Bram* (bekend uit Sjors) van Rysack, *Michel Tanguy* van Jijé en Charlier, *Roodbaard* (waarschijnlijk ook door Jijé en Charlier!), *Gentlemen NV* van Tacconi en Castelli, *De Steentijd* van Bara, en de nieuwe strip van Hermann. Men wil van vrijwel al deze strips ook albums gaan uitbrengen.

Naast deze – en nog andere – strips zal het 48 bladzijden dikke blad acht pagina's met rubrieken bevatten (met pop-nieuws en dergelijke).

Concurrentie

Het is de bedoeling met *Wham* lezers weg te lokken bij Eppo, Kuifje en Robbedoes. In hoeverre dat zal lukken is nog moeilijk te voorspellen. Eppo zit op korte termijn nog redelijk goed (vanwege het grote aantal vaste abonnementen), maar kan vooral in de losse verkoop wel concurrentie ondervinden van dit nieuwe blad. Het grootste gevaar lopen *Robbedoes* en vooral *Kuifje*. *Kuifje* zit momenteel in het grootste deel van de 55.000 leesportefeuilles die in Nederland in omloop zijn en weet dankzij deze gegarandeerde wekelijkse afzet het hoofd nog boven water te houden. Ziet *Wham* kans *Kuifje* uit deze leesportefeuilles te verdringen, dan zou dat weleens het einde kunnen betekenen voor dit nu al 33 jaar oude blad, waaraan mensen als Weinberg, Graton en Hermann toch een groot deel van hun huidige bekendheid te danken hebben. En zo'n einde zou toch wel een heel triest gevolg zijn van de introductie van Wham...

professor pi simpelman

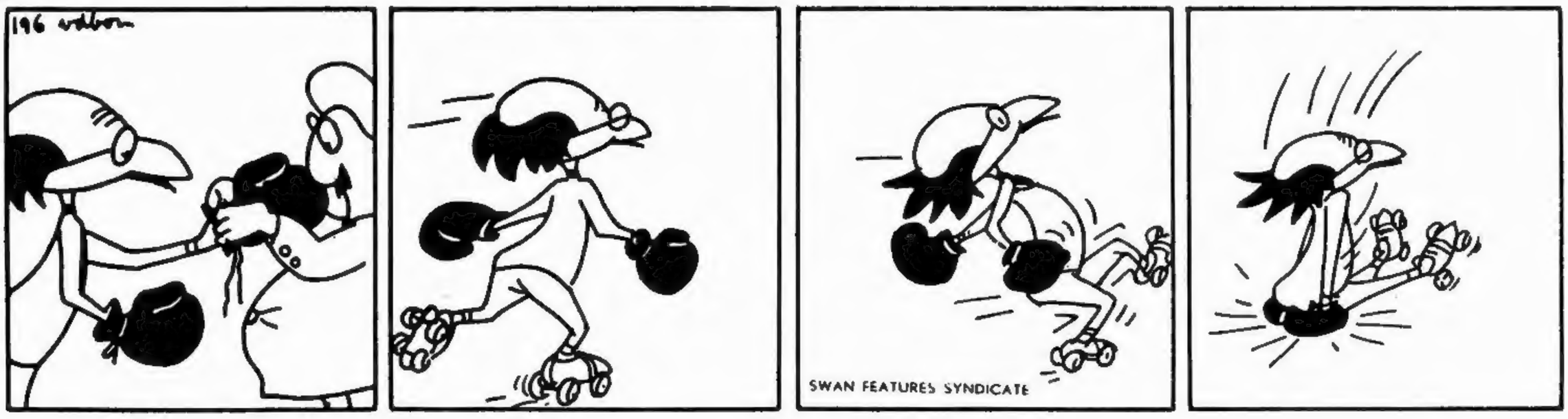

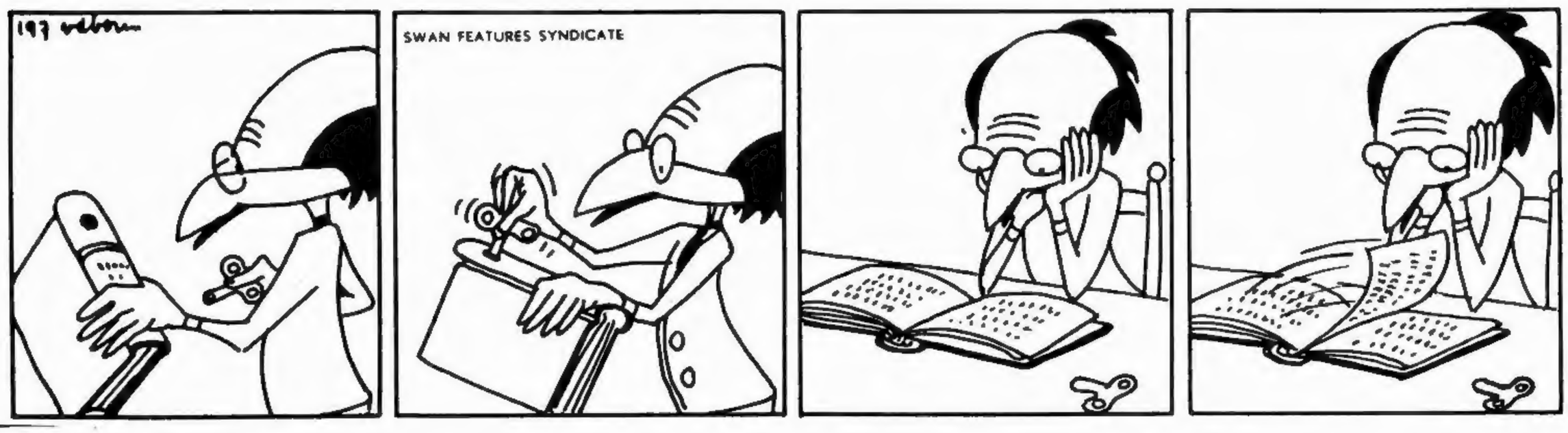

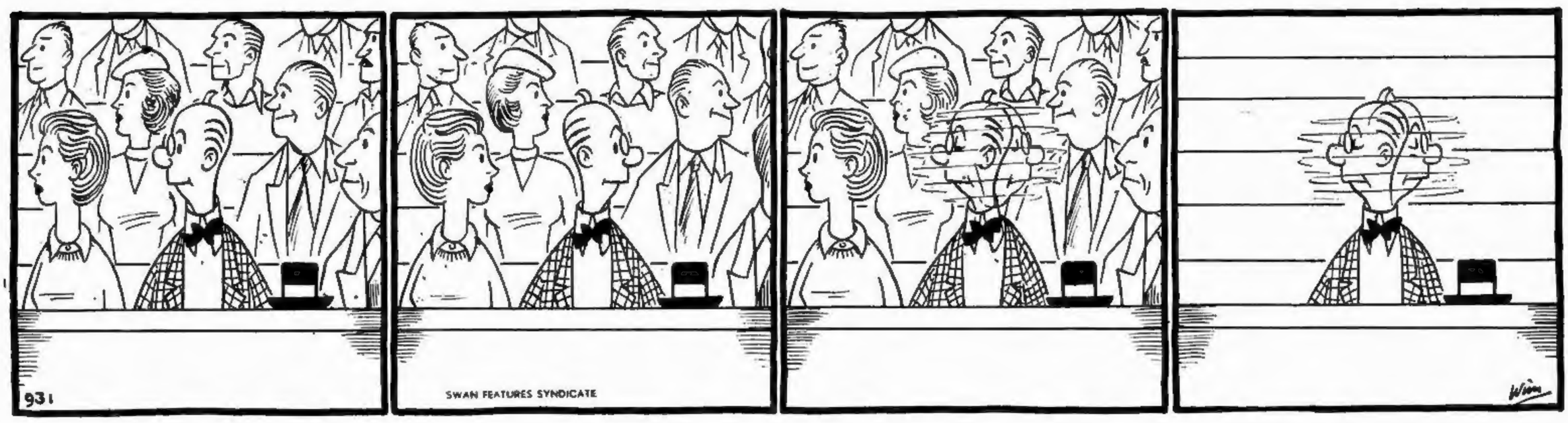

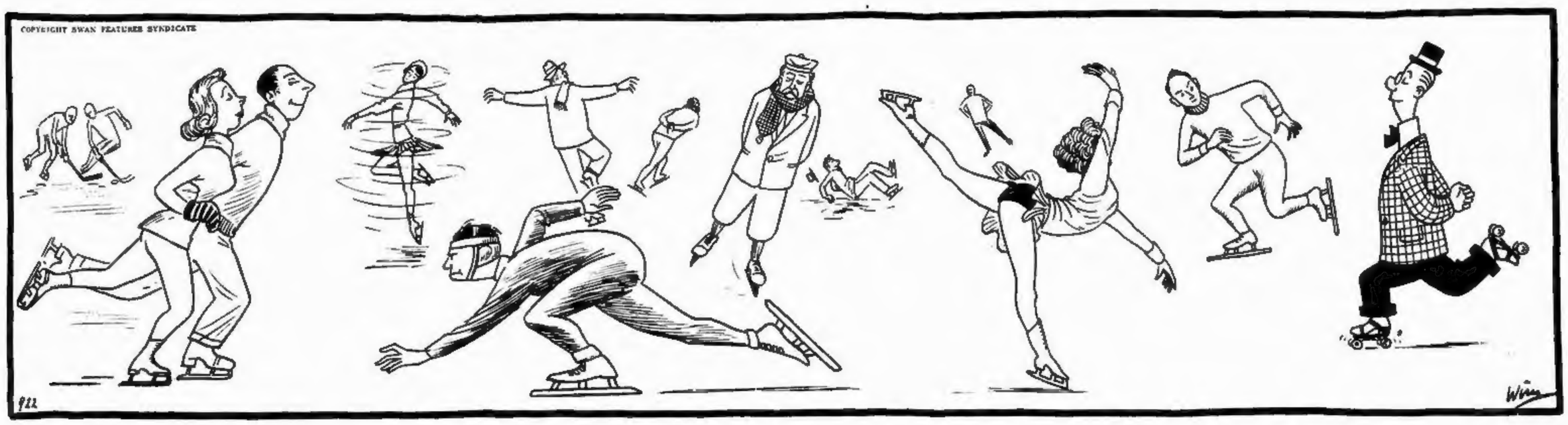

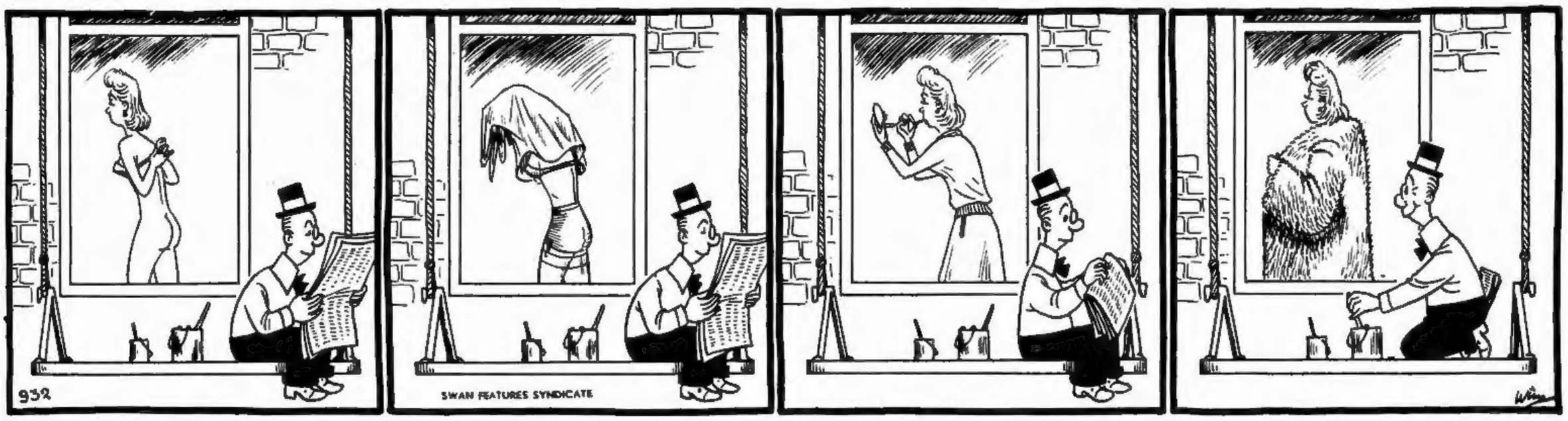

Vluchten kan nog wel...

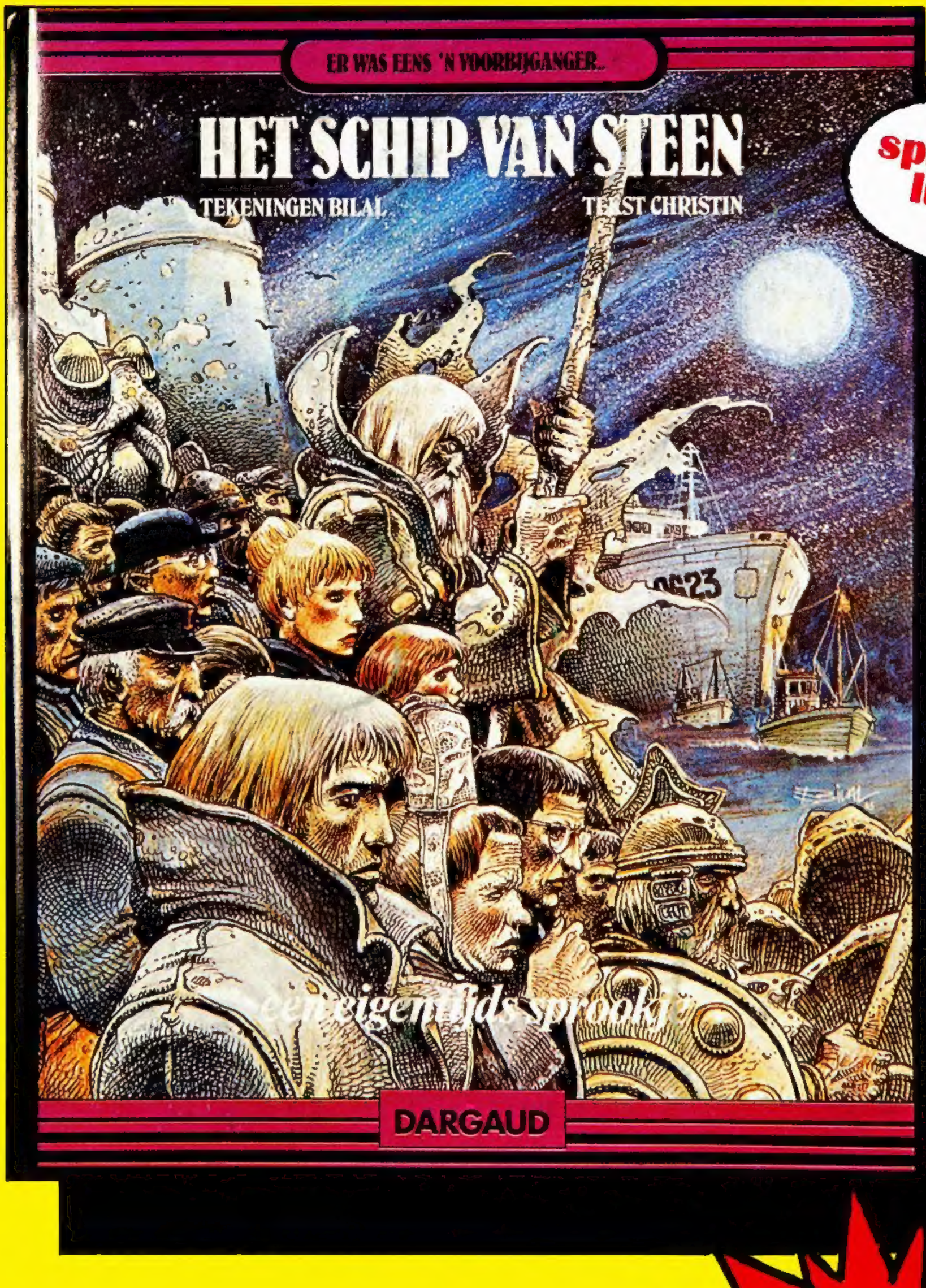

Een modern sprookje als luxe strip-album.

Weer zo'n heel apart stripalbum. Het tweede deel uit de serie „Er was eens een voorbijganger..." Sprookjes die in deze tijd spelen.

In dit verhaal gaat het om een vredig vissersdorpje, dat een rumoerig toeristen-centrum dreigt te worden, enkel en alleen omdat een slimme zakenman daar veel geld mee hoopt te verdienen.

Het romantische oude kasteel op de rotsen moet zelfs verdwijnen om plaats te maken voor toeristen-hotels. De bevolking laat de ontwikkelingen aanvankelijk gelaten over zich heen gaan. Daar komt echter ineens verandering in, als de „voorbijganger" in het dorpje belandt.

Het verzet groeit. Tenslotte verlaat de gehele bevolking met hun hele hebben en houen het dorp en trekt over zee naar het eind van de wereld.

Een fantastisch verhaal in een fantastisch album.

64 pagina's in harde kaft!

f 12,95

Overal verkrijgbaar.